

พระสงฆ์

การเมือง ทุก ในสังคมไทย

BUDDHIST MONKS

IN THAI POLITICS AND PRISON

พระปลัดธรรมวิมล พุทธิชัยสาร

อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสงฆ์ การเมือง คูก ในสังคมไทย

Buddhist Monks in Thai Politics and Prison

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔๑ ปี คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

41 ปี คณะศึกษาศาสตร์

26 มิถุนายน 2526 - 26 มิถุนายน 2567

พระสงฆ์ การเมือง คุณ ในสังคมไทย

Buddhist Monks in Thai Politics and Prison

ที่ปรึกษา

พระพรหมวชิรธีรจารย์, ศ.ดร. พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเมธีวัชรประชาทร, ผศ.ดร. พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ศ.ดร.จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์ รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผู้เขียน พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร รศ.ดร.

ผู้ทรงคุณวุฒิ พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร. ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง
ผศ.ดร.มนัสสวาท กุลวงษ์

พิมพ์ ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2567

จำนวนพิมพ์ 100 เล่ม

บรรณาธิการ พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

บรรณาธิการเนื้อหา ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์

ออกแบบปก เรวดี จรรยา

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จัดพิมพ์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร. พระสงฆ์ การเมือง คุณ ในสังคมไทย = Buddhist Monks in Thai Politics and Prison. พระนครศรีอยุธยา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2567. 123 หน้า

1. พระพุทธศาสนากับการเมือง | ชื่อเรื่อง | 294.31172

ISBN 978-616-300-922-7

คำปรารภ

หนังสือนี้ รวบรวมบทความทางวิชาการ ที่ถูกพิมพ์เผยแพร่ในหลายแหล่ง และคัดสรรครุรวมเล่มพิมพ์เผยแพร่ ในโอกาสครบรอบ 41 ปี คณะสังคมศาสตร์ (26 มิถุนายน 2526-26 มิถุนายน 2567) เนื้อหาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมือง วิพากษ์ถึงได้แนวคิดที่ว่าพระสงฆ์ยังเกี่ยวกับการเมืองได้ หรือไม่ได้ ได้ได้อย่างไร มีหลักคิดหรือหลักการอะไร รวมทั้งเหตุการณ์ที่ผู้นำสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ การเผชิญหน้ากันด้วยอุดมคติ และแนวคิดทางการเมืองในช่วงรอยต่อยุคสงครามเย็น โลกเสรี และคอมมิวนิสต์ จนนำไปสู่การกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ “ชั่ว” ทางการเมืองอีกฝั่งหนึ่ง จนนำไปสู่การถูกจับ ถูกกล่าวหา และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้ง 3 กรณีมีลักษณะเหมือนกันหมดคือถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และในที่สุดก็มีการปล่อยตัว ยกฟ้อง และกลับมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาครั้งเดิมและดำเนินชีวิต ได้ชั้นยศ ตำแหน่งทางการบริหาร จนวาระสุดท้ายและจนปัจจุบัน แต่ทั้งหมดสะท้อนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ว่า เหตุการณ์เหล่านี้เคยมี เคยเกิดและมีอยู่จริง ในมิติของพระสงฆ์และพุทธศาสนาแบบไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือซึ่งจัดพิมพ์เนื่องในโอกาส 41 ปี คณะสังคมศาสตร์ นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติทางการเมืองและสังคมไทย

พระอุดมสิทธินายก
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

คำนิยม

หนังสือ พระสงฆ์กับการเมือง เสนอแนวคิดโต้แย้งในประเด็น
สาธารณะพระสงฆ์กับการเมือง ในการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์กับ
การเมือง ได้หรือไม่ได้ โดยเป็นในส่วนหลักคิดทางพระพุทธศาสนา และ
ท่าทีของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาล เชื่อมมาจนถึงเหตุการณ์ร่วมสมัยที่
ปรากฏในบทศึกษาในหนังสือ ที่สื่อให้เห็นว่าพระสงฆ์ 3 รูป ถูกติดคุก
และจองจำด้วยข้อหาทางการเมือง ในช่วงการเผชิญหน้าด้วยอุดมคติ
และชุดความคิดของโลกเสรี และคอมมิวนิสต์ ในยุคสงครามเย็น จน
นำไปสู่การกล่าวหาพระสงฆ์ที่ยกมาศึกษาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ
คอมมิวนิสต์ จนถูกจับขึ้นศาลทหาร เป็นนักโทษคดีทางการเมือง แม้ใน
ที่สุดจะมีการปล่อยตัว ยกฟ้อง และกลับมาบวชเป็นพระภิกษุใน
พระพุทธศาสนาเดิมและดำเนินชีวิต ขึ้นยศจนวาระสุดท้ายและจน
ปัจจุบัน แต่ทั้งหมดสะท้อนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตามช่วงเวลาว่า
พระสงฆ์กับการเมือง พระสงฆ์กับการถูกขังคุกปรากฏมีอยู่นับแต่อดีต
จนกระทั่งปัจจุบัน

เนื่องในโอกาส 41 ปี คณะสังคมศาสตร์ 26 มิถุนายน 2567
เพื่อเป็นการแสดงความยินดีต่อบทบาทประชาคมวิชาการของคณะ
สังคมศาสตร์ในโอกาสนี้ จึงขอความเจริญงอกงามไปพลุลยงเกิดขึ้นแก่
ผู้บริหารคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ในอันที่จะพัฒนาสร้างสรรค์ เผยแผ่
ผลงานทางวิชาการสร้างสรรค์สืบไป

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

คำนำ

หนังสือนี้ เกิดขึ้นจากการรวบรวมบทความทางวิชาการ (1) รัฐ
กับศาสนาและพระกับการเมือง (2) เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้อง
กับการเมือง พ.ศ.2538: ทศนะเชิงวิพากษ์ภายใต้หลักการ ความจริง
และความคิด (3) การล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนาจับพระพินิจธรรมสีก
มายาคติว่าด้วยความเป็นลาว ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์ (4)
พระสงฆ์กับการเมือง การถูกคุมขัง : พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
(5) พระสงฆ์กับการเมือง : พระมหาสวสดี โกวิท วัดคลองครุ (ปฐวิ
กรณ์) ต้องติดคุกด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งถูกพิมพ์เผยแพร่ในรูปของ
บทความทางวิชาการในหลายแหล่ง และถูกนำมาคัดสรรค ตีพิมพ์เพื่อเป็น
อนุสรณ์ 41 ปี คณะสังคมศาสตร์ ในวันที่ 26 มิถุนายน 2567

หนังสือเป็นแนวคิด เสนอ และได้แย้ง ภายใต้แนวคิดว
พระสงฆ์กับการเมืองมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งท่าทีของพระพุทธศาสนา
และพระสงฆ์ที่เป็นกรณีศึกษาในอดีต ที่เผชิญหน้ากันด้วยผลประโยชน์
อุดมคติ และแนวคิดทางการเมือง “เสรีนิยม-คอมมิวนิสต์” จนถูก
กล่าวหาเป็นคดีความและติดคุก แม้ในที่สุดจะถูกยกฟ้อง ปล่อยตัว แต่
ทั้งหมดคือรอยต่างทางประวัติศาสตร์ต่อแวดวงพระสงฆ์ไทย ที่หนังสือนี้
ต้องการบันทึกไว้ รอคำอธิบายเพิ่ม และสร้างมาตรการเชิงระบบเพื่อแก
ป้องกันแก้ไข ไม่ให้เกิดขึ้นอีกจากทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนาจักร

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
รัฐกับศาสนาและพระกับการเมือง	1
เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538 : ทศนะเชิงวิพากษ์ภายใต้หลักการ ความจริงและความคิด	12
การล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนาจับพระพิมลธรรมสีก มายาคติว่าด้วยความเป็นลาว ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์	48
พระสงฆ์กับการเมือง การถูกคุมขัง : พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)	84
พระสงฆ์กับการเมือง : พระมหาสวัสดี โกวิโท วัดคลองครุ (ปัฐวิกรณ์) ต้องติดคุกด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์	102
เกี่ยวกับผู้เขียน	130

รัฐกับศาสนาและพระกับการเมือง

State & religion and monks & politics

บทคัดย่อ

การเมืองกับศาสนาเป็นของคู่กันแยกกันไม่ออก ปรากฏทั้งใน
 ครั้งพุทธกาลและเหตุการณ์ร่วมสมัยในนานาประเทศ พระพุทธศาสนา
 ไม่ได้มีหลักการโดยตรง เกี่ยวกับศาสนาและการเมือง แต่หลักการเนื่อง
 บางกรณี และพฤติกรรมและจริยวัตรเนื่องด้วยรัฐและศาสนาดัง
 ปรากฏมานับแต่ครั้งพุทธกาล

คำสำคัญ: รัฐกับศาสนา, พระกับการเมือง

Abstract

Politics and religion are inseparable, appears both in
 the Buddha's time and in contemporary events in many
 countries. Buddhism does not have direct principles about
 religion and politics, but the behavior and principles of the
 state and religion have appeared since the time of the
 Buddha.

Keywords: State and Religion, Monks and Politics

บทนำ

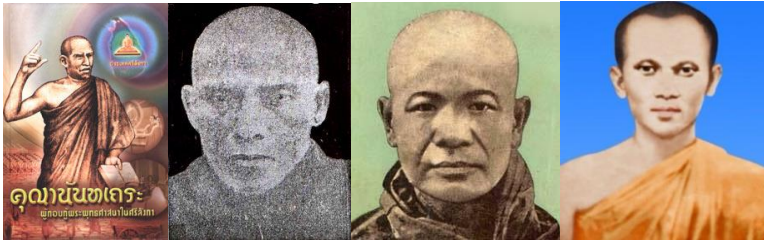
ประเด็นพระกับการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันมาตลอดตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ดังมีกระแสข่าวเป็นช่วง ๆ ตามสถานการณ์ทางการเมือง การเมือง สาธารณที่เกิเกิดขึ้นจึงเป็นว่า เมื่อมีพระรูปใด กล่าวถึง หรือพาดพิงรัฐในเชิงตำหนิ หรือท้วงติง หน่วยงานรัฐโดยมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนา ก็จะออกมาทำร้าย ห้ามปราบปราม หรือล้อมปราบ ซึ่งสะท้อนว่าการเมืองเป็นเรื่องของรัฐ ไม่เกี่ยวกับศาสนา พระไม่ควรมายุ่งเกี่ยวทางการเมือง หรือผู้บริหารรัฐจะทำอะไรก็ได้ แม้จะมีการท้วงท้วงภายใต้เหตุ ผล และความเป็นไปได้ ในลักษณะชี้ทางออก บอกทางได้ ใช้ทางเป็น ภายใต้กรอบของการ “พิจารณา” หรือการ “ชี้ทางถูก” ในกรอบของการให้คำแนะนำเพื่อแก้ไข กระทั่งนำไปสู่การปรับเพื่อไปได้ ไปดี ชี้ทางถูก ? หรือจะต้องเป็นหรือดำเนินการอย่างไร ? ซึ่งในการเขียนนี้ประสงค์สะท้อนคิดภายใต้กรอบว่าข้อเท็จจริงว่า พระสงฆ์กับการเมือง ควรเป็นอย่างไร หรือควรดำเนินการอย่างไร ?

ภาพที่ 1 พระพยอม กัลยาโณ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต,พระมหาไพริวัลย์ รัวณฺโณ, กับประเด็นสาธารณะ พระสงฆ์กับการเมืองในช่วงทศวรรษร่วมสมัย

1.หลักการทางพระพุทธศาสนา ถ้าว่ามีหลักในพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือรัฐอย่างไร? ในทางหลักการทางพระพุทธศาสนา คงไม่ได้มีข้อความโดยตรง แต่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการตีความ ให้ความอธิบายความในแบบเชื่อมโยง เช่น แนวคิดการอนุโลมตามบ้านเมือง หรือพระราชา "อนุชานามิ ภิกขเว ราชนํ อนุวตติตุนติ" ที่แปลว่า "ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้อนุวัตตามพระราชา (บ้านเมือง)" [ที่มา : พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 4 วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1 หน้าที่ 295 ข้อที่ 187] แนวคิดคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น ทศพิธราชธรรม [พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 28 สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 หน้าที่ 244 ข้อที่ 407-408] หรือในวินัยปิฎกที่ปรากฏใน อุตฺตมุตฺตเสนาสิกขาบท ว่าด้วยกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ จนเป็นที่มาของประโยคที่พระเจ้าประเสนทิโกศล “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ไม่มีประโยชน์ใดเลยที่ท่านมาเยี่ยมโยมผู้เฒ่าในการรบ พวกท่านควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคมิใช่หรือ” [พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 2 วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2 หน้าที่ 451 ข้อที่ 311] จึงเป็นที่มาของวินัยที่ว่า “ห้ามพระไปดูการเคลื่อนพลของกองทัพ” ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์โดยหลักไม่มีข้อความใดห้าม หรือข้อความใดสนับสนุนโดยตรง แต่เป็นเรื่องของการตีความทั้งสิ้น แต่ในมิติเชิงสังคม หลักคำสอนทุกประเด็นล้วนเนื่องด้วยสังคมและสังคมก็ต้องเนื่องด้วยรัฐ การเมือง การปกครอง และศาสนา ประชาพลรัฐต้องเกี่ยวข้องกัน ทั้งหมดเป็นข้อเท็จจริงในเชิงหลักการ

4 พระสงฆ์ การเมือง คุณ ในสังคมไทย

ภาพที่ 2 พระคุณานันทะ, พระอุ อุตตมะ, พระอุ วิสาระ, พระเฮม เจียว

2. พฤติกรรม พุทธจริยาวัตรและแนวปฏิบัติในครั้งพุทธกาล ว่าด้วยพฤติการณ์ของพระพุทธเจ้า ถ้ามว่าพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ก่อตั้ง พระพุทธศาสนา การที่พระพุทธเจ้าเข้าไปห้ามประยุรญาติในสงคราม แย่งน้ำ [พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 25 สุตตันตปิฎก ขุ ททกนิาย ขุททกปาฐ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตกะ-สุตตนิบาต หน้าที่ 94 ข้อที่ 197-198] การที่พระพุทธเจ้าเข้าไปห้ามพระเจ้าวิทูททกะใน สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตากยวงศ์ อย่างน้อย 3 ครั้ง [พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 32 สุตตันตปิฎก ขุททกนิาย อปทาน ภาค 1 หน้าที่ 577 ข้อที่ 86-87] หรือการที่พระพุทธเจ้าใช้กลยุทธ์ในการ ประสานเชื่อมการเมืองระหว่างรัฐ กรณีของการไปเทศนาโปรดชฎิล 3 พี่ น้อง [พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 4 วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1 หน้าที่ 47 ข้อที่ 37] เพื่อสร้าง “ธรรมมาภิบาล” ในรัฐด้วยการ เป็นอาจารย์ของพระเจ้าพิมพิสารซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินในขณะนั้น เพื่อ ส่งเสริมให้พระเจ้าแผ่นดินเป็น “ผู้มีธรรม” หรือมี “ทศพิธราชธรรม- จักรวรรดิธรรม” ดังนั้นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้ายังปรากฏอีก หลายเหตุการณ์ ที่เชื่อมโยงกับรัฐและการเมือง ดังนั้นหลักคำสอนของ

พระพุทธเจ้าจึงมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนในนามชาวพุทธมี “วินัย” ทางสังคม มี “ธรรมาภิบาล” ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งดีสำหรับรัฐ ในอันที่จะทำให้บ้านเมืองคนในสังคมดีมีธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐในการปกครองโดยตรง ดังที่เป็นพุทธจริยาวัตรที่พระพุทธเจ้าเคยปฏิบัติมา ดังนั้นพระพุทธเจ้ากับการเมือง พระพุทธศาสนากับรัฐจึงเป็นเรื่องเดียวกันแยกกันไม่ขาด

3. ข้อเท็จจริงในเชิงสังคมนานาชาติ บทบาทของพระกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในจีนพระในนามวัดเส้าหลิน ในศรีลังกาพระเป็นผู้นำต่อสู้ทางการเมืองในอดีต อาทิ พระคุณานันทะ (Migettuwatte Gunananda Thera, ค.ศ. 1823-1890) และร่วมสมัยมีการตั้งพรรคการเมืองลงเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภาในระบบการเมือง ในลาวกรณีครูบาโพนสะเม็ก (พ.ศ. 2174-2264) ที่มีตำนานว่าได้มาบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนม ครั้งที่ 5 เป็นเวลานานถึง 3 ปีจึงแล้วเสร็จระหว่างประมาณ พ.ศ. 2233-2235 ซึ่งแต่เดิมอยู่เวียงจันทน์ จนต้องลี้ภัยไปตั้งเมืองจำปาสักที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเวียดนามพระทิกกว่าง ดีก (Thích Quảng Đức, ค.ศ. 1897-1963) จนต้องเผาตัวตายต่อรัฐที่ข่มเหงเพื่อยืนยันสิทธิทางศาสนา ในประเทศพม่า พระอุ วิสาระ (U Wisara, ค.ศ. 1889-1929/2432-2472, 40 ปี) พระอุ อุตตมะ (U Ottama, ค.ศ. 1879-1939/, 59 ปี) ผู้จนติดคุกติดตะรางและตายเพื่อเรียกร้องเอกราชในพม่า หรือร่วมสมัยพระสงฆ์กับบทบาทในการเป็นแกนนำต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า ในกัมพูชา พระเฮม เจียว (Hem Chieu, ค.ศ. 1898-1943) ผู้ประท้วงเรียกร้องต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศส

จนถูกขังคุกตาย หรือสมเด็จพระโฆษนันทะ (Maha Ghosananda, ค.ศ. 1913-2007) กับแนวทางธรรมยาตราเรียกร้องสันติภาพและการหยุด สงครามกลางเมืองในกัมพูชา หรือร่วมสมัยเข้ามาใกล้อีกหน่อย กับการที่ พระภิกษุเข้าไปมีบทบาทในการเลือกตั้ง นับแต่ พ.ศ. 2536 ที่ สหประชาชาติเข้าไปกำกับการเลือกตั้งหลังสงครามกลางเมืองยุติ เป็น ต้น หากศึกษาประวัติศาสตร์รัฐชาติเหล่านี้ พระเป็นผู้นำประท้วง นำ เรียกร้องสิทธิทางศาสนาและการเมืองในประเทศเหล่านี้ ไม่มีช่วงใดเลย ที่พระไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ก็สะท้อนว่าพระสงฆ์ พระพุทธศาสนาล้วนเข้าไปมีมิติเกาะเกี่ยวกับรัฐและการเมืองภายในประเทศนั้น ๆ ทั้งสิ้นทั้งมิติ เชิงบุคคล มิติขององค์กรทางศาสนา และ/หรือการอธิบายหลักการ แนวคิดให้เข้าไปเกาะเกี่ยวกับสังคมการเมืองในประเทศนั้น ๆ ส่วนจะ สนับสนุนส่งเสริม หรือคัดค้านได้เป็นเอกสิทธิ์ และเป็นลักษณะเฉพาะ ของแต่ละประเทศตามมิติของช่วงเวลาทั้งสิ้น

ภาพที่ 3 พระติก กว่าง ดีก (Thich Quảng Đức) แห่งเวียดนาม สมเด็จพระโฆษนันทะ (Maha Ghosananda) กัมพูชา

4. ข้อเท็จจริงในทางรัฐชาติและประเทศไทย การที่กษัตริย์ ไทยใช้การบวชเป็นกลไกในการรวบรวมศาสนา กรณีของพระยาสิทธิ แห่งสุโขทัย พร้อมกับที่มาของไตรภูมิพระร่วง สมเด็จพระบรมไตร

โลกนาถ (พ.ศ. 1991–2031, 40 ปี) แห่งอยุธยา ก็เคยบวชอยู่วัดจุฬามณี 8 เดือน เมื่อ พ.ศ. 2027 ที่กลายเป็นราชประเพณีว่ากษัตริย์พึงบวชในบริบทของประวัติศาสตร์ไทย การบวชนั้นมีนัยยะแฝงเป็นการปกครองควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งก็คือการเมืองที่ใช้ศาสนา นำ พระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310–2325, 15 ปี) กับการให้พระสงฆ์ดำน้ำสอบความบริสุทธิ์ หรือการวินิจฉัย “**พระไหว้พระราชาสที่เป็นพระโสดาบันได้หรือไม่**” ถูกใจวอยยศ ไม่ถูกใจก็ลดยศ รวมไปถึงรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325–2352, 27 ปี) ออกกฎหมายควบคุมพระสงฆ์ถามว่าพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของรัฐและอยู่ภายใต้การควบคุมปกครอง ยังรวมไปถึง พระวชิรญาณ ภิกขุ (พ.ศ. 2367–2394, 27 ปี) หรือรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394–2411, 17 ปี) ในขณะบวชเป็นพระภิกษุกับการตั้งนิกายใหม่ “**ธรรมยุติกนิกาย**” ที่มีนัยยะของการ “**แข็งขันต่อรัฐ**” จึงเป็นที่มาของการ “**นิมนต์พระวชิรญาณภิกขุ**” มาครองวัดบวรที่มีความหมายว่าให้มาอยู่ในพระเนตรพระกัณฑ์ในช่วงต่อมา รวมทั้งเมื่อครองราชย์เป็นกษัตริย์แล้วก็ใช้ศาสนามาเป็นฐานในการค้ำยันราชบัลลังค์ผ่านการศึกษาหรือปฏิรูปการศึกษา ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411–2453, 42 ปี) กฎหมายคณะสงฆ์ รศ. 121 กับการได้มาซึ่งองค์กรมหาเถรสมาคม การใช้การปฏิรูปการศึกษาผ่านคณะสงฆ์ธรรมยุติในหัวเมืองไม่ว่าจะเป็นวัดสุปัฏนาราม (อุบลราชธานี) วัดป่าดาราภิรมย์ (เชียงใหม่) วัดมหาธาตุวรวิหาร (นครศรีธรรมราช) พระเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเป็นเครื่องมือของรัฐ และพระที่เป็นเครื่อมือนั้นก็ได้ประโยชน์เป็นผลประโยชน์เป็นชั้นยศ “**สมณศักดิ์-พระราชอาคัน**” เรียกว่ากลุ่ม

ผลประโยชน์ร่วมกันคงไม่ผิด ยังรวมไปถึงครูบาศรีวิชัย (พ.ศ.2421-2482) กับตำนานสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ ที่มีพฤติกรรม **“บวชให้ศิษย์ โดยไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ตามกฎหมายคณะสงฆ์”** ประหนึ่งว่าแข็งขันต่อรัฐไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รศ.121 (พ.ศ.2445) ถูกเรียกมาสอบสวนกักบริเวณ 6 ครั้งระยะเวลารวมกว่า 7 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2453-2479 จนกระทั่งครั้งสุดท้ายกลับไปจึงมรณภาพ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภะ,พ.ศ.2446-2532) ที่ถูกคุมขังติดคุกเป็นเวลากว่า 5 ปี (พ.ศ.2505-2509) แต่ที่สุดท้ายก็ยกฟ้องไม่มีความผิด กลายเป็นรอยต่างในประวัติศาสตร์รัฐกับศาสนาที่ถูกนำมากล่าวถึงจนกระทั่งปัจจุบัน

ภาพที่ 4 ครูบาศรีวิชัย,สมเด็จพระเจ้าอาสภมหาเถร,พระพรหมสิทธิ (ธงชัย)

วัดสระเกศ,พระพรหมดิลก (เอื้อน) วัดสามพระยา (ภาพออนไลน์)

ดังนั้นในข้อเท็จจริงศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ร่วมค้ำยันกันและกัน กรณีตัวอย่างจำนวนมากที่รวมไปถึงโครงการพระธรรมจาริก พระสงฆ์บนพื้นที่สูง ที่เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ.2508 เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ราษฎรบนพื้นที่สูง แต่ในความเป็นจริงเพื่อป้องกันการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ พระในโครงการหมู่บ้านศีล 5 พระโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ทั้งหมดล้วนเป็นกลไกที่การเมือง

กับศาสนาเกี่ยวเนื่องกัน ใช้ฐานของวัดกว่า 4 หมื่นวัดทั่วประเทศ ในการตรึงพื้นที่เชิงมวลชนทั่วประเทศ ? ทั้งหมดเป็นเรื่องของรัฐกับศาสนา เป็นเรื่องที่ไม่เคยแยกจากกัน หรืออยู่ด้วยกัน เกื้อหนุนกันและกันมาตลอดในประวัติศาสตร์ของรัฐทั่วโลก รวมทั้งรัฐสยามและไทย ที่เกื้อหนุนค้ำยันกันและกัน หรือเป็นเครื่องมือของกันและกันมาตลอด ประวัติศาสตร์รัฐชาติไทยสนับสนุน อวย สรรเสริญรัฐก็ได้รับการปูนบำเหน็จจากรัฐ ต่อต้านแข่งขันก็ถูกล้อมปราบ จับให้สึก ไล่สึก จับขังคุก โดยรัฐ เป็นอย่างนั้นมาตลอด ดังนั้นจะมาว่าพระกับการเมืองคนละเรื่องหรือไม่เกี่ยวข้องกันคงไม่ใช่ ?

5. ข้อเท็จจริงว่าด้วยการเมืองกับศาสนาไม่เกี่ยวข้องกัน ใน

ข้อเท็จจริงรัฐกับศาสนา พระสงฆ์กับการเมืองไม่เคยแยกจากกัน เพราะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ร่วม ค้ำยันกันและกัน ดังนั้นเมื่อไม่สามารถแยกจากกันได้ ก็ไปดูรายละเอียดว่า คณะสงฆ์ หรือศาสนาสนับสนุนผู้ปกครองรัฐใดในคราวใด ก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริม คัดค้านหรือต่อต้าน หรือมีท่าทีตรงข้ามกับรัฐ กระบวนการล้อมปราบโดยรัฐ ก็เป็นเรื่องปกติ ไม่แปลกแต่อย่างใด ? กรณีของวัดสามพระยา วัดสัมพันธวงศ์ และวัดสระเกศ จึงเป็นบุคคลที่ร่วมสมัยขัดแย้งกัน จึงตกเป็นเครื่องมือถูกล้อมปราบโดยรัฐดังปรากฏเป็นข้อเท็จจริง

ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาสนา พระสงฆ์กับสังคมการเมือง เศรษฐกิจ แยกขาดจากกันไม่ได้เพราะศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงเป็นที่มาของประโยคพุทธพจน์ที่ว่า **“ภิกษุทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนหมู่มาก”** พระพุทธมอญประโยชน์ของ

ประเทศชาติ และรัฐชาติรวมทั้งผลประโยชน์ของคนเป็นหลัก ตามนโยบายที่พระพุทธเจ้ามอบให้พระสงฆ์ต้องทำและปฏิบัติ แต่ต้องประกอบด้วยเมตตา ปราบปราม และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน สังคม และประเทศชาติเป็นหลัก แต่ถ้าเพื่อพวกพ้อง พี่น้องตัวเอง พรรคตัวเอง นิคมตัวเอง ตรงนั้นเป็นสิ่งไม่พึงกระทำ ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีแก่ประเทศชาติและสังคม พระภิกษุในพระพุทธศาสนาต้องทำประโยชน์ต่อสังคมได้ด้วยการให้หลักคิด แนวคิด และชี้แนะภายใต้หลักคิดของประโยชน์แก่คนหมู่มาก ซึ่งเป็นไปตามหลักพุทธพจน์ พระต้องทำประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ ภายใต้กรอบคิด **“บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม”**

ดังนั้นการห้ามพระสงฆ์ยุ่งกับการเมือง โดยใช้กลไกของรัฐมาล้อมปราบ ครั้งแล้วครั้งเล่าจึงเป็นความย้อนแย้ง เพราะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่สมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้มีมหาเถรสมาคม ก็มาโดยรัฐและการเมือง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ออกมากำราบปรามพระ ก็มาจากพระหนุ่มเถรน้อยประท้วงเรียกร้อง เอากระทรวงพระพุทธศาสนา แต่ได้มาเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องของการเมือง มหาเถรสมาคมที่มาออกมติก็มาจากการเมือง แล้วจะมาห้ามได้อย่างไร ?

เอกสารอ้างอิง

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557) แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. รายงานการวิจัย ,

ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระระพิน พุทธิสารโ. (2554). ความรุนแรงครั้งพุทธกาล : กรณีการฆ่า
ล้างเผ่าพันธุ์ตากยวงศ์. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
(พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและ
ทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2541). “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและ
บทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ) บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมภาร พรหมทา. (2552). พระสงฆ์กับการเมือง. วารสารพุทธศาสน์
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 16 (3),1-2.

สุรพศ ทวีศักดิ์.(2561). รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ.
กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์สยามปริทรรศน์.

เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538:

ทัศนะเชิงวิพากษ์ภายใต้หลักการ ความจริงและความคิด¹

Prohibiting Monks and Novices Involved in Politics in 1995:
Critical Perspective under the Principles of Truth and Thought

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538 ตามทัศนะเชิงวิพากษ์ภายใต้หลักการ ความจริง และ ความคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเมืองในบริบทของพระพุทธศาสนาไทย ใช้การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลยืนยันว่าการห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2517 และอีกครั้งใน พ.ศ.2538 โดยมีผลคาดหวังเป็นการการควบคุมพระสงฆ์ต่อประเด็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มีข้อห้ามหรือกฎ มีเพียงวินัยห้ามเข้ากองทัพ หรือหลักปหาปเทศ 4 ที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยต่อประเด็นดังกล่าว ในส่วนของประวัติศาสตร์กับการเมืองนับแต่อดีต ได้แก่ พระฝาง มหาตมาสมเด็จพะพนรัตน์ ครูบาศรีวิชัย พระพิมลธรรม สันติโศภก พุทธทาส

¹เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2562), หน้า 195-127.

กิตติวุฒ โพระมหาวชิราต ปณณจนโท พุทธอิสระ ล้วนมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เนื่องด้วยการเมืองทั้งสิ้น ดังนั้น การห้าม จึงเป็นการย้อนแย้งกับหลักการและข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ และสิทธิขั้นพื้นฐานในการแสดงออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนากับการเมือง, พระสงฆ์กับการเมือง, ทศนะเชิงวิพากษ์

Abstract

The article on "The prohibition of monks and novices involving politics in 1995: critical perspectives under the principle of truth and mind" aims to study the role of monks and politics in the context of Thai Buddhism. Documentary study from relevant documents and research were used for the study. Results showed that the study confirmed that the prohibition of monks being involved in politics first occurred in 1974 and again in 1994, with the expected effect of controlling monks on issues and political participation. However, in the facts that appear in the concept of Buddhism, there is no prohibition or rule in any way only discipline, do not enter the army, or the four principal appeals to authority that will be used as a basis for diagnosis of related issues. In terms of history and politics

from the past such as Phra Fang Mahada, Somdet Phra Ponnarat, Kruba Srivijaya, Phra Phimoldhama, Santi Asoke, Buddhadasa, Kittiwutho, Phramaha Aphichat Punnewanno, and Buddha Issara, has all the concepts and circumstances that are due to politics. Therefore, the prohibiting is a counterpoint to the historical principles and facts including the basic right to perform following the constitution of the Kingdom of Thailand.

Keywords: Buddhism and Political, Buddhist Monks and Political, Critical Perspective

บทนำ

จากการที่นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ได้จัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน โดยนิสิตคิด ออกแบบงาน ทำ ดำเนินการเอง มีอาจารย์ผู้สอนหรืออาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ให้คำแนะนำ ได้มีการจัดงานสัมมนา เพื่อประโยชน์เป็นประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมมีการประชุมสรุปตั้งประเด็นสัมมนาเรื่อง “มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่” โดยทั้งหมดสนใจวิทยากรที่อยากฟังและเชิญมาเป็นวิทยากรหลายท่าน ประเด็น “ศาสนาและการเมือง” อาทิจ พล.ต.อ. เสรีพิศทธิ์ เตมียาเวศ คุณช่อ (พรรณีการ์ วาณิช) คุณปิยบุตร แสงกนกกุล คุณเอ (ปาริณา ไกรคุปต์)

พระสุริวীরบัณฑิต (โชว์) เจ้าคุณประสาร (พระเมธีธรรมจารย์) ชวน หลีกภัย หรือแม้กระทั่งสัพยอกกว่า เป็นนายก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่นิสิตส่วนใหญ่ได้ข้อสรุปผ่านการโหวตร่วมกันเป็น คุณธนธร กิจรุ่งเรือง หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ คุณพริษฐ์ วัชรสินธุ์ นักการเมืองรุ่นใหม่ ในนามอดีตผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ และสงฆ์นักคิด นักเคลื่อนไหวทางสังคม พระมหาไพโรวรัลย์ วรวัฒน โป.ธ.9 จากวัดสร้อยทอง กทม. ด้วยประเด็นความเป็น “คนรุ่นใหม่” ความคาดหวังต่อคนรุ่นใหม่ว่าคิดอย่างไรต่อพระพุทธศาสนาหรือพระพุทธศาสนาจะเป็นฐานคิดความเชื่อต่อประชาคมการเมืองได้อย่างไร ? การประสานจึงเริ่มขึ้นโดยนิสิต ทั้งทาง Line Facebook โทรศัพท์ การประสานจากบุคคลที่อยู่ในพรรคการเมืองนั้น ๆ โดยตรง บทสรุปได้วิทยากร 2 ท่านแน่นอน ส่วนการประสานวิทยากรอีกท่าน คุณธนธร กิจรุ่งเรืองกิจ ด้วยเงื่อนไขข้อจำกัดจึงไม่ได้อย่างที่นิสิตคาดหวัง บทสรุปจึงเหลือวิทยากรเพียง 2 ท่าน ส่วนประเด็นการพูดคุยยังเป็นเรื่องเดิม แมื่อก่อนหน้านี้นี้จะมีการ “เสนอแนะ” จากผู้บริหารมหาวิทยาลัย และการท้วงติงจากผู้ส่วนเกี่ยวข้องบ้าง แต่ในทัศนะผู้เขียนถือว่า “มหาวิทยาลัย” ควรมี “เสรีภาพ” บนฐานของการเรียนรู้ตามหลักวิชาการที่ “ตรงไปตรงมา” (สัจจะ) และเป็น “ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้” ต่อสังคมส่วนรวม (ปรหิตประโยชน์) และเปิดมุมมองวิสัยทัศน์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (ปัญญาทัศน์) งานสัมมนาจึงเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2562 วิทยากรที่รับเชิญมา พระมหาไพโรวรัลย์ วรวัฒน และคุณพริษฐ์ (ไอติม) วัชรสินธุ์ มี รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม เป็นผู้ดำเนินรายการ โดยสาระก็เป็นการนำเสนอทาง

ความคิดที่มองสะท้อนจากมุมมองทางศาสนาในฐานะที่ทั้งสองท่านเป็น
 คนรุ่นใหม่ ที่สะท้อนคิดออกมาภายใต้ **“ความคิด-ความเห็น-ความ
 จริง-และความคาดหวัง”** ภายใต้วัฒนธรรมทางการเมืองที่สร้างสรรค์
 และเป็นประโยชน์ในยุคของการปฏิรูป การเสวนาก็จบลงไปด้วยดีใน
 ส่วนการเสวนาทางวิชาการ และคาดหวังว่านิสิตผู้จัดงานจะได้
 ประสบการณ์และการเรียนรู้จากปฏิบัติจริง ภายใต้แนวคิด **“เรียนรู้จาก
 การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง/ปริยัติ/ปฏิบัติ/ปฏิเวธ-Learning by
 Doing”** ทั้งหมดจบลงด้วยประเด็นของการเรียนรู้เป็นประสบการณ์ต่อ
 นิสิต **“คิดได้-ทำเป็น”** ซึ่งผู้เขียนก็คิดว่าจบ แต่ผ่านไปเพียงวันเดียว มี
 หนังสือลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2562 ส่งถึงผู้บริหารระดับสูงของ
 มหาวิทยาลัย ภายใต้เงื่อนไขให้ทำหนังสือชี้แจงในประเด็นการจัด
 สัมมนา ภายใต้เงื่อนไข **“เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับ
 การเมือง พ.ศ.2538”** (ที่พัฒนามาจาก เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณร
 เกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2517) เป็นการสะท้อนคิดว่า **“การจัด
 สัมมนา”** นั้น เป็นเรื่องการเมือง ซึ่งงานก็บอกอย่างนั้น และผู้จัดเป็น
 พระสงฆ์ จึงไม่ควร **“ยุ่งเกี่ยว”** เป็นทำนองท้วงติง และปราชญ์อาจ
 ตีความไปถึงคุกคาม ช่มชู้ ต่อสิทธิเสรีภาพทางวิชาการในพื้นที่ของ
 มหาวิทยาลัย ก็ไม่ผิดเสียทีเดียว ดังนั้นในบทความนี้จึงประสงค์ทวน
 สอบกับหลักการ ข้อเท็จจริง หลักปฏิบัติ ที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาครั้ง
 พุทธกาล ว่าในความเป็นจริงเป็นอย่างไร ส่งผ่านต่อเป็นเหตุการณ์ร่วม
 สมัยในประวัติศาสตร์ไทยกับพัฒนาการของรัฐกับพระพุทธศาสนานับแต่
 อดีต เพื่อเป็นการทวนสอบ ถ้ามกลับต่อ คำสั่งมหาเถรสมาคม **“เรื่อง**

ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538” ที่ถูกทำให้เป็นเครื่องมือของรัฐ หรือกลไกทางการบริหาร ว่าควรเป็นไปอย่างไร และมีกรณีศึกษาเทียบเคียงอย่างไรในประเด็นนี้

ภาพที่ 1 แผ่นประชาสัมพันธ์การจัดโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่” แม้ในที่สุดจะไม่ได้วิทยากรเป็นคุณธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ (ภาพหลักสูตรบัณฑิตศึกษา : 30 กรกฎาคม2562)

แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง

บริบทของคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักปฏิบัติว่าด้วยความเหมาะสม ก็คงไม่มีชุดความคิดหรือหลักการใดที่จะยืนยันได้ว่า “พระสงฆ์” กับการเมือง “ไม่ยุ่งเกี่ยวกัน” หรือหลักฐานในทางประวัติศาสตร์สมัยหลังก็คงไม่ได้มีข้อคิด คำสั่งโดยตรง ดังนั้นจริง ๆ แล้ว พระสงฆ์กับการเมืองแยกขาดกันหรือไม่? หากทวนสอบแนวคิดทางของ สมภาร พรหมทา (2552) ที่เสนอว่า

“...พระสงฆ์ได้นำตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคมมากขึ้นตามลำดับ ดูแล้วแทบจะไม่มีพระสงฆ์ในประเทศใดในโลกที่ตัดขาดตนเองจากสังคม พระทิเบต พระพม่า พระเขมร พระลาว พระไทย พระศรีลังกา ล้วนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งสิ้น และบางครั้งในการเกี่ยวข้องนั้น พระก็ต้องเลือกข้างและทำสิ่งที่ขัดกับอุดมคติแรกเริ่มของความเป็นสมณะในสมัยพุทธกาล...” (สมภาร พรหมทา, 2552 :1-2)

หรือในงานของพระสุธีวีรบัณฑิต (2561) ได้สะท้อนว่าความจริงพระสงฆ์กับการเมืองเป็นปัจจัยเกื้อหนุนกันระหว่างรัฐและอำนาจความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจึงแทบจะแยกกันไม่ได้ว่าศาสนากับการเมืองอยู่หรือแยกกัน แปลว่าทั้งสองกลุ่มมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยฝ่ายนำ (รัฐ/การเมือง) ก็หวังการยอมรับ หรือสนับสนุนในเชิงมวลชน ที่เป็นมวลชนพระสงฆ์และศาสนา ในทางกลับกันในฝ่ายศาสนาก็มีแนวคิดในเรื่องการพึ่งพิง ต้องการการอุปถัมภ์ หรือการสนับสนุนจากฝ่ายศาสนาด้วยเช่นกัน ดังแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ที่เสนอว่า

“...ปัจจุบัน เราได้เห็นพระภิกษุไทยมีบทบาททาง “การเมือง” อย่างชัดเจนตลอดมา ทั้งโดยการกระทำและไม่กระทำ และน่าสนใจที่จะตั้งข้อสังเกตว่า พระชั้นผู้ใหญ่จะอยู่ฝ่าย “บ้านเมือง” เสมอ เช่น ก่อนจะมีการสลายการชุมนุมของคนเสื้อแดงใน พ.ศ.2553 องค์คณะสงฆ์ก็ทำตาม พระชั้นผู้ใหญ่ก็ทำตาม ไม่ได้ออกมาวิพากษ์ขอชีวิตและความปลอดภัยให้แก่ผู้

ชุมนุมประท้วงรัฐบาลเลย การไม่กระทำก็เป็น “การเมือง”
อย่างหนึ่ง...”

หรือทัศนะของผู้เขียนท่านเดียวกันนี้ได้เสนอต่อไปว่า

“...การปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในสมัย ร.5 ทำให้
ข้อห้ามไม่ให้ภิกษุยุ่งเกี่ยวกับการเมืองชัดเจนขึ้น อย่างน้อยก็
ในทางปฏิบัติ ถ้าข้อห้ามนี้ไม่เคยมีมาก่อนหรือมีอย่างไม่ชัด
และนี่คือเหตุที่ทำให้ผมเดาต่อว่า ทั้งภิกษุและฆราวาสซึ่งมีส่วน
ในการครองคณะสงฆ์ระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองไทยในสงคราม
มหาเอเซีย бурพา ไม่เห็นด้วยกับการผลักดันของศาสตราจารย์
ชูโชะ เปียวโตะ ที่ต้องการเปลี่ยนคณะสงฆ์ไทยให้เข้าไปหนุนรัฐ
ในการเข้าสงครามร่วมกับญี่ปุ่นตามสนธิสัญญาที่เป็นพันธมิตร
กัน...” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2562)

แนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ
พระไพศาล วิสาโล (2545) ต่อประเด็นของการปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์
ในช่วง สมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 การรวบรวมภายใต้แนวคิด
“กรุงเทพา” (Centralization) ทำให้เกิดการปราม ห้าม และควบคุม
โดยฝ่ายนำของรัฐและศาสนาต่างเป็นพลเมืองกลุ่มเดียวกันในการทำ
หน้าที่ต่อการรวบรวมความเป็นรัฐในช่วงดังกล่าวด้วย ดังนั้นแนวคิดที่
เกิดขึ้นในรัฐ พระสงฆ์กับการเมืองจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ภายใต้กลุ่ม
ผลประโยชน์ร่วม ทั้งในส่วนองค์กรปกครองของรัฐ และองค์กรปกครอง
ทางศาสนา ซึ่งจะได้นำเสนอเทียบเคียงกับหลักการครั้งพุทธกาลกับ

ข้อเท็จจริงในการปฏิบัติในบริบทของประวัติศาสตร์ในการนำเสนอลำดับ
ถัดไป

ที่ พศ ๐๐๐๖/ ๖๐๕๖๒

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๐๐

เรื่อง โครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่"
ณ อาคาร
สิ่งตีพิมพ์ด้วย สำนักเอกสาร จำนวน ๓ แผ่น

ด้วย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้รับทราบข่าวเกี่ยวกับการจัดโครงการสัมมนาทาง
วิชาการ เรื่อง "มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่" หลักสูตรพุทธศาสนศรัทธาปฏิบัติ สภา
วิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๒.๓๐ น. ณ ห้อง B ๕๐๘ - B ๕๐๙ อาคารเรียนรวม
โซนบี ชั้น ๕ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดปรากฏตามสำเนาเอกสารที่แนบถวายมาพร้อมนี้

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขอแจ้งการว่า กรณีดังกล่าวอาจเข้าข่ายดำเนินละเมิดคำสั่ง
มหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงขอถวายเรื่องแต่พระคุณท่าน
เพื่อพิจารณาและโปรดเมตตา แจ้งผลการดำเนินการให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ จะเป็น
พระคุณยิ่ง

จึงมีผลการมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอมีผลการด้วยความเคารพอย่างสูง

รองผู้อำนวยการ ปฏิบัติราชการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
โทร./โทรสาร ๐ ๒๕๔๑ ๗๖๗๒๐

CS Scanned with CamScanner

"มีอยู่ ไม่ทุจริต มีความคิด จิตอาสา บำเพ็ญมาพาทักทายผู้อื่น พร้อมเคียงข้างในกิจกรรม"

ภาพที่ 2 หนังสือแจ้งถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสัมมนาใน
ประเด็น "มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่" ให้ชี้แจง
ผลการปฏิบัติงาน (ภาพ ออนไลน์, 8 สิงหาคม 2562)

พระพุทธศาสนากับท่าทีทางการเมืองในครั้งพุทธกาล

พระพุทธศาสนากับการเมืองไม่ปรากฏข้อห้าม หรือหลักการโดยตรง แต่พบข้อห้ามในวินัยบัญญัติ ห้ามพระไปดูกองทัพ ดังปรากฏหลักฐานว่า “ภิกษุใดไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้” (วิ.มหา. (ไทย) 2/312/452) แต่ก็ไม่ได้แปลว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ในแบบบริบทปัจจุบัน ดังมีข้อความว่า

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยกกองทัพ ออกรบ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ก็ออกไปเพื่อชมกองทัพที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ กำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงรับสั่งให้นิมนต์มา แล้วตรัสถามดังนี้ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย พวกท่านมาทำไมกัน”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถวายพระพรว่า “พวกอาตมาต้องการจะมาเยี่ยมมหาบพิตร”

พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ไม่มีประโยชน์ใดเลยที่ ท่านมาเยี่ยมโยมผู้เฒ่าในการรบ พวกท่านควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคมิใช่หรือ”

พวกพลรบตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงมาดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบแล้ว ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเรา พวกเราได้ไม่ดี ที่พวกเรา

อยู่ในกองทัพก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตร ภรรยา” (วิมหา. (ไทย) 2/311/452)

เมื่อมีหลักการที่พอสืบค้นได้ปรากฏประมาณนี้ ก็เจาะจงไปดูรายละเอียดที่เป็นเหตุการณ์ วิธีการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล ดังกรณีพระพุทธเจ้ากับการกิจเข้าไปใกล้เกลี้ยประยูรญาติในสงครามแย่งน้ำ ที่มีฉากหลังเป็นเรื่องของการเหยียดชาติพันธุ์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย , 2543 : ขุททกนิกายคาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3 หน้า 363) พระพุทธเจ้ากับบทบาทในการเข้าไปห้ามทัพของวิชูทกะ ในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ (ขุ.สุ. (บาลี) 25/47/ 25;ขุ.สุ. (ไทย) 25/47/41 ; ขุ.อป.(ไทย)32/87/577,พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,2557) หรือการที่พระพุทธเจ้าเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา ภายในครอบครัวระหว่างพระเจ้าปเสนทิโกศล วาสภัตติยา และวิชูทกะ ภายใต้วาทะ “เลือดพ่อสำคัญกว่าเลือดแม่” จนกระทั่งความโกรธหาย ให้อภัยเป็นอภัยทาน (พระปัลลิตระพิน พุทธิสารโร,2554) เพราะเหตุการณ์นั้น ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขอาจสัมพันธ์ไปถึงสงครามกับกบิลพัสดุ์ก่อนหน้า พระเจ้าวิชูทกะก็เป็นได้ เมื่อไปดูพุทธกิจของพระพุทธเจ้าจะพบว่าบางกรณีเข้าไปเกี่ยวข้อง และ “บางกรณี” ก็ไม่ได้แทรกแซง ดังบริบทความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับนักการเมืองและประชาชนคำถามคือในบางบริบทที่นักการเมืองเผชิญหน้ากับสงครามและความรุนแรง” พระองค์เลือกที่จะทรงนิ่งเงียบเช่นกรณีที่พระเจ้าอชาตศัตรูส่งกองกำลังไปโจมตีและยึดเมืองเวสาลี (อง.สตตก. (ไทย) 23/22/33; อง.สตตก. (บาลี) 23/22/15; อง.สตตก.อ. 3/22/170) หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์

ตอนที่พระเจ้าอชาตศัตรูรัฐประหารยึดอำนาจ และใช้ความรุนแรงทำร้ายพระเจ้าพิมพิสารซึ่งเป็นพระบิดาและเป็นพระสหายของพระพุทธเจ้า พระองค์กลับเลือกที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงต่อเหตุการณ์ประเด็นทางการเมืองภายในของรัฐในขณะนั้น รวมไปถึงเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทำศึกสงครามกับพระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งพระพุทธเจ้าทราบเรื่องทั้งหมด และพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้เข้าไปแทรกแซงหรือห้ามปรามในสงครามของทั้งสองแคว้นแต่อย่างใด ผลคือพระเจ้าปเสนทิโกศลแพ้ในสงครามนั้น และกลับไปนอนฝันร้ายหลอนต่อความพ่ายแพ้้นั้นตลอด จึงเป็นที่มาของพุทธพจน์ที่ว่า **“ผู้ชนะย่อมก่อเวรผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์”** (ส.ส. (ไทย) 15/125/146-148; ส.ส. 15/126/148-149; ส.ส.อ. 1/124-125/146-147; ส.ส.ฎ. 1/125-126/198 ; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557 : 29-54) จากข้อมูลที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าจริยวัตรของพระพุทธเจ้ากับประเด็นของการเมืองการปกครอง รัฐอำนาจมีหลักฐานปรากฏชัดว่าพระพุทธเจ้ายุ่งเกี่ยวหรือไม่ยุ่งเกี่ยวต่อประเด็นการเมืองในครั้งพุทธกาล

กรณีพระสงฆ์กับการเมืองหากพิจารณาเทียบเคียงโดยใช้เกณฑ์ในเรื่องของการบัญญัติวินัย ที่มีหลักการที่เรียกว่าจตุมหาปเทศกา ว่าด้วยมหาปเทศ 4 (วิ.ม.(ไทย) 5/304-305/139) เป็นเกณฑ์เทียบเคียงแนวคิดในเรื่องของข้อห้าม หรือไม่ห้าม หรือเกณฑ์ในการวินิจฉัยร่วมกับเกณฑ์ร่วมสมัย เพื่อประโยชน์ในการยกกว่าเจตนารมณ์ในครั้งพุทธกาลมีทำที่หรือทัศนะอย่างไรต่อประเด็นการเมือง

จตุมหาปเทศกา	เทียบเคียง/วินิจฉัย/การเมือง
--------------	------------------------------

1.ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย	ทำไม่ได้/ไม่อนุญาต - ไม่เคยบัญญัติ (ห้าม) แต่สงเคราะห์เข้ากับเรื่องที่ผิด ไม่ถูกต้อง สิ่งนั้นจัดเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ หรือไม่พึงทำ
2.ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย.	ทำได้/อนุญาต - ไม่เคยบัญญัติ (ห้าม) แต่สงเคราะห์เข้ากับเรื่องที่ถูก เหมาะสม สิ่งนั้นจัดเป็นสิ่งที่ทำได้ (เกณฑ์ทางสังคม)
3.ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย	ทำไม่ได้/ไม่อนุญาต -ถึงจะบัญญัติห้าม แต่เวลาเปลี่ยนสิ่งที่บัญญัติห้ามนั้นไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง ให้อนุโลมว่าไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง ไม่พึงทำ
4.ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย	ทำได้/อนุญาต -ถึงจะไม่บัญญัติห้าม แต่สมัยกาลเห็นว่าเหมาะสม ทำได้ อนุโลมทำได้ เหมาะควร กระทำได้

ตาราง 1 หลักมหาประเทศ 4 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์วินิจฉัยในประเด็นทางพระธรรมวินัย แต่อาจนำมาพิจารณาเทียบเคียงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทยได้ (วิ.ม.(ไทย)5/304-305/139)

สมัยกาลเปลี่ยน เหตุผลแนวคิดทางสังคมเปลี่ยน วิธีการวินิจฉัยให้ใช้เกณฑ์ทางสังคม หรือกฎหมายบ้านเมือง เป็นฐานในการประเมินวิเคราะห์ที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ทั้งจะสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “อนุชานามิ ภิกขเว ราชนํ อนุวตติตุง เราอนุญาติให้คล้อยตามพระราชา” (วิ.มหา.(ไทย) 4/295/187) ซึ่งแนวคิดเป็นการอนุโลมยอมตามต่อบ้านเมืองในกรณีของการวินิจฉัยต่อพระธรรมวินัย แต่เมื่อจะใช้เกณฑ์ในเรื่องของบ้านเมืองในแบบการเมือง การมีส่วนร่วมต่อการเมืองจะทำได้ หรือไม่ได้ ให้เป็นไปตามเกณฑ์วินิจฉัยตามความเหมาะสม ไม่ได้ห้าม แต่ไม่เหมาะสม สังคมไม่ยอมรับ สิ่งนั้นจะควรได้หรือไม่ ? หรืออีกเกณฑ์หนึ่งถึงจะบัญญัติ แต่การบัญญัตินั้นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมต่อประเด็นทางสังคม จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ควร เป็นต้น

แนวคิดและเหตุการณ์ที่ยกมาเป็นกรณีเพื่อเป็นเกณฑ์วินิจฉัยต่อบทบาท และท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อการเมือง รัฐ กฎหมาย และสังคม คงไม่ได้ยกมาเพื่อบอกว่าทำได้หรือไม่ได้ แต่เมื่อถึงที่สุดหลักการว่าไว้อย่างไรก็ยึดตามหลักการในฐานะเป็นชาวพุทธ ต้องยึดเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงค่อยลดหลั่นกันไปตามลำดับเหมือนประเทศ ให้ยึดรัฐธรรมนูญ และศักดิ์ของกฎหมายแห่งรัฐ เป็นพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เป็นต้น เป็นเกณฑ์ยึดถือเพื่อการปฏิบัติ ดังนั้นหลักการใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง ต้องไม่ล้มล้างหรือหักล้างหลักการดั้งเดิมหรือเจตนารมณ์ดั้งเดิมใน

พระพุทธศาสนา จึงจะถือเป็นเรื่องถูกต้องเหมาะสมควรตามเกณฑ์วินิจฉัย
ในทางพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์กับการเมืองในบริบททางประวัติศาสตร์ไทย

ประเทศไทยในทางนิตินัยพระพุทธศาสนาอาจไม่ได้มีการ
กำหนดให้เป็นศาสนาประจำชาติโดยตรง แต่ในทางพฤตินัยเป็นศาสนาที่
คนส่วนใหญ่นับถือ รัฐจึงกำหนดบทบาทสร้างกลไกเข้ามาควบคุม
ศาสนาและคณะสงฆ์ผ่านกฎหมาย รวมไปถึงการควบคุมผ่านระบบสมณ
ศักดิ์ ชั้นยศ ผ่านระบบพลเมืองแห่งรัฐ ดังกรณีเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย
อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ การออกกฎโดยองค์อธิปัตย์ ที่ได้อำนาจ
ตามหลัก “เทวสิทธิ์” รวมไปถึงการล้อมปราบต่อหัวอำนาจที่เห็นต่าง
ในแบบรัฐที่เกิดขึ้น ดังกรณีในสมัยอยุธยาเมื่อพระนารายณ์ (พ.ศ.2199-
2231) ขึ้นมามีอำนาจรัฐ การล้อมปราบโดยรัฐต่อกลุ่มศาสนาที่แข็งขัน
และต่อต้านก็เกิดขึ้น

“...หลังจากที่พระนารายณ์ ขึ้นครองราชย์ การต่อต้าน
พระนารายณ์ของคณะสงฆ์ก็เกิดขึ้น เมื่อพระสงฆ์ที่เข้าร่วมการ
กบฏถูกพระนารายณ์ปราบปรามอย่างรุนแรง และยิ่งทวีความ
รุนแรงมากขึ้น หลังจากพระสงฆ์ไทยถูกบังคับสีกเพื่อใช้แรงงาน
ในการสร้างป้อมปราการ โดยที่พระสงฆ์ชาวมอญไม่ได้โดน
บังคับสีกแต่อย่างใด...” (พลอย ธรรมาภิรานนท์ 2019, นิธิ
เอียวศรีวงศ์, 2561)

หรือข้อมูลอีกส่วนหนึ่งให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งสนับสนุน *ออกพระเพทราชา* (พ.ศ.2231-2248) ในการปฏิวัติยึดอำนาจพระนารายณ์ (พ.ศ.2199-2231) สถาปนาพระองค์เป็นกษัตริย์พระองค์ต่อมา ดังมีหลักฐานที่ว่า

“...ออกพระเพทราชาซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะสงฆ์ ได้อาศัยพระสงฆ์เพื่อติดต่อและชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรัฐประหาร และประสบความสำเร็จในการปลุกระดมให้ประชาชนหันมาจับอาวุธเพื่อปกป้อง “กษัตริย์และแผ่นดิน” โดยความวุ่นวายที่ประชาชนก่อขึ้นนี้ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ออกพระเพทราชาก่อรัฐประหารได้สำเร็จ...” (พลอย ธรรมาภิรานนท์ 2018, นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2561)

การที่ชุมชนบางระจัน มีพระอาจารย์ธรรมโชติ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา (ศิลปวัฒนธรรม, 2562) ผู้ที่เป็นขวัญกำลังใจกับกองกำลังป้องกันตนเองชุมชนบางระจัน ในช่วงสมัยอยุธยา ประมาณ พ.ศ. 2308 ในการต่อสู้กับทัพพม่า จะนับได้หรือไม่ว่าพระเป็นผู้ฝึกฝายและสนับสนุนการเมือง หรือการที่สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ซึ่งได้เข้าไปถวายพระพร **สมเด็จพระนเรศวรมหาราช** (พ.ศ.2133-2148) ขอพระราชทานอภัยโทษแก่ข้าราชการที่ตามเสด็จไม่ทันในครั้งทำสงครามยุทธหัตถี (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), 2553) ล่วงมาถึงสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสิน (พ.ศ.2311-2325)

กรณีการล้อมปราบก๊กพระฝาง พระสังฆราชา ณ เมืองสวางคบุรี (เมืองฝาง) ระหว่าง พ.ศ.2310-2313 หรือใน พ.ศ. 2324 อันเป็นปีสุดท้ายของพระเจ้ากรุงธนบุรี สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) ได้ถูกถอดจากตำแหน่งเนื่องจากถวายเป็นสังฆาร่วมกับ พระพุฒาจารย์ วัดบางหัวน้อย (วัดอมรินทราราม) และพระพิมลธรรม วัดโพธาราม (วัดพระเชตุพนหรือวัดโพธิ์) เรื่องพระสงฆ์ปลุชนไม่ควรไหว้คฤหบดีที่เป็นอริยบุคคล เนื่องจากคฤหบดีเป็นเพศต่ำ พระสงฆ์เป็นอุดมเพศที่สูง เพราะทรงผ้ากาสาวพัสตร์และพระजाตูปาริสุทธิตีลอันประเสริฐ หรือล่วงมาสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปราบดาภิเษกแล้ว ใน พ.ศ. 2325 ก็ทรงโปรดให้ถอดยศสมเด็จพระสังฆราช (ชื่น) วัดหงส์รัตนาราม ลงเป็น พระธรรมธีรราชมหามุนี ทั้งนี้ทรงมีพระปรารภว่า **"มีความรู้มาก เสียตายแต่ว่ามีสันดานสอพลอ"** จากนั้นก็โปรดสถาปนาพระอาจารย์ศรี วัดระฆังโฆสิตาราม ขึ้นดำรงสมณฐานันดรศักดิ์ที่ "สมเด็จพระสังฆราช" (พ.ศ. 2325 - 2337) อีกการบหนึ่ง จากข้อความที่ยกมาศาสนากับการเมือง หรือจากรัฐจะไม่ยุ่งเกี่ยวกันก็คิดว่าไม่น่าจะใช่ ?

ในสมัยรัตนโกสินทร์ การที่รัฐออกกฎหมายตราสามดวง (พ.ศ. 2347) เพื่อควบคุมพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325-2352) การตั้งกองสังฆการีเพื่อพิจารณาคดีความเกี่ยวกับพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367) ล่วงมาจนกระทั่งการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ทำให้มีองค์กรจัดตั้งที่เรียกว่ามหาเถรสมาคม ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) การตั้งกรมสังฆการี กรมพระอาราม กองอธิกรณ์ มีหน้าที่ดูแลกิจการพระพุทธศาสนา อยู่ภายใต้กระทรวง

ธรรมการ ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) และพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ผ่านการจัดตั้งกรมการศาสนา (พ.ศ.2884) สำนักงานพระพุทธศาสนา (3 ตุลาคม 2545) ที่นัยหนึ่งเป็นผู้ดูแล อีกนัยหนึ่งเป็นการบริหารจัดการในนามรัฐที่ส่งต่อไปยังกลุ่มองค์กรทางศาสนาพุทธในประเทศไทย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาจึงเป็นกลไก เครื่องมือของ “รัฐ” ที่จะพึงดำเนินการขับเคลื่อนต่อ “ศาสนา” สู่ “ประชารัฐ” อันเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมในองค์กรวม ซึ่งจะนับว่าศาสนาถูกควบคุมโดยกลไกแห่งรัฐและการเมืองก็ไม่ผิด อย่างนี้จะเรียกได้หรือไม่ว่าพระสงฆ์กับการเมือง (รัฐ) ไม่ควรเกี่ยวข้อกัน

ข้อมูลเหล่านี้ นักวิชาการด้านการเมืองที่ดี นักประวัติศาสตร์ ศาสนาที่ดี ล้วนสะท้อนคิดออกมาเป็นเสียงเดียวกันว่าพระสงฆ์กับการเมืองเป็นเรื่องที่เนื่องและอิงอาศัยกัน การที่ฝ่ายศาสนามีคำสอนที่เนื่องด้วยรัฐ เช่นแนวคิดเรื่องธรรมราชา แนวคิดเรื่องทศพิธราชธรรม หลักธรรมเรื่องจักรวรรดิธรรม แนวคิดเหล่าอาตมยัตินในหลักการแต่มีการถูกนำมาตีความ เพื่อสะท้อนหนุนให้เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นปกครอง หรือรัฐ ความกตัญญูตอบแทนต่อผู้ปกครองรัฐ ต่อแผ่นดิน เพื่อให้ผู้ปกครองมีความชอบธรรมในการเป็นผู้ได้อำนาจ และใช้สิทธิ์ในการปกครอง ดังนั้นศาสนา รัฐ และผู้ปกครองรัฐ และพระสงฆ์ในทางประวัติศาสตร์ต่างอิงอาศัยค้ำยันซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก

ภาพที่ 3 เหตุการณ์การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “มุมมองพระพุทธศาสนาสำหรับนักการเมืองรุ่นใหม่” หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ (ภาพหลักสูตรบัณฑิตศึกษา : 30 กรกฎาคม 2562)

พัฒนาการทางการเมืองของพระสงฆ์กับการเมืองร่วมสมัย

เมื่อไปดูแนวคิดต่อสถานการณ์ร่วมสมัย จะพบว่าพระสงฆ์มีส่วนต่อการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะของการแสดงออกทางความคิด แสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมดังกรณีขึ้นเวทีแสดงความเป็นฝักฝ่ายทางการเมืองอย่างชัดเจนดังปรากฏในงานของ สมภาร พรมทา (สมภาร พรมทา, 2552 :1-2) ที่สะท้อนคิดถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมืองพร้อมสะท้อนทัศนะที่ว่า “...ไม่มีพระสงฆ์ในประเทศใดในโลกที่ตัดขาดตนเองจากสังคม พระทิเบต พระพม่า พระเขมร พระลาว พระไทย พระศรีลังกา ล้วนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งสิ้น และ

บางครั้งในการเกี่ยวข้อนั้น พระก็ต้องเลือกข้าง...” (สมภาร พรหมทา ,2552 :1-2) หรือในงานพระมหามหาราช ธรรมมหาโส (2557) แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า สะท้อนออกมาทั้งในเชิงหลักการ แนวคิดทางพระพุทธศาสนาและกรณีตัวอย่างแต่เมื่อจำเพาะลงไปก็พบว่า พระสงฆ์กับการเมืองต่างเกื้อหนุนกันดังปรากฏประโยคที่ว่า “พระพุทธศาสนากับการเมืองว่าที่ศึกษาผ่านแนวคิดของรัตนกรณ พงษ์พัฒนา (2547) ที่ว่า “รัฐบาลและผู้นำทางการเมืองในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาพยายามอย่างยิ่งที่จะนำหลักการทางศาสนา มาสร้างความชอบธรรมทางการเมือง” หรือจากแนวคิดของ Eugene Ford (2017) ในหนังสือเรื่อง Buddhism and America’s secret Strategy in Southeast Asia ชี้ให้เห็นว่า “...คณะสงฆ์ไทยถือว่าพระภิกษุไม่พึงยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่เพราะไม่มีนิยามที่ชัดเจนว่า “การเมือง” คืออะไร จึงทำให้ภิกษุไทยยุ่งเกี่ยวกับการเมือง...” และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ที่เขียนเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง” ได้เสนอสำหรับต่อไปอีกว่า “...เพียงแต่เป็น “การเมือง” ที่รัฐ และคณะสงฆ์เครือข่ายเห็นชอบเท่านั้น...” หรือในงานสุรพศ ทวีศักดิ์ (2561) ในเรื่อง “รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” ก็สะท้อนคิดไว้อย่างเคียงกันในความเกาะเกี่ยวระหว่างพระสงฆ์กับรัฐที่ไม่สามารถแยกขาดกันได้ เพียงแต่จะด้วยเงื่อนไขใด เมื่อจำเพาะไปที่แนวคิด สมภาร พรหมทา (2552 :1-2) คิดว่าพระสงฆ์มีชุดความเชื่อต่อการเมืองในแบบดี และไม่ดีเมื่อเชื่ออย่างใดก็จะแสดงออกอย่างนั้นภายใต้ “คนดี และสนับสนุนคนดี” สอดรับกับ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2562 : 17-32) ในเรื่อง “ความเชื่อ

ในพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์ และความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย” และงานของสุรพศ ทวีศักดิ์ (2555) ในเรื่อง “ความคิดทางจริยธรรมกับการเลือกฝ่ายทางการเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” ที่ได้สำรวจ และสะท้อนเหตุผลทางการเมืองของพระสงฆ์ที่เลือกฝ่ายเสื้อแดง คือต้องการประชาธิปไตย และต่อต้านรัฐประหาร ส่วนเหตุผลทางจริยธรรม คือต้องการให้สังคมมีความยุติธรรม ไม่มีสองมาตรฐาน สำหรับเหตุผลทางการเมืองของพระสงฆ์ที่เลือกฝ่ายเสื้อเหลือง คือ ต่อต้านรัฐบาลคอร์รัปชัน ต้องการประชาธิปไตยที่สะอาด โปร่งใส เหตุผลทางจริยธรรม คือต้องการให้การเมืองมีจริยธรรมเป็นประชาธิปไตยที่มีธรรมาธิปไตย ส่วนเหตุผลของพระสงฆ์ที่เลือกเป็นกลางทางการเมือง คือการยืนยันหลักการทางพระธรรมวินัย หลักการประชาธิปไตย และแนวทางการเปลี่ยนผ่านสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตยด้วยสันติวิธี

เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลและแนวโน้ม จึงทำให้เกิดความเห็นประการหนึ่งของพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยหลักธรรมที่เนื่องด้วยระบบคิดในเรื่องบุญญาธิการ เรื่องบุญคุณ ดังนั้นการแสดงออกของพระสงฆ์จึงสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง “บุญคุณ” ที่เอื้อให้ส่งต่อเป็นกลไกร่วมของระบบอุปถัมภ์ หรือการอุปถัมภ์โดยกลุ่มทุน หรือกลุ่มนักการเมืองในพื้นที่การแสดงออกของพระสงฆ์จึงสัมพันธ์กันระหว่างผู้ให้ (ทายก) กับผู้รับ (ปฎิคาหก) ในพื้นที่นั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนมาก ที่สะท้อนทัศนคติบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองในบริบทของประเทศไทย อาทิ “การสื่อสารทาง

การเมืองของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) พ.ศ. 2544-2548” (เบญจา มังคละพุกข์,2008) งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ). ศึกษาในห้วงวิกฤติทางการเมืองปี พ.ศ. 2548-2558” (บุญญนุช อธิภัทท์ภาคิน,2561) งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของพระไพศาล วิสาโล. : ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2526-2558” (สุภัคชญา โลกิตสถาพร,2559) หรือในงานการศึกษาของวุฒินันท์ กันทะเตียน (2541) ที่ศึกษาเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน” รวมไปถึงการวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2540-2560 (สุรพล สุยะพรหม,นันทนา นันทวโรภาส,2562 : 2501-2518) งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย : ศึกษากรณีภิกษุณีธัมมนันทา” (อภิญา นัตรช่อฟ้า ,นันทนา นันทวโรภาส,2562) งานวิจัยเรื่อง “ก่อนจะมาเป็น “ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ”: การเคลื่อนไหวทางความคิดของพุทธทาสภิกขุ ในทศวรรษ 2490 - พ.ศ. 2509” (วิศรุต บวงสรวง,2557) ในบทความเรื่อง “วิศรุต บวงสรวง (2561) กิตติคุณภิกษุบนเส้นทางสู่ 6 ตุลาฯ” (วิศรุต บวงสรวง,2561) งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางศาสนา กับโครงสร้างอำนาจการเมืองไทย กรณีศึกษา คำสอนของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี)” (ธนากร พันธูระ,อังกูร หงส์คณานุเคราะห์,2557 : 19-33) รวมทั้งในงานเรื่อง “รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ ความขัดกัน

ภายใต้ความเป็นอื่น ความรุนแรงจากรัฐสู่ศาสนา” (พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ, 2561) ที่สะท้อนทัศนะว่า “...การที่ “พระพุทธอิสระ” ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง จนกลายเป็นคำถามจากฟากฝั่งตรงข้ามต่อ พระกับบทบาททางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้หรือไม่ รวมไปถึงการที่มี พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งออกไปเรียกร้องการเลือกตั้งให้พระมีส่วนร่วมต่อการเลือกตั้ง มีส่วนร่วมในการเมืองเรื่องสี่เสื่อ...” (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2554) จากข้อมูลที่ยกมาทุกคนเป็นนักบวช หรือศึกษากลุ่มคนที่อยู่ในศาสนา ก็ แปลว่าไม่มีบริบทใด ที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และในกลไกทางการเมืองแปลว่าการยุ่งเกี่ยว หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองมันมีมิติของมันในการที่จะแสดงออก ถ้าดูตามงานวิจัยการมีส่วนร่วมอาจทำได้โดย (1) การแสดงทัศนะความเห็น (2) การชี้แนะสอนสั่งแนะให้ปฏิบัติ (3) การแสดงออกในเชิงการมีส่วนร่วมเรียกร้องต่อ สถานการณ์ทางการเมือง (4) การเรียกร้องในประเด็นทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น ดังนั้น “มหาเถรสมาคม” ควรยกเลิกระเบียบนี้ด้วย เหตุผลคือเป็นกฎและกติกาก็ไม่ได้สร้างสรรค์ ปิดกั้นและเป็นระบบที่มีไว้ กดทับและปิดกั้นเสรีภาพของมนุษย์อย่างนั้นหรือไม่ ? หรือจะเรียกว่า “หยุดตัดจรีต-ปากว่าตาขยิบ” และยอมรับพัฒนาการที่เปลี่ยนผ่าน อย่างนั้นได้หรือไม่ ? ทั้งหมดเป็นเพียงคำถามและแสดงท่าทีจุดยืนแบบนี้ ไม่มีคำตอบ เพราะถ้า “กฎ” ที่มหาเถรสมาคมออกแล้ว มันถูกนำมาให้เป็นเพียงเครื่องมือของฝ่ายนารัฐ หรือกุมอำนาจอยู่เท่านั้น เหมือนกรณี ของนรินทร์กลิ้ง ที่นัยหนึ่งเป็นนักการเมือง อีกนัยหนึ่งเป็นนักเคลื่อนไหว ทางศาสนา โดยนำบุตรสาวบวชเป็นสามเณรี ผลจากเหตุการณ์นั้นทำ

ให้เกิด คำสั่งห้ามบวชภิกษุณี ใน พ.ศ.2471 การล้อมปราบ จับสึก สามเณรี ติดคุกเท่ากับล้อมปราบนรินทร์ ในฐานะนักการเมืองโดยใช้ เหตุการณ์ทางศาสนาเป็นเครื่องมืออย่างนั้นหรือไม่ ? เหมือนกรณีของ กลุ่มการเมือง รัฐฝ่ายนำ ทำให้พระสังฆราชต้องมีลิติต ห้ามพระสงฆ์ยุ่ง เกี่ยวกับการเมือง และกลายเป็นเครื่องมือในการป้องปราม กำราบ และ ช่มชู้คุกคามผู้เห็นต่างในทางการเมือง ซึ่งเป็นผลประโยชน์อันชอบธรรม ที่ประชาชนจะเข้าถึงอย่างนั้นหรือไม่ ? ทั้งไว้ให้คิดเป็นคำถามในเชิง สังคม การเมือง และศาสนาต่อสิทธิของพระต่อการแสดงออกทาง การเมืองต่อไป ?

ภาพที่ 4 พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต ในฐานะมีส่วนร่วมทาง ความคิด ชี้นำ และเป็นผู้นำในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง
(ภาพ : ออนไลน์, 8 สิงหาคม 2562)

หลักฐานว่าพระสงฆ์ฝ่ายต่อต้านจะถูกกำกับ หรือกำจัดโดยรัฐหรือการเมือง

เหตุการณ์ร่วมสมัยจะพบว่าพระสงฆ์สนับสนุนการเมือง และการเมืองก็มีพฤติกรรมในการล้อมปราบ จับ และขจัดคู่แข่ง หรือผู้แข็งขันทางการเมืองในนามศูนย์กลางแห่งอำนาจรัฐนับแต่อดีต จนถึงสมัยปัจจุบัน ดังกรณีเจ้าพระฝาง (พ.ศ.2311-ธนบุรี) มหาดา (พ.ศ.2322-อยุธยา) ครุบาศรีวิชัย (ระหว่าง พ.ศ.2451-2479) พระพิมลธรรม(อาจ อาสภะ/พ.ศ.2505-2524) สันติอโศก (พ.ศ.2532-2541) พระมหาอภิชาติ ปุณณจนโท (พ.ศ.2560) วัดพระธรรมกาย (พ.ศ.2560) หรือกรณีการจับพระสีก “พระพรหมสิทธิ์-พระพรหมดิลก-พระพุทธิสระ” แล้วขังคุก (พ.ศ.2560) โดยยังไม่มี การไต่สวนตามขั้นตอนของกฎหมาย หรือมีก็เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการเลือกปฏิบัติ และยังไม่มียุทธศาสตร์ต่อการวินิจฉัยทางกฎหมายในยุค คสช.(คณะรักษาความสงบแห่งชาติ/พ.ศ. 2557-2562) ภาพสะท้อนเหล่านี้คือข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ ทั้งการสะท้อนความสัมพันธ์ทางการเมืองกับรัฐ และพระศาสนาเป็น เรื่องที่แยกกันไม่ได้ อาจแยกกันในเชิงการบริหารจัดการได้ แต่ความเป็นผู้มี “ประโยชน์” ร่วมระหว่างผู้ถูกอุปถัมภ์กับผู้ให้การอุปถัมภ์ต่างมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกัน อีกนัยหนึ่งรัฐก็ตระหนักกลัวต่อความเป็น ศาสนาและพลังมวลชนในทางศาสนา และจะกลายเป็นการทำลาย อำนาจอธิปไตย ดังกรณีครุบาศรีวิชัย (พ.ศ.2421-2482) ที่มีจริยาวัตรที่ถูกทำให้เชื่อว่า “ต่อต้านรัฐ” เช่น ปฏิบัติตามวินัย 10 พรราชบวชพระได้ แต่ ผิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ฉบับใหม่ที่ทำให้มี

มหาเถรสมาคมเป็นครั้งแรกในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งอุปัชฌาย์ต้องได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางก่อน จนถูกจับ กักบริเวณ มาปรับทัศนคติที่กรุงเทพ อย่างน้อย 3 ช่วงใหญ่ ๆ (ระยะแรก พ.ศ. 2451-2453/ระยะที่สอง พ.ศ. 2462-2463/ระยะที่สาม พ.ศ. 2478-2479) รวมเวลากว่า 7 ปี (ในรอบ เกือบ 30 ปี ระหว่าง พ.ศ.2451-2479) ภาพสะท้อนการควบคุม กดทับ คุณคาม ในบริบททางการเมืองต่อคณะสงฆ์ฝ่ายเหนือปรากฏในงานของชาญฉนิต อารณ (2555) ในเรื่อง *สัญลักษณ์ในหน้าบันวิหารและอุโบสถสมัยกรุงศรีวิชัย : การเมืองวัฒนธรรมในสังคมล้านนา พ.ศ. 2463 – 2477* ที่มีผลการศึกษาว่า

“...การนำสัญลักษณ์แบบแผนงานศิลปประดิษฐ์โกสินทร์เข้ามาใช้ในงานศิลปกรรมของกรุงศรีวิชัย สะท้อนโลกทัศน์ความเป็นกรุงเทพมหานครที่มีอิทธิพลต่องานช่างท้องถิ่น เห็นได้จากรูปพระนารายณ์ทรงครุฑและรูปครุฑ ซึ่งสะท้อนอำนาจใหม่ของสถาบันกษัตริย์ที่เข้ามาแทนที่อำนาจของเจ้าเมืองท้องถิ่นผ่านระบบราชการ ตลอดจนรูปพระมหาพิชัยมงกุฎและช้างไอยราพต ซึ่งสะท้อนการปฏิรูปคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมภายใต้การบริหารจัดการของธรรมยุติกนิกาย...”

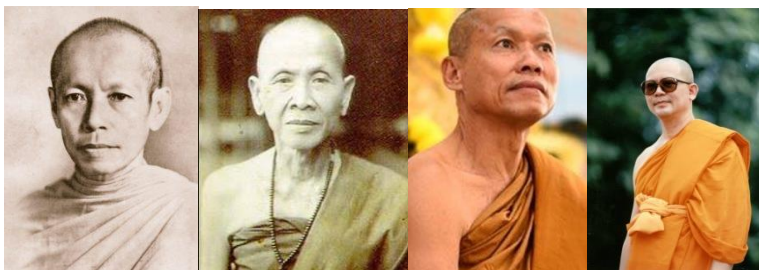
หรือกรณีวัดพระธรรมกายกับ ม. 44 ที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการถูกล้อมปราบโดยรัฐ หรือกรณีต่อเนื่องไปถึงพระที่เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม “พรหมสิทธิ-พรหมดิลก-พรหมเมธี-พุทธอิสระ” ที่มีฉกความเป็นผู้สนับสนุนฝ่ายการเมืองถูกล้อมปราบและจับสึก ในช่วงคาบเกี่ยวกัน หรือเชื่อมถึงครุบาโพนสะเม็ก ในลาว

(สมเกียรติ บังเพลิง, 2561) : 131) ที่มีส่วนสำคัญต่อการบูรณะพระธาตุพนม ก็ถูกเบียดเบียนโดยรัฐ ในทางการเมืองด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่จะปฏิเสธว่าศาสนากับการเมือง หรือพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเมืองนับดูเป็นความตื่นเขินของฝ่ายรัฐ ในการใช้อำนาจในการกำกับหรือล้อมปราบ ทั้งที่ในความเป็นจริง มันเป็นไปได้ที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวข้องแวะ แต่ในมิติไหน ? การ “ห้าม” อาจทำได้ในเชิงอำนาจ แต่เท่ากับเป็นการ “กดทับ” ปัญหาในเรื่องความเท่าเทียม ความเสมอภาค และสิทธิความเป็นพลเมืองแห่งรัฐ ที่จะพึงได้รับ หรือสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครองหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 25-49) หรือรวมไปถึงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการ หากนำเจตนารมณ์ทางพระพุทธศาสนาและบทบาทของพระพุทธเจ้ากับการแสดงออกทางการเมือง ผ่านการตัดผมในวันออกบวช (การตัดผมเป็นเรื่องเลวร้ายในวรรณะสูง) การแต่งกายด้วยผ้า 3 ผืน ผ้าบังสุกุล ผ้าห่อศพ และสถาปนา “สมณวงศ์” มีความหมายเป็นการส่งเสริม “สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์” ปฏิเสธวรรณะ ปฏิวัติชนชั้นในสังคมอินเดียแบบเดิม เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ สงฆ์สาวกในชั้นหลังอย่างเรา ๆ กับยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่านเช่นปัจจุบัน จึงควรพูดเรื่อง “สิทธิ” อันไม่ควรถูกละเมิดด้วยอำนาจแห่งรัฐ เพื่อปกป้องความเท่าเทียมกันในองค์กรรวมทั้งพระ คน ประชาชน ภายในรัฐ รวมทั้งการเมืองด้วยหรือไม่ ? ตามพระจริยาวัตรที่พระพุทธเจ้าเคยปฏิบัติ

ดังนั้นการที่รัฐมากำกับพระสงฆ์ผ่านองค์กรปกครองที่ตัวเองตั้งขึ้นด้วยเงื่อนไขของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แล้วใช้มากำกับ การรบ ปราบและ ช่มชู้ ไปจนถึงคุกคามถือว่าต้องพิจารณา ทบทวน แก่ไข เพื่อนำไปสู่การบริหารที่เท่าเทียมเสมอภาคตามพุทธเจตนารมณ์ด้วยหรือไม่ ?

การที่มหาเถรสมาคม โดยอดีตสมเด็จพระสังฆราชเคยออกกฎครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2517 และครั้งต่อมา เมื่อ พ.ศ.2538 ว่าพระภิกษุห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เฉพาะประเด็นยุ่งเกี่ยว หากพิจารณาในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไม่มียุคใด สมัยใด ที่พระไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จะแปลความได้ว่า มหาเถรสมาคม **"สมยอม"** ภายใต้การการสมประโยชน์กับรัฐ ที่เอื้อประโยชน์ให้ตัวเอง ด้วยการ **"กดหัว"** ผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองห้ามหือ โดยตัวเองได้ประโยชน์เป็น **"สมณศักดิ์-ราชาคณะ"** และงบประมาณแผ่นดิน หรือเงินประจำตำแหน่งจากรัฐ ทำที่สยบยอม จนกระทั่งกลายเป็นหมอบคลานต่อระบบ จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในนามคณะสงฆ์ไทย ถ้าเราเชื่อว่าหลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎก หรือชั้นหลังเป็นข้อเท็จจริง ก็แปลว่าพระพุทธเจ้าห้ามพระเจ้าท้าวพญาทะ ในการยกทัพไปทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ (พระระพิน พุทธิสารโร,2554) การห้ามประยุรญาติในสงครามแย่งน้ำ เป็นการไม่ยุ่งเกี่ยวกับรัฐหรือการเมืองหรือไม่ หรือการที่ยุคสมัยต่อมากรณีสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ออยุธยา เข้าไปทูลขอชีวิตมหาเสนาอำมาตย์ แก่พระนเรศวร ไม่เกี่ยวกับการเมือง หรือการบริหารรัฐ หรือการที่รัฐใช้แนวคิด **"ทศพิธราชธรรม-จักรวรรดิธรรม"** มาเป็นกรอบคิดในการส่งเสริมสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นผู้นำที่มีธรรม ให้ผู้ปกครอง

มีสิทธิอันชอบธรรมในการปกครอง และใช้พระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศเป็น
ฐานในการค้าขายตัวเอง ผ่านการสื่อสาร “**ผู้ทรงธรรม**” ควรกตัญญู
ทดแทน หรือการที่นักการเมือง (รัฐ) ใช้พระและวัดกว่า 4 หมื่นวัดทั่ว
ประเทศ (จำนวนวัด 41,310 : กองพุทธสถาน,สำนักงานศาสนาสมบัติ,
เมื่อ 31 มกราคม 2562) เป็นฐานมวลชนในการได้มาซึ่งคะแนนเสียง
ผ่านการเลือกตั้ง พระจึงมีฐานะเป็นหัวคะแนนดีดี่นี้เอง เพียงแต่ไม่มีสิทธิ
ออกคะแนนกาบัตรในบริบทการเมืองไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาจึง
ไม่ควร “มโน” ด้วยการเอา “ยันต์” กันผีที่ชื่อว่า “**พระสงฆ์ห้ามยุ่งเกี่ยว
ทางการเมือง**” มาเป็น มาเครื่องมือของรัฐ ในการ “**คุกคาม**” หรือ
“**ป้อนปราชญ์**” ควบคุมพวกที่เห็นต่าง หรือมีทัศนคติที่แตกต่าง ผักฝ่ายที่
ย้อนทวนกับตัวเอง แปลได้หรือไม่ว่า การเมืองเป็นเรื่องผลประโยชน์
ใครที่มีพฤติกรรมไปแย่งชิงผลประโยชน์ที่กลุ่มใหญ่ในนามรัฐได้อยู่ หรือ
แบ่งผลประโยชน์ หรือพูดเรื่องที่ตัวเองเสียประโยชน์ เป็นสิ่งไม่ควรทำ
และจะถูกปรามและล้อมปราบอย่างนั้นหรือไม่ ?

ภาพที่ 5 พระที่ปรากฏในภาพทั้ง สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสกะ) ครูบาศรี
วิชัย พุทธิอิสระ ชัมมชโย ล้วนเกี่ยวเนื่องกับการเมือง/รัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม
ในบริบทของประวัติศาสตร์ไทย (ภาพ ออนไลน์ 8 สิงหาคม 2562)

สรุป

หนังสือจากสำนักงานพระพุทธศาสนาส่งมายังหน่วยจัดสัมมนาในเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง” เข้าทำนองว่า “อาจเข้าข่ายผิดคำสั่งมหาเถรสมาคม” จึงต้องมาทบทวนว่า แนวทางดังกล่าวมีความหมายเป็นการกำกับหรือมาตรการของการจัดงาน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือองค์กรหรือไม่ ? จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับรัฐยุคเก่าในประเทศเพื่อนบ้านถูกเปลี่ยนแปลงโดยประเทศเจ้าอาณานิคม พุทธศาสนาและพระสงฆ์ต่างเผชิญกับวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองร่วมกับประชาชนในเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ การปฏิรูปสู่รัฐสมัยใหม่เริ่มขึ้นเมื่อสยามเผชิญอิทธิพลลัทธิล่าอาณานิคมยุโรป โดยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411) ขณะที่ทรงผนวชเป็น “วชิรญาณภิกขุ” (27 พรรษา/พ.ศ.2367-2394) ได้ก่อตั้งคณะสงฆ์ใหม่คือ “ธรรมยุติกนิกาย” (คณะสงฆ์กลุ่มเดิมเรียกว่า “มหานิกาย”) และทรงสร้างปรัชญาการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่ ผ่านการตีความพุทธศาสนา สร้างแนวคิด “อนекชนนิกรสโมสรสมมติ” ที่ถือว่าผู้ปกครองเป็นผู้ปกครองได้โดยความยินยอมของผู้ใต้ปกครอง และต้องปกครองโดยธรรมเพื่อความผาสุกแห่งมหาชนชาวสยาม มหาษัตริย์ไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมก็ถูกถอดถอนได้ ถือเป็นความคิดใหม่ในสมัยนั้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546) จากข้อสรุปไม่มีหลักการใดที่ห้ามพระสงฆ์เกี่ยวกับการเมือง แต่ภาพสะท้อนที่เห็นชัดเจนคือพระสงฆ์ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐ ดังกรณีรินทร์ ภาชิต (พ.ศ.2417-2493) ที่ถูกนิยามว่าเป็น “คนขวางโลก-จอมขบถ”

ผู้เคยเขียนจดหมายไปด่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม “*“มึงต้องลาออก
จากนายกรัฐมนตรีเดี๋ยวนี้...”*” (ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2536) มี
พฤติกรรมต่อต้านอำนาจรัฐ และศาสนา ผู้เสนอแนวคิด “พุทธบริษัท
4” ต้องครบองค์ โดยการบวชลูกสาวสองคน นางสาวสาระ และนางสาว
จงดี ให้เป็นสามเณรี จึงเป็นที่มาของ **ประกาศ ห้ามพระเณรไม่ให้
บวชหญิงเป็นบรรพชิต** เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2471 (ประกาศฯ
ในนามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ 27/2557 ให้ออก
ประกาศ มหาเถรสมาคม เรื่อง การห้ามบวชสตรี เป็นสามเณรี
สิกขมานาและภิกษุณีโดยให้ถือปฏิบัติตามประกาศห้ามพระเณรบวช
หญิงเป็นบรรพชิต พ.ศ. 2471) โดย กรมหลวงชินวราลงกรณ (พ.ศ. 2402
- 2480) สมเด็จพระสังฆราชไทยองค์ที่ 11 นายหนึ่งเพื่อการบริหาร อีก
นายหนึ่งรัฐโดยกฎผ่านคณะสงฆ์ จึงกลายเป็นเครื่องมือแห่งรัฐในอีก
รูปแบบหนึ่งในขณะนั้น ผลคือ “**สามเณรี**” ถูกจับสึก ตัดคุก ดังนั้นการ
ออกคำสั่งห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จึงมีนัยยะตามทฤษฎีสมคบ
คิด (conspiracy theory) แปลว่าพวกที่ได้ประโยชน์ กับกลุ่มสนับสนุน
ได้ประโยชน์ ก็สมคบกันทำเพื่อให้ตัวเองได้ประโยชน์ต่อไป การสร้าง
“**มายาคติ**” ว่าด้วยความเชื่อต่อสิ่งเชื่อ พฤติกรรมที่จะไม่กระทบอำนาจ
รัฐถูกปกป้อง แต่ถ้าเป็นตรงกันข้ามจะถูกคุกคาม แทรกแซง ในทาง
กลับกันการที่พระสงฆ์ทำหน้าที่สนับสนุนอุดมการณ์รัฐ เช่น การเทศนา
ปลุกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ประชาชน ย่อมไม่ถือว่า
“**ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง**” ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ของคณะสงฆ์กับรัฐ
ไทย ถูกกำหนดโดยชนชั้นปกครอง รัฐร่วมกับพระสงฆ์ระดับสูง ที่เป็น

เครือข่ายและได้ประโยชน์จากชนชั้นปกครอง โดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศูนย์กลางอำนาจรัฐมาตลอดเสมอมา รูปแบบความสัมพันธ์จึงมีพัฒนาการมาในทางที่คณะสงฆ์ต้องพึ่งพาการอุปถัมภ์จากรัฐและปกเกล้าอำนาจรัฐมากขึ้นโดยลำดับ ใช้พระได้ ควบคุมพระได้ แต่พอพระจะพูดการเมือง “ยื้อนหรือแย้ง” หรือทำให้พระรับรู้ มีความรู้เรื่องการเมืองบ้าง ทั้งที่เป็นเรื่องใกล้ตัว เพื่อประโยชน์ในการแนะนำคน สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่คนได้บ้าง และจะเป็นประโยชน์กับประเทศบ้าง ผ่านงานสัมมนาที่จัดขึ้น กลับว่า “พระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง” เป็นตรรกะที่ยื้อนแย้งดีไหม ? การห้าม และการยุ่งเท่าที่วิเคราะห์ได้จึงมีผลเพียงแค่ว่าใครได้ประโยชน์ในบริบทของประวัติศาสตร์ศาสนาและการเมืองไทยอย่างนั้นไหม ?

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2561). พระครูโพนสะเม็ก : ตัวตนทางประวัติศาสตร์และบทบาททางพุทธศาสนากับสังคมการเมือง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 9 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561) : 131-142.
- ชาญคณิต อารณ. (2555). สัญลักษณ์ในหน้าบันวิหารและอุโบสถสมัยกรุงศรีวิชัย : การเมืองวัฒนธรรมในสังคมล้านนา พ.ศ. 2463 – 2477. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 3 (1), 91-118.
- เบญจา มังคละพฤษ. (2008). “การสื่อสารทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว

ญาณลัมปโน) พ.ศ. 2544-2548”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญญนุช อธิภัทท์ภาคิน. (2561). “การสื่อสารทางการเมืองของพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ). ศึกษาในห้วงวิกฤติทางการเมืองปี พ.ศ. 2548-2558”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

ธนากร พันธูระ, อังกูร หงส์คนานูเคราะห์. (2557). “การศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางศาสนา กับโครงสร้างอำนาจการเมืองไทย กรณีศึกษา คำสอนของพระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี)”. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 40 (1) : 19-33.

นิติ เอียวศรีวงศ์. (2561). *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ : มติชน.

นิติ เอียวศรีวงศ์. (2562). พระกับการเมือง. *มติชนสุดสัปดาห์* ฉบับวันที่ 26 เมษายน - 2 พฤษภาคม 2562. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_190046

พลอย ธรรมาภิรานนท์. (2018). *การเมืองในสมัยพระนารายณ์: ความขัดแย้ง ฝรั่งเศส และฝั่งลัทธิเจ้า*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562 ออนไลน์ <https://www.the101.world/politics-in-the-reign-of-king-naray/>

พระมหาทรรษา ธมฺมหาโส. (2557). แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 21 (3), 29-54.

พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ. (2561). รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ ความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น ความรุนแรงจาก รัฐสู่ศาสนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 7 (2), 273-292.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557) แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการ เมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. รายงานการวิจัย , ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (2553), นนทบุรี : ศรีปัญญา.

พระระพิน พุทธิสารโ. (2554). ความรุนแรงครั้งพุทธกาล : กรณีการฆ่า ล้างเผ่าพันธุ์ตากยวงศ์. สารนิพนธ์พุทธศาสนดุขฎิบัณฑิต (พระพุทศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและ ทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2541). “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและ บทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา บัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิศรุต บวงสรวง. (2557). ก่อนจะมาเป็น “ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จ การ”: การเคลื่อนไหวทางความคิดของพุทธศาสนิกขุ ใน ทศวรรษ 2490 - พ.ศ. 2509, วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 1 (1), 209-261.

วิศรุต บวงสรวง (2561) กิตติจุฑาโฒภิกขุบนเส้นทางสู่ 6 ตุลาฯ. ออนไลน์ :

<https://prachatai.com/journal/2018/10/79079>, สืบค้น 8 สิงหาคม 2562.

สมภาร พรหมทา. (2552). พระสงฆ์กับการเมือง. *วารสารพุทธศาสตร์*

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 16 (3),1-2.

สุรพล สุษะพรหม,นันทนา นันทวโรภาส, (2562). การสื่อสารทาง

การเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) : ศึกษา

ในช่วงเวลา พ.ศ. 2540-2560. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*.

6 (5) (กรกฎาคม 2562) : 2501-2518.

สุรพศ ทวีศักดิ์.(2561). *รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ*.

กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์สยามปริทรรศน์

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2554). ความคิดทางจริยธรรมกับการเลือกฝ่ายทาง

การเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน.*วารสารพุทธศาสตร์*

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 18 (3),29-54.

สุภักขญา โลกิตสถาพร. (2559). *การสื่อสารทางการเมืองของพระ*

ไพศาล วิสาโล. : ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2526-2558".ดุขฎี

นิพนธ์ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง). *วิทยาลัยสื่อสาร*

การเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

ศิลปวัฒนธรรม. (2562). “พระอาจารย์ธรรมโชติ” หายไปไหนหลัง

บางระจันแตก ตามรอยตำนานไปหาคำตอบ. *ศิลปวัฒนธรรม*

Online : https://www.silpa-mag.com/history/article_21045

วันอังคารที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2562

อภิญญา ฉัตรโชฟ้า. (2562) *การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะ
ภิกษุณีในประเทศไทย : ศึกษากรณีภิกษุณีธัมมันทา*
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 8 (1),214-225.

Eugene Ford. (2017). *Cold War Monks: Buddhism and
America's Secret Strategy in Southeast Asia*. Yale
University Press.

การล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนา
จับพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) สักมายาคติว่าด้วย
ความเป็นลาว ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์²
Crackdown from the state to religion: catch to
unfrock Ven. Phrapimoladhamma
mythology in Lao, progressive and communist

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ศึกษาเหตุการณ์และแนวคิดสู่การ
การล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนาในการจับพระพิมลธรรมสัก : มายาคติว่า
ด้วยความเป็นลาว ก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์ ใช้วิธีการศึกษาจาก
เอกสารและงานวิจัย พร้อมวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นบทความทางวิชาการ
ผลการศึกษาพบว่า การจับพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) สัก
เมื่อ 22 เมษายน 2505 ด้วยข้อกล่าวหาอันเป็นคอมมิวนิสต์ และจับสัก
ด้วยข้อกล่าวหาพฤติกรรมทางเพศ “เสพเมถุนทางเวจมรรค” พร้อมจอง
จำเป็นเวลากว่า 5 ปี ซึ่งในข้อเท็จจริงทั้งหมดเป็นเพียงข้อกล่าวหา และ

²ปรับปรุงจากบทความนำเสนอในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ พัน
ถิ่นโขง ซี มูล ราชภัฏอุดรธานี ครั้งที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้พุทธศิลป์ถิ่นอีสาน สำนัก
วิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ถ.ทหาร ต.หมากแข้ง อ.เมือง จ.
อุดรธานี ระหว่างวันที่ 25-26 ตุลาคม 2561.

การล้อมปราบโดยรัฐ จนกระทั่งศาลยกฟ้อง ปล่อยตัวโดยไม่มีความผิด เมื่อ พ.ศ.2509 กลับคืนความเป็นพระ พร้อมเรียกร้องสมณศักดิ์อันไม่พึงสูญเสียรวมเวลา 21 ปี (พ.ศ.2505-2524) มายาคติว่าด้วยเรื่องความเป็นลาว ความทันสมัย คอมมิวนิสต์ และวิสัยทัศน์ในศาสนา เป็นเหตุนำไปสู่การกล่าวหา พร้อมล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนาด้วยกลไกทางกฎหมาย และอำนาจแห่งรัฐในรูปแบบการเมืองพิเศษในช่วงเวลาดังกล่าว

คำสำคัญ : พระพิมลธรรม,มายาคติ,รัฐกับศาสนา,คอมมิวนิสต์

Abstract

This article has a purpose to study the events and concepts of the Crackdown from the state to religion: catch to unfrock Ven. Phrapimoladhamma mythology in Laos, progressive and communist. This study used documentary research papers for analysis is compiled into academic article.

The study indicated that : Ven. Phrapimoladhamma (Aj Arsaphathera) was to unfrock on 22 April 1962, allegation with communist accusations and of sexual behavior " Have anal sex" , and put him in prison more than 5 years, in which all the facts are only allegations, and the siege by the state. Until the court dismissed. Released

without fault in 1966. Ven. Phrapimoladhamma restored monks and request for priest's ranks are loss more 21 years (1962-1981), mythology in Laos, progressive and communist, and the religious vision of Ven. Phrapimoladhamma (Aj Arsaphathera), cause of the allegations from State to religion by mechanic of law and the power of the state in a special political form at that time.

Keywords : Ven. Phrapimoladhamma (Aj Arsaphathera) , Mythology, Communist

บทนำ

การจับพระสีก ถอดสมณศักดิ์กลายเป็นมาเป็นประเด็นทางศาสนา และการเมืองในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่งในพุทธศักราช 2561 แต่ก่อนหน้านี้ก็มีประเด็นเรื่องพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) เป็นกรณีตัวอย่างในเหตุการณ์กล่อมปราบจากกลไกของรัฐสู่ศาสนา ที่มีนัยยะของการควบคุม ผสมรวมกับเหตุการณ์ทางการเมือง แนวคิดความเป็นอื่น (Otherness) ความเป็นลาวอีสานแม้ประเด็นนี้จะไม่มียุทธศาสตร์ยืนยันโดยตรง แต่สำนักทางชาติพันธุ์พื้นถิ่น ก็เป็นประเด็นหนึ่งต่อการให้ปกครองและไม่ยอมถูกปกครอง การไม่ยอมถูกปกครองของคณะสงฆ์ด้วยกันเองในเชิงชาติพันธุ์และนิกาย รวมไปถึงความโดดเด่นของพระพิมลธรรม ในบทบาทพระสงฆ์นักพัฒนา พระสงฆ์หัวก้าวหน้าที่

สนับสนุนการจัดการศึกษาในแบบสมัยใหม่ และส่งพระภิกษุสงฆ์ไปยังนานาประเทศเพื่อศึกษาประหนึ่งเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการศึกษาคณะสงฆ์ รวมไปถึงการนำกรรมฐานและอธิธรรมแบบพม่า มาเผยแพร่ในประเทศไทย เหล่านี้นับเป็นความก้าวหน้าทางการบริหารและการจัดการ รวมไปถึงการอนุญาตให้ผู้ฝึกฝนลัทธิคอมมิวนิสต์ได้บวช นับเป็นจุดแตกหักร่วมในประเด็นความขัดกันทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ในขณะนั้นมีสถานะความขัดกันภายใต้อารมณของความ “อิจฉา” จนกระทั่งนำไปสู่การใช้กลไกพิเศษทางเมืองและรัฐทหาร ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2502-2506) มาเป็นเครื่องมือในการล้อมปราบ จนส่งผลให้มีการจับพระและบังคับให้สึกภายใต้ความผิดอันเป็นอาบัติหนักในทางพระพุทธศาสนา อาจเรียกว่าต้องโทษประหารชีวิตในสถานะนักบวชตามพระธรรมวินัย การจับกุมคุมขังในฐานะนักโทษคดีอาญา การถอดยศสมณศักดิ์ด้วยแนวคิดที่ว่า “พระพินลธรรม” มีพฤติกรรมอันเป็นภัยต่อแผ่นดิน รวมทั้งให้มีการยกเลิกสมณศักดิ์ที่พระพินลธรรม ด้วยเหตุผลว่าเป็นสมณศักดิ์นี้ที่เคยคิดร้ายต่อแผ่นดินนับแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา การถอดจากตำแหน่งเจ้าอาวาส ทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้การจัดวางให้เป็นไปตามกลไกที่กำหนดไว้ โดยสาระเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดความเป็นอื่น ความเป็นลาว ความก้าวหน้า สู่ความทันสมัย ย่อมเป็นนัยยะประเด็นหลักของกลุ่มอนุรักษ์นิยมทางคณะสงฆ์ และเป็นเหตุนำไปสู่การต่อต้านทั้งทางลับและเปิดเผย การยอมไม่ได้จึงเกิดขึ้น การทำให้เป็นคอมมิวนิสต์ ที่เป็นกระแสทางการเมืองโลกในเวลานั้น จึงเป็นทางออกและวิธีการ สู่การล้อมปราบและจับสึกพระพินล

ธรรมในช่วงเวลาต่อมา พร้อมจับกุมคุมขังกว่า 5 ปีใน “สันติบาลาราม” ซึ่งในบทความนี้จะได้นำแนวคิดรัฐกับศาสนา รวมไปถึงแนวคิดความเป็นอื่น ความทันสมัย และคอมมิวนิสต์มาเป็นกรอบในการวิพากษ์สะท้อนภาพในอดีตร่วมกับภาพในปัจจุบันต่อประเด็นของรัฐและศาสนาในสังคมไทย

รัฐกับศาสนากลไกร่วมในเชิงควบคุม

รัฐกับศาสนาปรากฏเป็นกลไกร่วมระหว่างกัน ดังปรากฏในงาน “รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” (2561) ของสุรพศ ทวีศักดิ์ พิมพ์เผยแพร่ในช่วงต้นปี 2561 งานของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เรื่อง “รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง” (2525) หรือในงาน “รัฐกับศาสนา : บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ” ของพิพัฒน์ พสุธารชาติ (2010) หรือนักคิดอย่างท่านพุทธทาส (พ.ศ.2449-2536) ที่ถูกตีความว่าทัศนะของท่าน “เป็นความคิดแบบประเพณีนิยมที่สนับสนุนคติการปกครองของไทย” (วันพัฒน์ ยังมีวิทยา, 2017 :181-224) รวมถึง นิธิ เอียวศรีวงศ์ รัฐควบคุมศาสนา “การที่รัฐไปสร้างให้คณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ ทำให้รัฐเองก็ระแวงภัยอำนาจขององค์กรคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือหลังจากนั้น รัฐจึงต้องกำกับองค์กรสงฆ์อย่างใกล้ชิด เพราะพระสงฆ์ได้รับความเคารพศรัทธาอย่างสูงจากประชาชนทั่วไป เมื่อกลายเป็นองค์กรขึ้นมา หากเป็นอิสระก็อาจขัดขวางอำนาจรัฐได้มาก” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, Online : 9 มิถุนายน 2018) ดังนั้นสาระ

โดยรวม จึงเป็นเรื่องว่าด้วยรัฐกับศาสนาในมิติที่หลากหลาย เป็นความสัมพันธ์ต่อกันภายใต้กลไก และการจัดการอย่างเป็นระบบ

ดังแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ในเรื่อง “รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง” โดยท่านยกหลักฐานในพระพุทธศาสนามาอธิบายไว้ว่า “อภิธานียธรรม...ข้อที่ 7 พูดถึงหน้าที่ของรัฐว่า จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย โดยตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แว่นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก” อันเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี....หรือในจักรวรรดิวัตรก็จะมีข้อธรรมที่แสดงถึงหน้าที่ของผู้ครองแผ่นดินที่จะพึงปฏิบัติเกี่ยวกับทางศาสนา คือ การจัดการรักษาคุ้มครองป้องกันโดยชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย และในข้อสุดท้ายก็จะมีว่า “สมณพราหมณ์ปริปัฏณา” หมายถึง การไปปรึกษาสอบถามปัญหาสมณพราหมณ์ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ...แล้วประพฤติดีปฏิบัติให้ถูกต้อง...” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2525 : 2-3) ซึ่งท่านก็เสนอทัศนะว่าโดยความสัมพันธ์ของรัฐจำแนกเป็น 2 อย่าง คือรัฐจะพึงปฏิบัติใน 2 ส่วน คือ การอุปถัมภ์บำรุงคุ้มครอง หรือปรึกษาสดับฟังธรรมนำเอาธรรมมาใช้ปฏิบัติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2525 : 3) ในความหมายคือให้การอุปถัมภ์สนับสนุนภายใต้รัฐที่ต้องดูแลองค์รวมแห่งรัฐ ซึ่งหมายถึงศาสนาด้วย หลังจากนั้น “ธรรมรัฐ” จะเป็นองค์ประกอบที่ต้องเกี่ยวเนื่องผู้ปกครองให้ต้องมีคุณธรรม หรือศึกษาความรู้จากศาสนาแล้วนำหลักธรรม ไปปกครองรัฐ ซึ่งสองแนวทางนี้เป็นแนวคิดที่ปรากฏใน

งานที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านได้ทำการศึกษาไว้ ใน ส่วนข้อมูลของ พิพัฒน์ พสุธารชาติ (2010) ในงานเรื่อง “รัฐกับศาสนา : บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ” ได้เสนอทัศนะ แนวคิดไว้ว่า

“...สังคมไทยโบราณ (หมายถึงตั้งแต่สังคมสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น) ยังผูกพันอยู่กับ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในหนังสือไตรภูมิซึ่งมีมา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ความเชื่อที่สำคัญในหนังสือเล่มนี้ได้แก่ความ เชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิอันเป็นความเชื่อในเรื่องรัฐที่ ปราศจากอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอน พระมหากษัตริย์ทรง เปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ซึ่งสั่งสมบุญบารมีมามากมายใน อดีตชาติ อำนาจในการปกครองดินแดนต่าง ๆ จึง เปรียบเสมือนกับการเผยแผ่พระบรมโพธิสมภารของพระ โพธิสัตว์ จึงทำให้เกิดความเชื่อว่าพระราชอำนาจของ พระมหากษัตริย์จะปกคลุมแพร่ไพศาลออกไปทั่วพระ ราชอาณาจักรโดยไม่มีขอบเขต...” (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, 2010 : 145) หรือ

“....การปกครองของทางสุวรรณภูมิหรือสยามนั้นเป็น สิ่งที่ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาเถรวาท กษัตริย์หาได้เป็น อวตารของเทวราชไม่ หากเป็นพระมหาสมมติราช คือ บุคคลผู้ ทรงคุณธรรม จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปแล้วยกย่องขึ้นมา เป็นกษัตริย์ ระบบและรูปแบบ เช่นนี้มีให้เห็นชัดเจนใน

กฎหมายตราสามดวง อันเป็นกฎหมายปกครองราชอาณาจักร
 กรุงศรีอยุธยา ผู้ที่เป็นแบบฉบับของพระสมมติราชาธิราชก็คือ
 พระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก โดยเฉพาะพระมหาเวสสันดรซึ่งเป็นพระ
 โพธิสัตว์ในพระชาติสุดท้ายก่อนที่จะบังเกิดเป็นพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้า (ในขณะที่ศาสนาฮินดูและพุทธมหายานที่
 เป็นศาสนาหลักของกัมพูชา ทำให้กษัตริย์เป็นแบบเทวราช ที่
 เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นอวตารหรือเชื้อสายของพระเจ้า)
 ความต่างกันของเทวราชกับสมมติราชาธิราชก็คือ ฝ่ายแรกเป็นเรื่อง
 ของเทพ ขณะที่ฝ่ายหลังคือมนุษย์ที่บำเพ็ญบารมีและประพฤติดุ
 ธรรมที่ละสมบารมีมาช้านาน หัวใจของพระสมมติราชาธิราชก็คือ การ
 ให้หรือทานบารมี ดังเช่นพระมหาเวสสันดร...” (พิพัฒน์ พสุธาร
 ชาติ, 2010 : 148., ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2544 : 39-48)

หากนำแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และพิพัฒน์
 พสุธารชาติ เกี่ยวกับรัฐ จะพบว่าทั้งสองท่านมองคล้ายกันในเรื่อง
 “ศาสนา” ในฐานะเป็นกลไกแห่งรัฐ และรัฐก็ให้การ “อุปถัมภ์” เป็น
 การตอบต่างภายใต้กลไกแห่งรัฐ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารัฐกับศาสนาเป็น
 กลไกขับเคลื่อนร่วมกันในเชิงศีลธรรม การส่งต่อเจตนารมณ์แห่งรัฐไปสู่
 สังคม และมวลชนในนามรัฐเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน นอกจากนี้ใน
 หนังสือ ศัตรูแห่งรัฐ : Enemy of State (2010) เขียนโดย S.S.
 Anacamee (เอส.เอส. อนาคามี) ได้นำเสนอแนวคิด “มิตรและศัตรู” ที่
 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ระดับรัฐ ระหว่างรัฐ โดย

หนังสือได้นำเสนอแนวคิดไว้ในบทที่ 4 ว่าด้วยสาเหตุของการก่อกบฏภายในรัฐ หรือผู้ต่อต้าน รวมไปถึงในบทที่ 6 การล้อมปราบ และจบด้วยการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา การก่อกบฏ หรือต่อต้านอำนาจรัฐ” หากเทียบเคียงแนวคิดที่ยกมาจะเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนา ในบทของการให้การอุปถัมภ์ การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ การล้อมปราบต่อผู้ต่อต้าน แฉ่งชิน ไม่สยบยอมรัฐ เป็นเรื่องปกติในรัฐแต่ละรัฐ แต่ละสมัยในโลกนี้ หากนำมารวมกันกับแนวคิดของอีกหลาย ๆ ท่าน จะทำให้เห็นชัดเจนว่าอย่างไรเสียความเป็นรัฐ ความเกาะเกี่ยวระหว่างรัฐกับศาสนานัยหนึ่งมีบทบาท หน้าที่ร่วมกัน ในเชิงสังคม และศีลธรรมแห่งรัฐจะแยกกันไม่ได้ แต่อีกนัยหนึ่งศาสนากับรัฐ มีมิติและเป้าหมายเชิงอุดมคติแตกต่างกัน ทั้งแนวคิดในเรื่องเสรีภาพทางศาสนา ซึ่งหมายถึงเสรีภาพทางจิตวิญญาณ ที่จะเข้าไปสู่เป้าหมายสูงสุดของศาสนา ส่วนเป้าหมายเชิงสังคมในฐานะพลเมืองแห่งรัฐ การจัดการให้เกิดความเสมอภาค สมดุล เท่าเทียมยุติธรรม ภายใต้กลไกแห่งรัฐเป็นภาระหลัก ดังนั้นมิติแห่งรัฐและอุดมคติทางศาสนาจึงมีความแตกต่าง ข้อเสนอให้รัฐและศาสนาพึงแยกจากกันจึงเป็นสิ่งที่มาพร้อมกับแนวคิดเรื่องนี้

รวมไปถึงแนวคิดที่ปรากฏของของสุรพศ ทวีศักดิ์ ที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง“รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” ที่เสนอแนวคิดถึงรัฐกับศาสนาไว้ว่า

“...ความขัดกันของรัฐต่อกลุ่มองค์กรทางศาสนา
กระบวนการล้อมปราบ และการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง
ภายใต้กลุ่มก้อนทางศาสนากลายเป็นกลไกร่วมของการ

ดำเนินการที่สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านจะนับถือผี พราหมณ์
 ลัทธิผีลี้ลับถึงมลายออะไรต่ออะไรในเรื่องที่ไม่ใช่พุทธศาสนา มัน
 เป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล เป็นเสรีภาพที่แต่ละคนจะเลือก
 เชื่อ ตราบที่ไม่ละเมิดสิทธิใคร แทนที่นักบวช หรือชาวพุทธจะ
 อ้างหลักพุทธศาสนาไปตัดสินความเชื่ออื่นว่ามลายอ ควรมาตั้ง
 คำถามกับพุทธพาณิชย์ที่ระบอบอยู่ในวงการพุทธเอง ตั้งคำถาม
 กับปัญหาทุจริตเงินทอนวัด ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ
 ศาสนาที่ทำให้พุทธศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ พร้อมๆ
 กับมือสิทธิเอาอำนาจสาธารณะ(กฎหมาย)และภาษีประชาชน
 มาใช้ปกป้อง อุปถัมภ์ส่งเสริมการเผยแผ่ความเชื่อทางศาสนา
 ของคนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งขัดกับหลักเสรีภาพและความเสมอภาค
 ทางศาสนาจะไม่มีประโยชน์กว่าหรือ...” (สุรพศ ทวีศักดิ์,
 Online, 3 มิถุนายน 2018)

หรือสะท้อนแนวคิดในเรื่องศาสนาถูกนำมาอธิบายสนับสนุน
 ความเป็นรัฐ ภายใต้แนวคิดรัฐกับศาสนาเกื้อกูลกันที่ว่า

“...คำสอนพุทธในพระไตรปิฎก (เช่น จักรกวัตติสูตร
 ,มหาสุทฺถสณฺสูตร,มหาปริณิพพานสูตร เป็นต้น) ที่ถือว่า
 “ธรรมราชา” เหนือกว่าราชาทั้งปวง 2 ประเภท คือ “พุทธ
 ธรรมราชา” กับ “จักรพรรดิธรรมราชา” ธรรมราชาทั้งสอง
 “ต่างเกิดมาและดำรงอยู่เพื่อความประโยชน์สุขของ
 มหาชน...” (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2561 น..58) หรือ

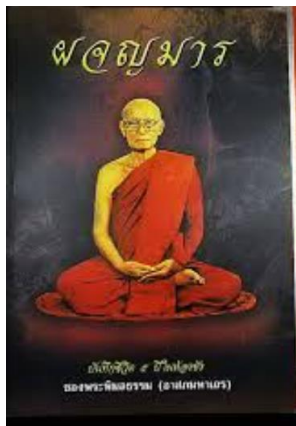
“...พุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับสังคม การเมืองและ
ผู้ปกครองในอุดมคติ ราวกับอุดมคติในแบบยูโทเปีย เช่น ใน
จักกวัตติสูตร (ไตรปิฎกเล่ม 11) วาดภาพสังคมการเมืองในอุดม
คติว่า ถ้าผู้ปกครองทำการปกครองโดยธรรมย่อมส่งผลให้ผู้ใต้
ปกครองมีศีลธรรม ในยุคที่ผู้ปกครองและราษฎรมีศีลธรรม
อย่างสมบูรณ์ บ้านเมืองย่อมสงบสุขอุดมสมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง
จะมีพุทธะนามว่าศรีอาริยมตไตรยบังเกิดขึ้น ในส่วนคุณธรรม
ผู้ปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร ก็
ถือเป็นคุณธรรมของผู้ปกครองในอุดมคติที่เรียกว่า “ธรรม
ราชา...”” (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2561, น. 74)

ในงานของ **ธีระพงษ์ มีไธสง** (2017) ในเรื่อง “พระสงฆ์กับ
องค์เจ้าในการปฏิรูปหัวเมืองอีสานผ่านกลไกอำนาจรัฐ” ที่ทำการศึกษา
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายกับพระมหากษัตริย์ในการ
ขับเคลื่อนงานการปฏิรูปหัวเมืองอีสานผ่านการใช้กลไกอำนาจรัฐใน
ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่ผลการศึกษาพบว่า

“.....บทบาทคณะสงฆ์ธรรมยุตอีสานซึ่งถือกำเนิดจาก
พระวชิรญาณภิกขุ ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อพระวชิรญาณ
ภิกขุทรงลาผนวช ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 4 พระองค์ได้
สร้างแนวร่วมด้วยการดึงเอากลุ่มพระสงฆ์ธรรมยุตอีสานเข้า
ร่วมขับเคลื่อนนโยบายรัฐเพื่อปฏิรูปหัวเมืองอีสานให้เป็นไทย
ผ่านบทบาทที่โดดเด่น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้าน

ศาสนา 3) ด้านสังคมสงเคราะห์ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงสังคม
อีสาน แม้บทบาททั้ง 4 ด้านจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐชาติ
(กษัตริย์) ทั้งงบประมาณและอำนาจ แต่การเคลื่อนไหวของ
พระสงฆ์ธรรมยุตอีสานเพื่อปฏิรูปทางสังคมและความเชื่อชาว
อีสาน ก็เป็นประเด็นนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์
ธรรมยุตอีสานกับชุมชนและพระสงฆ์ในท้องถิ่น ภายใต้กลไก
อำนาจรัฐชาติที่สถาปนาเหนือพื้นที่อีสานทำให้พระสงฆ์ท้องถิ่น
อีสานจำเป็นต้องปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ภายใต้บริบท
รัฐชาติ โดยการทำให้วัดกลายเป็นสถานที่ราชการและพระสงฆ์
ที่เป็นพระสังฆาธิการกลายเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะเป็น
ข้าราชการ ในขณะที่การปฏิรูปหัวเมืองอีสานภายใต้การทำงานของ
พระสงฆ์ธรรมยุตอีสานร่วมกับกษัตริย์ได้สถาปนาอำนาจรัฐ
เหนือดินแดนอีสานด้วยบทบาทของพระสงฆ์ธรรมยุตอีสาน ทำให้
ชุมชนอีสานถูกปรับโฉมหน้าใหม่ให้เชื่อมโยงท้องถิ่นอีสาน
เข้าร่วมศูนย์สู่อำนาจรัฐส่วนกลางในวาทกรรมการพัฒนาแบบ
สมัยใหม่ ดังนั้นรัฐกับศาสนาภายใต้การปฏิรูปหัวเมืองได้ทำให้
ศาสนาเป็นกลไกหนึ่งของรัฐ ผ่านการรวบรวมปฏิรูปและส่งผล
ต่อเนื่องมาสู่รัฐหลังสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีศาสนาเป็น
เครื่องมือและกลไกของรัฐที่มีอาจแข่งขันได้ โดยมีวัดปทุมวนา
ราม ที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวลาวเป็นศูนย์กลางในการปกครอง
คณะสงฆ์อีกสายนับแต่อดีตอันเป็นสัญลักษณ์การรวบรวม
ระหว่างรัฐกับศาสนา....”

ดังนั้นเมื่อประมวลรวมแนวคิดที่ปรากฏเกี่ยวกับรัฐและศาสนาย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ในความเป็นรัฐกับศาสนาเป็นเครื่องค้ำยันประคองกันและกันที่นัยหนึ่งเป็นกลไกร่วม อีกนัยหนึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อการสนับสนุนโดยพุทธศาสนาในประเทศไทย มีลักษณะของการค้ำยันรัฐด้วยหลักธรรมคำสอน และสอนให้มวลชนศาสนิกเห็นตามหลักการทางพระพุทธศาสนาดังปรากฏในเรื่องของการสื่อสารสาธารณะว่าด้วย **“ธรรมราชา-ทศพิธราชธรรม”** ที่เป็นธรรมในการค้ำประคองให้เกิดการขับเคลื่อนระหว่างรัฐกับศาสนาโดยตรง แต่ในเวลาเดียวกันเมื่อเกิดการขัดกันระหว่างรัฐกับศาสนา กระบวนการล้อมปราบจะเกิดขึ้นดังปรากฏเป็นข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ที่ต่างช่วงเวลากัน

ภาพที่ 1 ภาพหนังสือ พญุมาร : บันทึกชีวิต 5 ปี ในท้องช้างของพระพิมลธรรม (อาสภมหาเถร) ที่สำนักงานกลาง กองการวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุ ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ ในปี 2530 เพื่อสะท้อนชีวิตของพระพิมลธรรม (อาสภะ, 2446-2532) ที่บันทึกเล่าเรื่องสะท้อนคิดต่ออัตชีวประวัติของท่านเอง (ภาพ : ออนไลน์)

รัฐกับความเป็นพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ)

กระบวนการล่อมปราบโดยรัฐ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่พระพิมลธรรม ในวัยที่กำลังรุ่งเรืองในการทำงานเพื่อพัฒนาพระพุทธศาสนา และ สะท้อนถึงความเป็นพระภิกษุหัวก้าวหน้า ที่ปรากฏในเอกสารทาง ประวัติศาสตร์หลายแหล่ง ทั้งในบันทึกชีวิตเรื่อง **“ผจญมาร : บันทึกชีวิต 5 ปี ในห้องขังของพระพิมลธรรม (อาสภมหาเถร)”** (พระพิมลธรรม, 2530) ที่พระพิมลธรรมบันทึกเอาไว้ ภายหลังจากที่ออกมาจากการถูกจองจำที่คุกสันติบาลกว่า 5 ปี แล้ว ซึ่งอาจประมวลวิเคราะห์ได้ ถึงผลจากการกระทำที่ปรากฏมาในครั้งอดีตต่อกระบวนการล่อมปราบ จับสึก ควบคุม และคุมขังท่าน หรือในงาน “70 ปี พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 2484 ฉบับประชาธิปไตยฯ ตอนที่ 2 มรณกรรมใต้ดินเผด็จการ” (ภิญญพันธุ์ พงนะลาวัณย์, 2011) และในงานศึกษาเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” (แสดง อุดมศรี, 2533) รวมไปถึงในงานเรื่อง **“มหานิภายุติ ความขัดแย้งภายในของคณะสงฆ์ไทย กับการล่องเสฟอำนาจปกครองระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับศาสนาจักร”** (กระจำนันทโพธิ์, 2528) ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ประมวลรวมได้ว่า

1.ความเป็นคนอีสาน คนลาว ในพระพิมลธรรม ลาวปกครองคนภาคกลาง ดังนั้นความเป็น “ลาว” ในสำนึกของคนภาคกลาง ภายใต้นามคิด “ความเป็นอื่น-Otherness” เป็นเรื่องที่รับไม่ได้ การที่พระพิมลธรรม ซึ่งมีพื้นถิ่นกำเนิดในจังหวัดขอนแก่น เป็นพระภิกษุหัวก้าวหน้า พระสงฆ์นักพัฒนาด้านการจัดการศึกษา ผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” นัยหนึ่งเป็นความก้าวหน้า นัยหนึ่ง

เป็นความ “ตระหนก” ของชนชั้นปกครองในฝ่ายพระสงฆ์ด้วยกันว่า เป็นการคุกคาม เป็นการเสียหน้าที่พระภิกษุจากภาคอื่น มาเป็นผู้ปกครอง ซึ่งในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็น “สังฆมนตรีองค์การปกครอง” ประหนึ่งเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ที่กำหนดให้พระสงฆ์มีอำนาจปกครองกันเองในแบบ “สังฆาธิปไตย” ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี 2475 ได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับระบบประชาธิปไตย โดยมีอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการภายใต้กลไกกฎหมายแบบเดิม และกำหนดให้มีสังฆมนตรี ประหนึ่งเป็นรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ทำหน้าที่ปกครองสูงสุด ความเป็นลาวอีสาน จึงเป็นเรื่องที่ยอมไม่ได้ พระพิมลธรรมเป็นคนขอนแก่น จึงถูกมองด้วยความแคลนและระแวงระวัง จนเป็นเหตุผลหนึ่งไปสู่การล้อมปราบโดยรัฐ อันเกิดขึ้นภายใต้การสมยอมจากคณะผู้ปกครองฝ่ายสงฆ์ พร้อมข้อกล่าวหาในความผิดตามพระธรรมวินัย ว่ามีการเสพเมถุนทางเวจมรรค หรือการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกัน ซึ่งตามกระบวนการยุติธรรมของสงฆ์ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 2484 แล้ว จะต้องมอบเรื่องให้คณะวินัยธร ที่ถืออำนาจอธิปไตยทางตุลาการ แต่ที่น่าตกใจก็คือ สังฆนายก สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (จวน อุฏฐายี,พ.ศ.2440-2514) กลับด่วนวินิจฉัยเองด้วยการเขียนหนังสือสั้นๆ เสนอสมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภโณ,พ.ศ.2503-2505) กระนั้นสมเด็จพระสังฆราช ก็รับลูกต่อทันทันด้วยการออกหนังสือไปยังพระพิมลธรรม (อาจ) มีข้อความที่น่าสนใจว่า “ด้วยทางการตำรวจได้ทำการสอบสวนเรื่องความประพฤติของท่านได้ความประจักษ์

แล้ว...ขอให้ท่านพิจารณาตนด้วยตน ขอให้ท่าน ออกเสียจากสมณเพศ และหลบภัยตัวไปเสีย จะเป็นการดีกว่าที่จะปรากฏโดยประการอื่นๆ เพื่อรักษาตัวท่านเอง และเพื่อเห็นแก่วัดและพระศาสนา” พระพิมลธรรม (อาจ) ก็ตอบจดหมายกลับไป โดยมีใจความว่าข้อเสนอที่ให้หนีไปนั้นไม่เป็นผลดีต่อวัดมหาธาตุ และศาสนาโดยรวม และโดยส่วนตัวก็ไม่เป็นธรรม หนังสือดังกล่าวลงวันที่ 22 กันยายน 2503 พระพิมลธรรม (อาจ) เองก็ไม่ได้ถูกโดดเดี่ยวจากการปรักปรำ อีกสองวันต่อมา ปรากฏคณะสงฆ์วัดมหาธาตุจำนวน 465 รูป ได้ทำหนังสือ และลงนามยืนยันความบริสุทธิ์ และขอกล่าวหาจากรัฐในพฤติกรรมอันเป็นคอมมิวนิสต์ จนเป็นเหตุนำไปสู่การจับสึก และขังคุกดังปรากฏในประวัติศาสตร์อันมีปัจจัยแห่งความเป็นคนอีสานเป็นปัจจัยเสริมด้วย

2.ความเป็นพระหัวก้าวหน้าในการจัดการศึกษาและด้านการต่างประเทศ การที่พระพิมลธรรมมีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นฐานในการจัดการศึกษา และสนับสนุนให้เกิดการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิด “พุทธศาสนาบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่” ตามปณิธานของล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ผู้ก่อตั้งและสถาปนาว่า “ให้ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาการชั้นสูง” การจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดและปณิธานดังกล่าว ทำให้มีการส่งพระภิกษุไปศึกษาพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศพม่า ดังปรากฏหลักฐานในหนังสือผจญมารที่ว่า “...เพื่อเสริมสร้างความรู้ขั้นคันถธุระ ข้าพเจ้าได้เริ่มจัดส่งพระภิกษุสามเณรออกไปเรียนต่างประเทศ คือประเทศพม่า ประเทศอินเดีย ประเทศศรีลังกา และประเทศญี่ปุ่น โดยข้าพเจ้านำไปส่งด้วยตนเอง คือ

จัดให้พระมหาบำเพ็ญ พระมหาไสว พระมหาแสวง เรียนปริยัติธรรมที่ประเทศพม่า จัดให้พระมหามนัส พระมหานคร เรียนที่ประเทศอินเดีย จัดให้พระมหาชูศักดิ์ เรียนที่ประเทศศรีลังกา จัดให้พระมหาสุพันธุ์ มุ่งวิชา สามเณรพิทักษ์ ไปเรียนที่ประเทศญี่ปุ่น และในขณะเดียวกัน ก็ได้ขอพระภิกษุชั้นธรรมาจารย์ ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นสูงในประเทศพม่า มาช่วยสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งไม่มีสอนในประเทศไทยมาก่อน...” (พระพิมลธรรม, 2530) การที่ท่านในฐานะสังฆมนตรีว่าการปกครองไปเจริญศาสนสัมพันธ์กับผู้นำโลก และผู้นำทางศาสนาในนานาประเทศ ภายใต้งานไขสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย การเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศพม่ารวมทั้งส่งคณะสงฆ์เข้าร่วมงาน ฉันทสังคายนาที่ถ้ำปาสาณ ในคราวฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ดังปรากฏภาพการส่งพระไปศึกษาพระพุทธานุศาสนายังประเทศพม่า กรณีส่งพระมหาโชดก ญาณสิทธิ์ (พ.ศ. 2461-2531) เปรียญธรรม 9 ประโยคไปศึกษากรรมฐานที่ประเทศพม่า และมีการนิมนต์พระฝ่ายกรรมฐานกรณีนิมนต์พระภิกษุทันตะอาสภะ หรือพระกรรมฐานาจารย์ มาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนกรรมฐาน และอภิธรรมแบบพม่า “เพื่อเสริมสร้างความรู้ความปฏิบัติขั้นวิปัสสนาธุระ ข้าพเจ้าจัดส่งพระนักเรียนของเราให้ไปเรียนถ่ายแบบปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ประเทศพม่า คือเจ้าคุณพระเทพสิทธิมนี เมื่อยังเป็นพระมหาโชดก เปรียญธรรม 9 ประโยค วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ที่เป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระอยู่ทุกวันนี้ และเมื่อพระมหาโชดกได้ศึกษาปฏิบัติจนเป็นที่พอใจแล้วจะกลับคืนมายังประเทศไทยนั้น ข้าพเจ้าได้ขอพระเถระฝ่าย

วิปัสสนาจารย์ให้มาช่วยสอนด้วย 2 รูป คือ ท่านอุอาสกะ กัมมัญฐานาจริยะ และท่านอุอินทวสะ กัมมัญฐานาจริยะ ขณะที่เขียนนั้น ที่อุอาสกะ กัมมัญฐานาจริยะ ยังสอนวิปัสสนากัมมฐานอยู่ที่สำนักกวีเวกอาศรม จังหวัดชลบุรี” (พระพิมลธรรม, 2530) ทั้งให้มีการตั้งกองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย นำพระภิกษุมหาบรมกรรมฐานภายใต้แนวทาง “สติปัฏฐาน 4” ที่มีการบริการในรูปแบบ “ยุบหนอ-พองหนอ” ที่เป็นของใหม่ในประเทศไทย และส่งพระภิกษุไปเผยแผ่แนวทางพระพุทธศาสนาในแบบดังกล่าวทั่วประเทศ การบรรจุให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการอบรมเรียนสอนกรรมฐานในแบบดังกล่าวและสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน

“...ได้ทำการเปิดการฝึกสอนวิปัสสนากัมมัญฐานขึ้น ณ บริเวณพระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีพระเถรานุเถระและคณะอุบาสก อุบาสิกาสมัครมาเข้าปฏิบัติเป็นจำนวนมาก จนเต็มพระวิหารหลวงและเต็มพระระเบียงพระอุโบสถทั้ง 4 ด้าน ภายใน 1 ปี ก็ผลิตพระเถระชั้นพระวิปัสสนาจารย์จำนวนมาก เพื่อขยายการพระศาสนาด้านวิปัสสนาธุระไปให้กว้างขวาง จึงได้พยายามส่งพระเถระที่พอเป็นพระอาจารย์สอนได้ ออกไปตั้งสำนักสอนวิปัสสนากัมมัญฐานอยู่ ณ จังหวัดนั้นๆ ทำให้การสอนพระพุทธศาสนาชั้นวิปัสสนาธุระ ขยายกว้างขวางออกไปมากขึ้นโดยลำดับ การประกอบพิธีเปิดตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัญฐาน ณ ที่นั้นๆ ส่วนมากข้าพเจ้าได้ไปเป็นประธานเปิด

ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่พระวิปัสสนาจารย์ใหม่ และช่วยปลูกฝังศรัทธาให้บังเกิดมีแก่สาธุชนพุทธบริษัททั้งหลายในถิ่นฐานนั้น ๆ...ด้านคันถธุระนั้น ก็จะมีพระภิกษุนักเรียน นิยมชมชอบสมัครไปศึกษาเล่าเรียนในต่างประเทศมากขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือที่ประเทศอินเดียเป็นมูลฐานส่งเสริมให้พระนักเรียนที่สำเร็จปริญญาตรี ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้แล้ว ได้ไปเรียนต่อสำเร็จเป็นปริญญาโท ปริญญาเอกมากขึ้น โดยลำดับ...” (พระพิมลธรรม, 2530)

ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงเท่ากับเป็นปฏิกิริยาเร่งต่อความเป็นพระภิกษุหัวก้าวหน้าและการกระทบกับรูปแบบกระบวนแบบเดิมในนามของคณะสงฆ์สายวัดป่า ในส่วนของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ในการจับสีกท่านในช่วงต่อมา ดังที่ท่านเองก็ยอมรับว่าการทำงานนั้นเป็นพัฒนาการของพระพุทธศาสนา

“...ด้วยเหตุที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ได้เริ่มสร้างการพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ทั้งด้านคันถธุระและด้านวิปัสสนาธุระ ครบทั้ง 2 ประการดังกล่าวมาโดยสังเขป จึงเป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนผู้สนใจในพระพุทธศาสนา นิยมชมชอบไปบำเพ็ญบุญและไปประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากสืบจนเท่าทุกวันนี้ ถ้าเป็นวันอาทิตย์ก็เป็นจำนวนร้อย ๆ ถ้าเป็นวันพระก็เป็นจำนวนพันๆ ซึ่งไม่เคยปรากฏมีมาแต่กาลก่อนมิใช่แต่อุบาสก อุบาสิกาเท่านั้น ที่มีจำนวนปริมาณมาก แม้พระภิกษุสามเณรที่สมัครมาศึกษาและปฏิบัติก็มีจำนวนมาก

เช่นกัน....นับได้ว่าวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้มีการฝึกมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเต็มบริบูรณ์ ทั้งฝ่ายคันถธุระและฝ่ายวิปัสสนาธุระ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา....” (พระพิมลธรรม, 2535)

4.ปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจเดิม หมายถึง การที่ท่านมีความสัมพันธ์อันดีกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2440-2507) ซึ่งในขณะนั้นถูกปฏิวัติยึดอำนาจ จากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2502-2506) นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยปรากฏภาพที่ท่านไปญี่ปุ่นแล้วได้พบปะสนทนากับจอมพล ป. พิบูลสงคราม อดีตนายกรัฐมนตรีที่ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในญี่ปุ่นก่อนหน้านี้ นัยหนึ่งเป็นการพบปะกันในฐานะผู้ที่เคยรู้จักกันในภาวะปกติ เมื่อเดินทางไปถึงญี่ปุ่นได้เข้าพบ หรือพูดคุยกันย่อมเป็นเรื่องปกติภายใต้แนวคิด “วิสสาปรมมา ญาติ-ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง-รู้อะไรไม่สู้รู้จักกัน” การเดินทางไปยังญี่ปุ่นแล้วได้พบกันเสมือนหนึ่งคนเคยมีความเคารพนับถือกันและในความเคารพนับนั้น ได้ถูกแสดงออกผ่านภาพการเยี่ยมเยียนพบปะ นัยหนึ่งถือความเป็นฝักฝ่ายอีกนัยหนึ่งเป็นความเสียตงต่อการยอมรับในเชิงอำนาจและการปกครอง ปฏิบัติการเร่งเหล่านี้อยู่ภายใต้แนวคิด “ไม่ใช่พวก” ดังปรากฏข้อมูลของแสวง อุตมศรี (2533 :278-279) ที่ว่า

“ระหว่างที่พระเถระรุ่นใหญ่ล้มหายตายจากไปเรื่อย พระพิมลธรรม (อาจ) ก็ได้สร้างผลงานขึ้นอย่างโดดเด่นในฐานะสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง และยังมีความใกล้ชิดกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทั้งยังเคยแวะไปสนทนา กับอดีตนายกรัฐมนตรีผู้หนึ่งที่ลี้ภัยการเมืองอยู่ที่ญี่ปุ่นอีกด้วย การเข้าพบ

ครั้งนั้นทำให้มิตรสหายและบุคคลต่างๆ ก็เข้าไปนมัสการอยู่
 เองๆ สิ่งเหล่านี้เข้าสู่ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ
 อย่างแน่นอน และนั่นทำให้พระพิมลธรรม (อาจ) ไม่เป็นที่
 ไว้วางใจต่อสฤษดิ์ คนอย่างสฤษดิ์จะคิดอย่างไรเมื่อเกิดการ
 เปรียบเทียบเมื่อ การเดินทางไปอีสานของเขาที่มีคนมาต้อนรับ
 ไม่มากนัก ผิดกับพระพิมลธรรมที่พระสงฆ์และประชาชนพากัน
 ต้อนรับอย่างเนืองแน่น...

เหตุผลเหล่านี้จึงนำไปสู่การล้อมปราบพระพิมลธรรมภายใต้
 แนวคิดความไม่ใช้พวกทางการเมือง หรือพระสงฆ์ที่ไปสนับสนุน
 พระสงฆ์อีกฝ่ายการเมืองหนึ่ง หากพิเคราะห์เทียบเคียงกับ
 ประวัติศาสตร์ส่วนอื่นที่ปรากฏขึ้นไม่ว่าจะเป็นพระฝาง (พ.ศ.2311)
 มหาดา (พ.ศ.2322-อยุธยา) ครุบาศรีวิชัย (ระหว่าง พ.ศ.2451-2479)
 สันตือโสภ (พ.ศ.2532-2541) พระมหาอภิชาติ ปุณณจนโท (พ.ศ.2560)
 วัดพระธรรมกาย (พ.ศ.2560) ที่มีพฤติกรรมการต่อต้านหรือทวนย้อนต่อ
 อำนาจอรัฐ กระบวนการล้อมปราบจึงเกิดขึ้น หรือการเข้าไปสนับสนุน
 หรือแสดงออกทางการเมืองอย่างเป็นฝักฝ่ายกรณีพระพรหมสิทธิแห่งวัด
 สระเกศ พระพรหมติลก วัดสามพระยา พระพรหมเมธี วัดสัมพันธวงศ์
 ที่มีพฤติกรรมการสนับสนุนอีกฝ่ายทางการเมืองในอดีตและปัจจุบัน
 กระบวนการล้อมปราบจึงเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดไม่ใช้พวกทางการเมือง
 ซึ่งเคยเกิดขึ้นมาแล้วกับพระพิมลธรรมในอดีตด้วยเช่นกัน

ถึงแม้ว่าจะมีผู้มีใจโหดร้ายทารุณแย่ง
ชิงผ้ากาสาวพัสตร์ของกระผมไป กระผม
ก็จะนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ชุดอื่นแทน ซึ่ง
กระผมมีสิทธิตามพระธรรมวินัยและ
กฎหมาย จึงขอให้ท่านเจ้าคุณผู้รู้เห็นอยู่
ณ ที่นี้ โปรดทราบและเป็นสักขีพยาน
ให้แก่กระผมตามคำปฏิญาณนี้ด้วย.."

-อาสภเถร-

อาสภเถร

ภาพที่ 2 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภ, พ.ศ.2446-2532, 86 ปี) กับลายมือที่ยืนยัน
เจตนารมณ์และอุดมการณ์ความเป็น “พระ” มุ่งมั่นที่จะรักษา “จีวร-กาสาวะ”
แม้ถูกบังคับให้ถอดจีวร ภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงโดยรัฐ กฎหมาย ต่อ
นักบวชและกลุ่มภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ในช่วง เมษายน
พ.ศ.2505 (ภาพ : ออนไลน์)

จากภาพที่ 2 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) ที่ถูกให้สึกวันที่ 22
เมษายน พ.ศ.2505 ถูกกักขังและยกฟ้องปล่อยตัวใน พ.ศ.2509 รวม
เวลากว่า 5 ปี รวมทั้งต่อสู้เรียกร้องกว่าจะได้คืนสมณศักดิ์และสถานะ

เดิมกว่า 21 ปี (พ.ศ.2505-2524) หากมองพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่า รัฐกับศาสนาเป็นกลไกร่วมแต่คราใดที่รัฐมีความเข้มแข็งใน รัฐอำนาจ กระบวนการล้อมปราบต่อกลุ่มต่อต้าน เห็นต่าง และใช้อำนาจในทางที่เป็นปฏิปักษ์ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ แต่อีกนัยหนึ่งบทบาทที่เป็นสากลของรัฐกับศาสนาคือ สนับสนุน อุปถัมภ์ และการทรงสถานะแห่งความเป็นรัฐในแบบ “ศาสนิก” ที่จะพ่วงนำหลักคำสอน หรือหลักการแห่ง “รัฐที่ดี” หรือ “ผู้นำที่ดี” โดยผ่านกระบวนการทางความเชื่อและศาสนา แต่อีกนัยหนึ่งรัฐก็เข้ามามีบทบาทในการชี้นำและกำกับไปพร้อมกันในหลายคราวต่างกรรมต่างวาระ สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์และบทบาทของรัฐต่อการกระทำ หรือปฏิบัติต่อศาสนาและกลุ่มความเชื่อทางศาสนาด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 3 การพบกันของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) ที่ญี่ปุ่นจึงเป็นการสะท้อนมิติทางการเมืองในแบบฝักฝ่าย และเป็นแรงจูงใจหนึ่งต่อการใช้ความรุนแรงโดยรัฐต่อท่าน (ภาพ ; ออนไลน์)

5.ความสัมพันธ์กับประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์ ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองในยุคสงครามเย็น (Cold War, ค.ศ. 1947-1991/2490-2534) ความเป็นฝักฝ่ายของโลกการเมืองภายใต้แนวคิด “คอมมิวนิสต์” ของรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากเสรีนิยมอย่างสหรัฐอเมริกา ทำให้ไทยในสถานการณ์ของรัฐบาลทหารที่มีพฤติกรรม การต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์จึงย่อมมีนโยบายทางการเมือง ในองค์กรรวมเช่นเดียวกับประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนเป็นฉาก หลังของประเทศไทยในขณะนั้น การที่พระพิมลธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับ ประเทศพม่าที่ในขณะนั้นเป็นรัฐบาลทหารพม่าที่มีลักษณะนิยม คอมมิวนิสต์ การส่งพระภิกษุไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอย่าง พม่า รวมทั้งนำแนวทางการศึกษา มาเผยแพร่ยังประเทศไทยในช่วงเวลา นั้นเท่ากับเป็นปฏิกิริยาแรงอย่างหนึ่ง ในการล้อมปราบจับสึกภายใต้ แนวคิดมีพฤติกรรมและการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ประหนึ่งยุคสมัย ปัจจุบันที่ใครมีพฤติกรรมทางการเมืองอันแตกต่าง และถูกล้อมปราบ ด้วยมาตรา 112 เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางการเมืองปัจจุบัน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2013) ต่อกลุ่มหรือบุคคลที่มีพฤติกรรมและการ กระทำที่แตกต่าง ซึ่งพระพิมลธรรมก็จัดอยู่ในบุคคลที่ถูกล้อมปราบจับ สึกด้วยแนวคิดและพฤติกรรมอันเป็นการกระทำอันเป็นภัยคอมมิวนิสต์ ด้วยเช่นกัน

*การอนุญาตให้คอมมิวนิสต์สามารถบวชใน
พระพุทธศาสนาได้ การเป็นประธานนำคณะพระสังฆาธิการ
ไทยไปร่วมประชุมกระทำฉันทรัฐสังคายนาพระไตรปิฎก*

ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า การนำพระพุทธรูปไปเผยแพร่ในต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย กัมพูชา อังกฤษ อินเดีย และ เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ ตลอดจนทำงานร่วมกับองค์กรฟื้นฟู ศีลธรรมจากต่างประเทศ (Moral Re-Armament : MRA) โดยไม่ยึดถือศาสนาไหนของใครว่าเป็นสำคัญ

แม้สิ่งเหล่านี้จะทำให้พระเถระชั้นผู้ใหญ่บางท่านไม่เห็นด้วย แต่ก็ทำได้เพียงเก็บเงียบไว้ ไม่กล้าทำอะไรรุนแรง เพียงแค่แสดงออกถึงการคัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์เชิงลบ กระนั้นก็เป็นเหมือนคลื่นใต้น้ำ ที่ส่งแรงกระเพื่อมรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งปี 2503 สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงสังฆนายกและคณะสังฆมนตรีชุดใหม่ โดยปราศจากชื่อ พระพิมลธรรม (ข่าวอาชญากรรม, 2552)

5. การเมืองในคณะสงฆ์ หากศึกษาบริบทพระพุทธรูปศาสนาในประเทศไทย ความเป็นฝักฝ่าย หมู่พวกมีในทุกวงการรวมทั้งคณะสงฆ์ไทยด้วย ความเป็นนิกายเป็นประเด็นขัดกันที่เนื่องด้วยช่วงเวลานับแต่อดีต ดังปรากฏในงานค้นคว้าของ กระเจ่าง นันทโพธิ์ (2528) ในเรื่อง “มหานิกาย-ธรรมยุติ ความขัดแย้งภายในของคณะสงฆ์ไทย กับการสื่อเสพอำนาจปกครองระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับศาสนาจักร” ผลการศึกษาสะท้อนความขัดแย้งระหว่างคณะสงฆ์กันเองโดยมีรัฐเข้าไปสนับสนุนให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อพระสงฆ์ดังกรณีของพระพิมล

ธรรม ซึ่งปรากฏในงานศึกษาดังกล่าวด้วยเช่นกัน หรือในงานของแสวง อดมศรี (2529) ในเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” ได้มุมมองต่อความขัดกันที่เกิดขึ้นระหว่างคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายและคณะสงฆ์มหานิกายที่เกิดขึ้นในช่วงการก่อตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุติเรื่อยมาจนกระทั่งถึงช่วงเวลาก่อนมีการใช้ความรุนแรงต่อการล้อมปราบพระพิมลธรรม ดังนั้นการเมืองว่าด้วยเรื่องคณะสงฆ์จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนัยหนึ่งเป็นความขัดกันภายใต้กลไกระหว่างสมาชิกในศาสนาด้วยกัน แต่อีกนัยหนึ่งกลายเป็นความขัดกันภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและกลายเป็นการล้อมปราบต่อพระพิมลธรรมภายใต้แนวคิด “คอมมิวนิสต์” ซึ่งเป็นประเด็นทางการเมืองโลกในช่วงเวลานั้นด้วยเช่นกัน จนกลายเป็นว่าประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นการเมืองระหว่างสมาชิกในศาสนาและส่งออกเป็นการใช้กลไกแห่งรัฐในการล้อมปราบฝ่ายตรงข้ามไป

“... ระหว่างทำงานฟื้นฟูพระศาสนาอยู่ที่เมืองกรุงเก่า เป็นเวลานานถึง 16 ปี ระหว่างปี 2475-2491 มีผลงานสำคัญๆ มากมาย ในขณะที่ทางโลกเกิดความวุ่นวายทางการเมือง ในทางธรรมก็เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง อันเกิดจากแนวทางการทำงานของพระพิมลธรรม ที่ส่งผลต่อความคิดและความรู้สึกของพระเถระชั้นผู้ใหญ่และคณะสังฆมนตรีบางรูป รุนแรงถึงขั้นฝ่ายตรงข้ามยึดมีรัฐบาลเผด็จการในยุคนั้นใช้อำนาจเข้ามาแทรกแซง เพื่อกำจัดพระพิมลธรรมพ้นจากวงการสงฆ์ เหตุแห่งความขัดแย้งเกิดขึ้นขณะพระพิมลธรรมเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ และสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง ได้

สร้างสรรค์งานด้านการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการสงฆ์อย่างรุนแรง เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เช่น การขอพระอาจารย์ชั้นธัมมาจริยะจากพม่ามาช่วยสอนพระอภิธรรมปิฎกในเมืองไทย การส่งพระภิกษุนักเรียนพุทธศาสนบัณฑิตไปศึกษาต่อต่างประเทศ และฟื้นฟูวิปัสสนาธุระด้วยการตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่วัดมหาธาตุฯเป็นแห่งแรก...” (ข่าวอาชญากรรม คม ชัด ลึก ,2552)

ดังนั้นในภาพรวมของการปกครองคณะสงฆ์จึงเกิดขึ้นภายใต้กลไกที่ไม่ปกติ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในองค์กรรวมต่อสิ่งที่เกิดขึ้นต่อการล้อมปราบที่ว่า

หลังจากนั้นไม่นาน พระพิมลธรรมก็ถูกกล่าวหาว่า "เสพเมถุนทางเวจมรรคกับศิษย์วัด" และ "ทำอชฌาจารปล่อยสุกคะ" ทางการตำรวจสันติบาลโดยรองผู้บังคับการตำรวจสันติบาล พร้อมผู้กำกับการตำรวจสันติบาล นำพยานในฐานะผู้เสียหาย 5 คน มาให้คำยืนยันต่อหน้ากรรมการสงฆ์ เวลาต่อมาคณะกรรมการสงฆ์ลงความเห็นว่ พระพิมลธรรมต้องศิลาวิบัติขาดจากความเป็นภิกษุแล้ว ไม่สมควรครองเพศบรรพชิตอีกต่อไป แต่พระพิมลฯ ก็สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์จนพ้นข้อกล่าวหา

ทว่าเรื่องยังไม่ยุติลงเพียงแค่นั้น เพียงครึ่ง วันที่ 20 เมษายน 2505 พ.ต.อ.เอื้อ เอมมะปาน พ.ต.ต.สุพันธ์ แรมวัลย์

พร้อมด้วยผู้กำกับการตำรวจนครบาล ตำรวจและทหารได้บุกเข้าล้อมจับพระพิมลธรรมถึงกุฏิ ตั้งข้อกล่าวหากระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ และกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ซึ่งเป็นความผิดอาญา มีโทษร้ายแรงถึงขั้นประหารชีวิต คุณตัวไปสอบสวน ณ สันติบาลกอง 1 และภายในวันเดียวกันนั้น มีบันทึกคำสั่งจากสมเด็จพระสังฆนายกให้สึกพระพิมลธรรมจากสมณเพศ เพื่อสะดวกต่อการสืบสวนคดีและเพื่อรักษาความปลอดภัยแห่งชาติและพระพุทธศาสนาไว้...

นับตั้งแต่นั้นพระพิมลธรรมต้องจำพรรษาอยู่ในห้องขังตำรวจสันติบาลกอง 1 และยังคงปฏิบัติธรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเขียนหนังสือแสดงความจำนงที่จะยังครองเพศบรรพชิตใจความว่า..."ถึงแม้ว่าจะมีผู้มีใจโหดร้ายทารุณแย่งชิงผ้ากาสาวพัสตร์ของกระผมไป กระผมก็จะนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ชุดอื่นแทน ซึ่งกระผมมีสิทธิตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย จึงขอให้ท่านเจ้าคุณผู้รู้เห็นอยู่ ณ ที่นี้ โปรดทราบและเป็นสักขีพยานให้แก่กระผมตามคำปฏิญาณนี้ด้วย"

สถานปฏิบัติธรรมแห่งใหม่นี้ ผู้คุมและผู้ถูกคุมขังเรียกว่า "สันติปาลาราม" สภาวะของพระพิมลธรรมเต็มไปด้วยความสงบเป็นปกติอยู่เช่นเดิม ไม่ได้หวั่นไหวหรือทุกข์ร้อนใจใดๆ ระหว่างนั้นบรรดาพระภิกษุสามเณรและสาธุชนผู้เลื่อมใสนับพันคนต่างก็เชื่อมั่นว่า พระพิมลธรรมคือผู้บริสุทธิ์ จึงพากัน

ยื่นจดหมายร้องขอความเป็นธรรมให้แก่ท่าน พร้อมทั้งเรียกร้อง
ให้มีการพิจารณาคดีใหม่อยู่ตลอดเวลา

เวลาล่วงผ่านไป 5 ปี วันที่ 30 สิงหาคม 2509 เมื่อ
เปลี่ยนรัฐบาลใหม่ ศาลทหารกรุงเทพได้นัดให้โจทก์และจำเลย
มาฟังคำพิพากษาคดีตัดสินคดี ก่อนจะพิพากษายกฟ้องและปล่อย
ตัวพระพิมลธรรมพ้นข้อหา กลายเป็นคดีประวัติศาสตร์ของ
สถาบันสงฆ์มาจนถึงทุกวันนี้ (ข่าวอาชญากรรม คม ชัด ลึก
,2552)

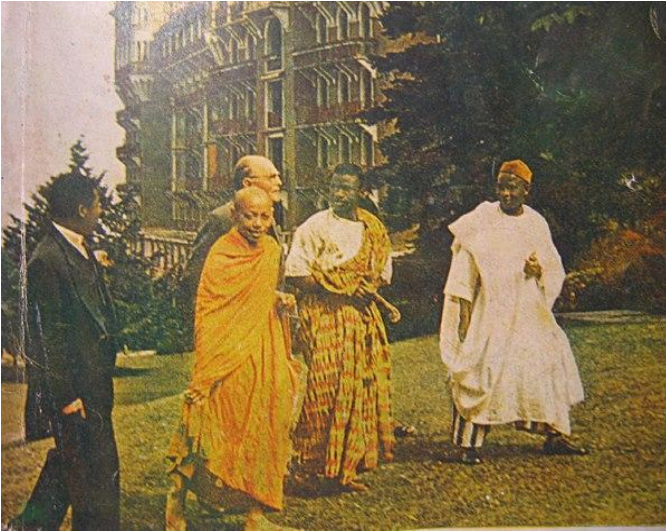
หลังจากที่พระพิมลธรรม จำพรรษาอยู่ที่สันติपालาราม 5
พรรษา และพ้นข้อกล่าวหาออกมาในปี 2509 ศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิต
และฆราวาสได้ยื่นเรื่องร้องขอความเป็นธรรมให้แก่พระพิมลธรรม ด้วย
การเรียกร้องให้กลับคืนสู่ตำแหน่งกรรมการสภามหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย และได้รับการแต่งตั้งเป็นสภานายกมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2523 กลับคืนสู่ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด
มหาธาตุฯ ดังเดิม ในวันที่ 5 ตุลาคม 2524 รวมเวลาดังแต่ต่อสู้กับ
อำนาจยุติธรรม จนถึงวันได้รับสมณศักดิ์และตำแหน่งกลับคืน นานถึง
21 ปี

มายาคติว่าด้วยความเป็นลาว ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์

มายาคติ หรือความเห็นผิด บนพื้นฐานของความเชื่อ หรือสิ่ง
เชื่อได้กลายเป็นประเด็นสำคัญของการแสดงออก หรือกระทำ หรือมี
พฤติกรรมอย่างไร อย่างหนึ่งภายใต้ การยึดยืนแนวคิดให้เกิดผลในทาง

ปฏิบัติ หรือไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ (1) **ความเป็นลาว** ในเชิงของการปกครองคณะสงฆ์นับแต่อดีต เป็นที่รับรู้กันในวงในว่า คนอีสานจะปกครองคนภาคกลางย่อมเป็นไม่ได้ ภายใต้วาทะกรรม “ลาว” ประหนึ่งเป็นประวัติศาสตร์กระชับ ที่รับทราบกันในทางปฏิบัติ หรือเป็นจารีตประเพณีกลาย ๆ ภายใต้แนวคิดความเป็นอื่น แนวคิดนี้จึงถูกนำไปสู่การล้อมปราบและ (2) **ความก้าวหน้า** หรือในความเป็นพระสงฆ์ นักพัฒนาการศึกษา นักปกครองที่ส่งเสริมพัฒนาการศึกษาอีกนัยหนึ่งเป็นการกระทบกับการศึกษาแบบจารีต นักธรรมบาลีในแบบเดิมทำให้เกิดความไม่เข้าใจ อธิฉนา รวมไปถึงการไม่เห็นด้วย แต่ด้วยตำแหน่ง “**สังฆมนตรีว่าการปกครอง**” ที่เป็นประหนึ่งรัฐมนตรีมหาดไทย ที่มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ทั้งหมด การต่อต้านจึงเป็นแบบเงียบแต่เคลื่อนไหว ความก้าวหน้าจากภาระงานของพระพิมลธรรมปรากฏทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์และสำนักวิปัสสนากรรมฐาน มีภิกษุสามเณรรวมทั้งประชาชนเข้าศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมากจนครูอาจารย์ไม่พอ พระพิมลธรรมจึงส่งพระมหาชาตก ซึ่งต่อมาคือพระราชสิทธิมนี อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนา ไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐานที่ประเทศพม่า ส่งพระมหาบำเพ็ญ สามเณรไสว สามเณรทอง และสามเณรเทพไปศึกษาปริยัติธรรมที่พม่า ส่งพระมหาชูศักดิ์ไปประเทศลังกา ส่งพระมหามนัส พระมหานคร และพระมหาสังเวียนไปศึกษาที่อินเดีย ส่งพระกวีรญาณไปสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษาปริญญาโททางด้านปรัชญา เป็นต้น ภาพเหล่านี้คือความก้าวหน้าที่ปรากฏในวงการคณะสงฆ์ช่วงนั้นแต่นัยหนึ่งคือการต่อต้านไม่เห็นด้วย รวมไปถึง (3) **คอมมิวนิสต์** การที่พระพิมล

ธรรม ในฐานะสังฆนายกว่าการปกครอง มีมติให้ “ผู้ฝึกไฟล์ทธิคอมมิวนิสต์” บวชยอมเป็นการทำทนายอำนาจรัฐกลาย ๆ จากที่ประมวลมา ทั้งหมดเป็นแรงเร้า ทำให้เกิดความไม่พึงใจของคณะสงฆ์ฝ่ายนำ และมีหลักฐานว่าใช้อำนาจรัฐ ในการเข้าไปล้อมปราบ หรือกำจัดศัตรูคู่แข่งทางการเมืองก็ไม่ผิดให้ต้องโทษทางพระธรรมวินัย “ปาราชิก” ตามข้อกล่าวหาในช่วงเวลานั้น จนกระทั่งเป็นสาเหตุนำไปสู่การปลี้อังจิ๋ว ภายใต้อความยึดมั่นในอุดมคติและไม่ยอมสละสมณะเพศของพระพิมลธรรม รวมไปถึงข้อกล่าวหาต่อภัยอันเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกจับคุมขังเป็นเวลากว่า 5 ปี ภาพสะท้อนเหล่านี้เป็นมายาคติภายใต้ความเป็นอื่น การแข่งขันทางการเมือง การปกครองในคณะสงฆ์เอง ทำให้เกิดรอยต่างทางประวัติศาสตร์ในอดีตที่ผ่านมา ประหนึ่งเหตุการณ์ฉายวนซ้ำ ต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ดังที่พุทธพจน์ในหลายคราวที่พระองค์ทรงยก “ชาดก” มาเทียบเคียงกับเรื่องที่เคยเกิดขึ้นในประโยคว่า “เรื่องนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว”

ภาพที่ 4 ในความก้าวหน้าที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับนานาชาติอันเป็นบทบาทร่วมของท่านในฐานะสังฆายกว่าการปกครอง และผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย (ภาพ : ออนไลน์)

สรุป

การจับพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) ย่อมเป็นเครื่องการันตีได้ว่า **“รัฐกับศาสนา”** เป็นกลไกร่วมระหว่างกัน ที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าหนึ่งเพื่อเป็นการทำหน้าที่ของรัฐ อีกนัยหนึ่งเป็นการล้อมปราบผู้แข็งขึ้นกับรัฐ ดังปรากฏในงานของภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์ (2011) **“70 ปี พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 2484 ฉบับประชาธิปไตยฯ ตอนที่ 2 มรณกรรมใต้ดินเผด็จการ”** ที่สะท้อนข้อมูลหลายส่วนที่ว่า พระพิมลธรรมในฐานะที่เป็นพระภิกษุหัวก้าวหน้า เป็นผู้ที่มีโอกาสในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวมไปได้อีก แม้ในภายหลังท่านจะกลับมาคงสมณเพศ และได้รับสมณศักดิ์ชั้นสูงสุดเป็นสมเด็จพระราชาคณะ และ

ได้รับการแต่งตั้งเป็น “ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช” ถึงแม้ได้ถูกเรียกขานว่าเป็นสมเด็จพระสังฆราชโดยตรง แต่ได้เป็น “สังฆราช” ในทางปฏิบัติ ซึ่งต้องกับคำทำนายของสมเด็จพระสังฆราชอยู่ ญาโณทัย (พ.ศ.2417-2508) แห่งวัดสระเกศ ที่เคยทำนายว่าต่อไปประเทศไทยจะมี “**พระสังฆราชขี้คุก**” ซึ่งก็เป็นไปตามข้อเท็จจริงตามคำทำนาย และในทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นด้วยเช่นกัน จากข้อเท็จจริงย่อมสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นฝักฝ่ายทางการเมือง อันเป็นกลไกแห่งรัฐปกติ การที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นกลไกร่วมย่อมทำให้เกิดผลเป็นผู้ถูกระงับทางการเมืองได้โดยตรง นอกจากนี้การที่คณะสงฆ์ไม่สามารถปรับตัวรองรับ ให้อันต่อความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้า และความทันสมัยได้ ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติเป็นความเสื่อมถอยทั้งการศึกษา การปกครองดังเช่นปัจจุบัน พระพินธุธรรมถูกสกัดกั้นภายใต้แนวคิดการไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการสร้าง ความทันสมัยทางการศึกษาที่เป็นมรดกและอยู่คู่กับสถาบันการศึกษาอย่างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สิ่งที่ทำหน้าทำซ้ำเคลื่อนจึงเป็นความเสียสละ และความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ แม้จะตกเป็นผู้ถูกระงับจากการล้อมปราบจับสึก และขังคุกเป็นเวลากว่า 5 ปี แม้จะกลับออกมาเป็นพระ ในประเด็นความเป็นพระ “เรื่องที่ว่า จะกลับมาสู่สมณเพศจะต้องทำพิธีบวชอีกหรือไม่” เรื่องนี้ก็แล้วแต่เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ จะพิจารณา ไม่จำเป็นจะต้องนำเข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคม และเรื่องที่เจ้าคุณพระพินธุธรรมเคยถูกกล่าวหาว่าอาบัติปาราชิกนั้น ฉันได้ร่วมเป็นกรรมการสอบสวนด้วยในครั้งนั้น ไม่

ปรากฏหลักฐานว่าเป็นความจริง จึงได้ตัดสินใจไปแล้วว่าไม่มีความผิด” (สมเด็จพระวันรัต วัดโพธิ์, หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที 1 กันยายน 2509)

“...เมื่อพระอาจ ดวงมามีได้กระทำผิดวินัยสงฆ์ขึ้น อุกฤษฏ์ โดยละเมิดอาบัติปาราชิก 4 ข้อดังกล่าว และตนเองยังมีจิตใจมั่นคง มีศรัทธาแน่วแน่จะเป็นพระภิกษุอยู่ต่อไป ในระหว่างที่ถูกคุมขังก็ยังปฏิญาณตนเป็นภิกษุอยู่เช่นนี้ ตามหลักทางวินัยพุทธบัญญัติ ถือว่าพระภิกษุที่อยู่ในฐานะเช่นนั้น ไม่ขาดความเป็นพระภิกษุพุทธสาวก เช่นเดียวกับกรณีที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาลถูกโจรปล้นเอาผ้าจีวรไป หรือเปลือยกายลงอาบในลำธารกลางป่า หรือตัวอย่างในพระไตรปิฎกอ้างถึงพระอุบลวรรณาเถรี ถูกคนอันธพาลข่มขืนชำเรา ซึ่งพระพุทเจ้ามีพุทธดำรัสว่าพระอุบลวรรณาเถรี ไม่ได้ขาดจากภาวะแห่งภิกษุณี เพราะตนเองไม่ได้มีจิตกำหนด ไม่มีจิตยินดีในกามคุณ แต่ถูกบุคคลอื่นข่มขืน เมื่อว่าตามหลักพุทธบัญญัติดังกล่าวนี้ กรณีของพระอาจตามพฤติการณ์ที่ปรากฏ จึงถือได้ว่า ถึงจะถูกเปลื้องจีวรออก ถูกบังคับให้สึก เมื่อตนเองไม่ยอมสึกก็ยังไมล้นภาวะความเป็นพระภิกษุ เพราะความเป็นพระภิกษุไม่ได้อยู่ที่ผ้าจีวรอย่างเดียว แต่อยู่ที่ศรัทธาความสมัครใจ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามพระวินัยของภิกษุ...” (ม.ล.ปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ)

พร้อมการต่อสู้รวมเวลากว่า 21 ปี จนกระทั่งได้รับการคืนสมณศักดิ์ชั้นยศดั้งเดิม และการคืนตำแหน่งหน้าที่เจ้าอาวาสที่ท่านเคยดำรงตำแหน่งและได้รับการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นสมเด็จพระราชาคณะและผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชก็ตาม แต่ทั้งหมดได้เคยเกิดขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและกิจกรรมคณะสงฆ์ในประเทศไทยว่า “**พระพิมลธรรม**” ถูกจับสึกและขังคุกอีกรูปหนึ่งในประวัติศาสตร์คณะสงฆ์ไทย

เอกสารอ้างอิง

กระจำนัง นันทโพธิ์. (2528). *มหานิกาย-ธรรมยุติ ความขัดแย้งภายในของคณะสงฆ์ไทย กับการล่องเสพอำนาจปกครองระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับศาสนาจักร*. กรุงเทพฯ ฯ : สันติธรรม.

ข่าวอาชญากรรม คม ชัด ลึก. (2552). พระพิมลฯผจญมารคดีประวัติศาสตร์วงการสงฆ์. *คม ชัด ลึก ออนไลน์*.

<http://www.komchadluek.net/news/crime/40887>

(สืบค้น 10 กรกฎาคม 2561)

ธีระพงษ์ มีไธสง. (2560). พระสงฆ์กับองค์กรเจ้าในการปฏิรูปหัวเมืองอีสานผ่านกลไกอำนาจรัฐ. *วารสารมนุษยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม* 34 (3) : 289-309.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2018). ‘รัฐ’ กับการแบ่ง ‘นิกาย’ ของสงฆ์. มติชนสุดสัปดาห์ออนไลน์, *Online* : 9 มิถุนายน 2018, https://www.matichonweekly.com/column/article_24949.

(สืบค้น 10 กรกฎาคม 2561)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2523). *รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลา*

ชำระล้างหรือยัง. กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพิมลธรรม (อาจ), (2530). *ผจญมาร : บันทึกชีวิต 5 ปี ในห้องขัง*

ของพระพิมลธรรม (อาสภมหาเถร). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงาน

กลาง กองการวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุ.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2010). *รัฐและศาสนา*. กรุงเทพฯ: สนพ.สยาม.

ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ (2011) “70 ปี พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 2484 ฉบับ

ประชาธิปไตยฯ ตอนที่ 2 มรณกรรมใต้ดินเผด็จการ” *ประชาไท* ;

ออนไลน์, สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561.

<https://prachatai.com/journal/2011/12/38242>

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2013). ประกาศนิตราษฏร์ฉบับที่ 41 โดยวรเจตน์

ภาคีรัตน์. *ประชาไท ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม

2561.<https://prachatai.com/journal/2013/01/44537>.

วัฒนพัฒน์ ยังมีวิทยา. (2560). พุทธศาสนกับการให้ความชอบธรรมต่อ

อุดมการณ์แห่งรัฐไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย*

นเรศวร. 13 (1) : 181-224.

แสวง อุดมศรี. (2533). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ ฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรพงศ์ ทวีศักดิ์. (2561). *รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ*.

กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สยามทัศน์.

เอส เอส อนาคตามิ. (2010). *ศัตรูแห่งรัฐ*. กรุงเทพฯ: สยามพับลิชชิง เฮาส์.

พระสงฆ์กับการเมือง การถูกคุมขัง :

พระราชาธันโมลี (นคร เขมปาลี)³

Monks and the politics of prisons for monks :

A Case Studies of the Ratanamoli (Nakhon Khempali)

บทคัดย่อ

บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองในโอกาส 100 ปีชาตกาลของพระราชาธันโมลี (นคร เขมปาลี) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และท่านเป็นพระสงฆ์ที่ต้องเข้าไปจำพรรษาอยู่ในคุกเป็นเวลาหลายปี ด้วยเหตุผลทางการเมือง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและนำมาวิเคราะห์เป็นเป็นความเรียงในรูปของบทความวิชาการ

ผลการศึกษา การต่อสู้ทางการเมืองความคิด และการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ได้กระจุกเฉพาะอยู่ในกลุ่มนักการเมืองหรือผู้ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง แต่รวมไปถึงพระสงฆ์และนักคิด ส่งผลให้พระสงฆ์หัวก้าวหน้า และบุคคลร่วมสมัยในช่วงเวลาเวลานั้น ต้องติดคุกด้วยเงื่อนไขทางการเมือง ภายใต้อธิบายกล่าวหาว่าฝักใฝ่แนวคิดอันเป็นคอมมิวนิสต์ เช่นเดียวกับพระพิมลธรรม แม้เวลาจะเหลื่อมกันแต่

³ ปรับปรุงจากบทความเคยตีพิมพ์ในวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2566), หน้า 157-167.

เหตุการณ์นี้ได้ถูกบันทึกไว้เป็นความทรงจำร่วมในโอกาส 100 ปีชาตกาลของท่านด้วย

คำสำคัญ, พระสงฆ์กับการเมือง, 100 ปีชาตกาล, พระราชรัตนโมลี

Abstract

Memoirs about monks and politics on the occasion of the 100th anniversary of the birth of Phra Ratanamoli (Nakhon Khempali), former president of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. He was a monk who had to spend many years in prison for political reasons the study method was used from the document and analyzed into an essay in the form of an academic article.

The results of the study, political struggle, thought and international politics. It is not concentrated only in politicians or political activists, but also to monks and thinkers resulting in progressive monks and contemporaries at that time imprisonment under political conditions under accusations of advocating communist ideas as well as the Buddha. Although the time has overlapped, this event has been recorded as a common memory on the occasion of his 100th birthday.

Keywords: Monks and Politics, 100 years of life, Phraratrattanamoli

บทนำ

บันทึกถึงนี้ต้องการเขียนถึงพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ในฐานะที่เป็นคนเหลื่อมรุ่มร่วมเวลากับท่าน เป็นศิษย์เก่าก่อนความเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติในยุคที่ท่านเป็นอธิการบดี จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา (พ.ศ.2540) ท่านก็สิ้นสถานะความเป็นอธิการไปในคราวร่วมเวลากัน ทั้งมีความทรงจำบางประการเกี่ยวกับท่าน “พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี, Ph.D.)” อดีตอธิการบดี มจร รูปที่ 4 ในวาระครบ 100 ปี ชาตกาล (พ.ศ.2464 - 2565) ในวันอาทิตย์ที่ 29 พฤษภาคม 2565 เวลา 13.00 น. ณ มณฑลพิธีหอประชุม มวก. 48 พรรษา ฟังเกียรติคุณของท่าน ในหลากหลายมิติทั้งความดีงามในฐานะเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านมหาวิทยาลัยจนกระทั่งได้พระราชบัญญัติทำให้การบริหารมหาวิทยาลัยมีระบบระเบียบมากขึ้น รวมทั้งเป็นส่วนที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีสถานะทางกฎหมายมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยใน พ.ศ.2540 (ราชกิจจานุเบกษา, 2540) ท่านเคยเป็นผู้ต้องขังในฐานะผู้ต้องหาในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นคนที่มีความอดทนและวางเฉยได้ดี และอีกหลายจริยาวัตร ที่เป็นคำบอกเล่าของคนร่วมรุ่น หลากรุ่น หรือรุ่นหลัง ส่วนข้าพเจ้าผู้เขียน เคยเป็นนิสิตระหว่าง พ.ศ.2535-2539 ในฐานะนิสิตคณะครุศาสตร์ จะมีภาพจำว่าท่านเป็นคนพูดเร็ว ๆ และชอบพูดคำว่า “คิดซื่อออก ๆ” ประหนึ่งเป็นวลีประจำตัวของคน อันหมายถึง นิสิตคนใด ไม่เรียบร้อย มีพฤติกรรมไม่อยู่ในสมณสาธูป ให้พิจารณาคาดโทษและคิดซื่อจำหน่ายออกจากระบบจากความเป็นนิสิต ซึ่งประโยคนี้จะเป็นการพูดจริงหรือเชิงปรามแบบขู่

ให้เกรงก็ตาม แต่ได้ถูกนำมาล้อเลียนเชิงสรรพนัยในเสียงหัวนสนันเร็วว่า “**คัดชื้อออก-คัดชื้อออกๆ**” จนเป็นประหนึ่งสัญลักษณ์ของท่าน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือท่านเองจะเป็นคนตรงเวลา เจ้าระเบียบ ซึ่งสิ่งนี้เป็นภาพจำของผู้เขียน ทั้งจากการสังเกตในหลาย ๆ ครั้งขณะท่านเป็นอธิการบดี จะเห็นจริยาวัตรในความตรงต่อเวลา และที่สำคัญท่านเป็นคนเจ้าระเบียบด้วยสังเกตผ่านพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น เวลาเดินขึ้นตึกที่วัดมหาธาตุ จะเป็นที่ยู่งกันว่า ท่านชอบจ้บรองเท้าโยนมาด้านล่าง ประหนึ่งว่าไม่ให้รองเท้าไปไว้ที่ชั้นจัดเก็บไว้ให้เป็นระเบียบในที่จัดวาง โดยใส่ถังขยะบ้าง เหล่านี้เป็นความทรงจำของผู้เขียน แต่ก็ไม่ได้ถือเอาเป็นสาระ เสียทีเดียวด้วยวัยของผู้เขียน ก็มองว่าเป็นหลงตาท่านหนึ่ง หรือพระสูงอายุนานหนึ่ง ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แต่จะรู้เพียงว่าท่านเป็น อธิการบดีและในความทรงจำหนึ่งก็คือ ท่านเคยต้องคดีความจนเข้าไปจำคุก หรือถูกคุมขัง จะเป็นเรื่องบอกเล่า ที่เล่าต่อ ๆ กันมา ประหนึ่งเป็นวีรกรรมหรือความทรงจำของชีวิตท่าน ที่อนุชนรุ่นหลังอาจศึกษาเป็นกรณีศึกษาเป็นตัวอย่างของพระกับกาลเวลาที่ผ่านมาส่งต่อเป็นความรู้แก่คนรุ่นต่อไป ดังนั้นการเขียนถึงนี้จึงจะพูดถึงท่านในฐานะคนธรรมดา ที่มีลักษณะเด่นที่เรียกว่า “**นักสู้**” ที่ใช้แนวทางหรือวิธีการเพื่อเป็น “**ทางสู้**” ในชีวิต อาจไม่ได้ต้องการบอกว่าชีวิตของท่านประสบความสำเร็จอย่างไร แต่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าทางสู้ในชีวิตของคนรุ่นท่าน การต่อสู้กับไม่จริงด้วยความจริง ด้วยความอดทนมุ่งมั่น การใช้เวลาที่เสียไปขณะถูกจองจำ มาสร้างงานเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นต่อไป ซึ่งมีความหมายที่เป็น

แบบอย่าง ทั้งการต่อสู้ของท่านจึงเป็นแบบอย่าง ตันธาร ให้เป็นการเรียนรู้แก่คนรุ่นปัจจุบัน และจะส่งต่อเป็นความทรงจำร่วมไปข้างหน้าต่อไป

ภาพที่ 1 พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) 100 ปี ชาตกาล
(ผู้เขียน เมษายน 2565)

พระสงฆ์กับการเมืองเมื่อพระต้องนอนคุก

ท่านเป็นสัญลักษณ์ของพระสงฆ์กับการเมืองด้วยครั้งหนึ่งท่านเคยถูกจองจำอยู่ใน "สันติบาลาราม" ระหว่าง พ.ศ.2503-2507 ในข้อหา มีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากที่ถูกปล่อยจากการเชือนเมืองจีน และพบกับ “เหมา เจ๋อตง” (ประธานาธิบดีจีน/ ประธานพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2488 – พ.ศ. 2519)

และนายกรัฐมนตรี “โจว เอินไหล” (1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 – 8 มกราคม พ.ศ. 2519) เมื่อคราวฉลองพุทธศักราชครบ 2500 ปี และศาลได้ยกฟ้องต่อความผิดหลังถูกจองจำใน พ.ศ.2507 ออกก่อนพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ถึงเก็บบ 2 ปี ซึ่งนับเป็นประเด็นของพระสงฆ์กับการเมือง และนำมาเทียบเคียงกับสถานการณ์ของพระสงฆ์กับการถูกจำคุกภายใต้สถานการณ์ “สีก-สละสมณเพศ” และการกลับมากบวชใหม่ (ได้-ไม่ได้) จนกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันในสถานการณ์ของการเมืองและพระสงฆ์ร่วมสมัยกับปัจจุบันด้วย

ภาพที่ 2 พระสงฆ์ [พระพิมลธรรม(วัดมหาธาตุฯ), พระพรหมติลก(วัดสามพระยา), พระพรหมสิทธิ (วัดสระเกศ), พระมหาสุวดี โกวิท (วัดคลองครุ)]

กับการถูกจองจำในบริบททางประวัติศาสตร์ของคณะสงฆ์ไทย

(ภาพออนไลน์, ภาพผู้เขียน พฤศจิกายน 2565)

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้ต้องไปสืบค้นและนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) ที่ท่านเคยเขียนข้อความเอาไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของตนเอง มีเนื้อหาส่วนหนึ่งดังนี้

“...นี่คือระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่มีอุดมภูมิไม่
แน่นอน ครึ่งใบข้าง ค่อนใบข้าง เต็มใบข้าง ตามวุฒิภาวะของ

ผู้นำรัฐบาล แม้รัฐธรรมนูญก็สามารถเปลี่ยนใหม่ได้ตามพลัง
และอำนาจนิยม...”(พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี), 2565)

จากข้อมูลจะพบว่า “**พระราชรัตนโมลี**” (นคร เขมปาตี, พ.ศ.
2465-2551) เป็นบุคลากรสำคัญรูปหนึ่งในแวดวงการศึกษาของ
คณะสงฆ์มหานิกาย เพราะเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อีกทั้งจบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากประเทศอินเดีย
แต่อีกด้านหนึ่ง เจ้าคุณนรก็เป็นพระผู้ใกล้ชิดกับสมเด็จพระพุทธาจารย์
(อาจ อาสโภ) หรือ “**พระพิมลธรรม**” กระทั่งถูกตั้งข้อหาและถูกจับกุม
ตามไปด้วย (ข้อเท็จจริง เจ้าคุณนรถูกจับกุมในปี 2503 และศาลตัดสิน
ยกฟ้องในปี 2507 ก่อนหน้าพระพิมลธรรม ที่ถูกจับกุมในปี 2505 และ
ศาลยกฟ้องในปี 2509) จากข้อความที่คัดลอกมา เป็นความในใจซึ่งพระ
ราชรัตนโมลีเขียนเอาไว้ในหนังสือ “**ชีวิตลิขิตกรรม**” เล่าเรื่องราวเมื่อ
คราวที่ตนเอง ต้องขึ้นศาลทหาร หลังถูกตั้งข้อหาว่ามีการกระทำความ
คอมมิวนิสต์

หลักฐานสำคัญที่ทางการนำมากล่าวหาท่านเจ้าคุณ ก็คือ เมื่อ
ครั้งเรียนปริญญาโทอยู่ที่อินเดียในปี 2499 ท่านและพระสงฆ์ไทยอีก
สามรูป ได้เดินทางไปร่วมงานฉลอง 2500 ปี พระพุทธศาสนา ณ กรุง
ปักกิ่ง ตามคำเชิญของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยสาธารณรัฐประชาชนจีน
พระสงฆ์กลุ่มนี้ได้พบปะกับประธาน “**เหมา เจ๋อตง**” (Mao Tse-tung;
พ.ศ.2436 –2519) และนายกรัฐมนตรี “**โจว เอินไหล**” (Zhōu Ēnlái;
ค.ศ. 1898 –1976) ได้พูดคุยกับผู้สืบทอดทางการเมืองชาวไทย และ
สุดท้าย ยังได้ไปปราศรัยถึง “**ด้านดี**” ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

หลัง “ปฏิวัติ” ผ่านสถานีวิทยูปกกิจ พระราชรัตนโมลียอมรับว่า การเดินทางเยือนกรุงปักกิ่งของพระสงฆ์ไทยทั้งสี่รูปนั้น เป็นไปตามนโยบายและความประสงค์ “ลับ” ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2440 -2507) ซึ่งต้องการจะริเริ่มสานสัมพันธ์กับจีนในช่วงปลายทศวรรษ 2490 อย่างไรก็ตาม แม้ในที่สุดพระมหานคร ขณะนั้นจะปฏิเสธว่าพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ,พ.ศ.2446-2532) มิได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดส่งพระสงฆ์ทั้งหมดไปเมืองจีน นอกจากนี้ การเดินทางไปเยือนจีนดังกล่าวก็มิได้มีแนวโน้มจะเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใดแต่สุดท้าย พระมหานครก็ถูกจับกุมตัวและนำไปคุมขังที่สันติบาลเป็นเวลา 8 เดือน ก่อนจะถูกย้ายไปยังเรือนจำลาดยาว และถูกจองจำในฐานะนักโทษคดีการเมืองจนกระทั่งถูกปล่อยตัวในที่สุด

ภาพที่ 3 หนังสือวรรณกรรมผลงานทางวิชาการที่แปลจากภาษาอังกฤษสู่ภาษาไทย ระหว่างต้องขังอยู่ในลาดยาวของเจ้าคุณนคร (ภาพออนไลน์)

ความเป็นนักเขียน นักวิชาการ

พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล) หากนับว่า 100 ปี คืออายุของท่านก็นับว่าท่านเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งในบริบทของสังคมไทย ที่ทำงานในหลากหลายด้าน รวมทั้งงานวิชาการที่มีส่วนสำคัญ หรือเป็น

ความสำคัญของผู้นำองค์กรในสถาบันการศึกษาสงฆ์ หรือมหาวิทยาลัย
สงฆ์ไทย ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่าน "ชีวิตลิขิตกรรม" (พระราช
รัตนโมลี (นคร เขมปาโล), 2565) ซึ่งท่านเขียนเล่าถึงการแปลหนังสือ
“Glimpses of World History” (Nehru, Jawaharlal, 1934) และ
“Letters from a Father to His Daughter” ของ “ยวหาราลาล
เนห์รู” (Nehru, Jawaharlal (2004) อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย จน
แล้วเสร็จออกมาเป็นหนังสือ “โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล” (พระราช
รัตนโมลี, 2541) และ “จดหมายจากพ่อถึงลูกสาว” (พระราชรัตนโมลี
(ดร.นคร เขมปาโล), 2556) โดยได้รับคำชี้แนะจาก “อาจารย์กรุณา
กุศลาลัย” (พ.ศ. 2463 - 2552) ที่ถูกคุมขังอยู่ด้วยกัน

“...ในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำลาดยาว ได้แปล
หนังสือ *The Letters from the Father to His Daughter*
ของบัณฑิตยวหาราลาล เนห์รู ซึ่งเป็นเรื่องกล่าวถึงกำเนิดของโลก
และสังคมมนุษย์ตามแนวของวิทยาศาสตร์ว่า โลกและสัตว์โลก
รวมทั้งมนุษย์เกิดมาอย่างไร โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
เล็ก เพราะลูกสาวของท่านเวลานั้นอายุเพียง 11 ปี เท่านั้น
เป็นการปูพื้นฐานในการเขียนประวัติศาสตร์สากลเล่มต่อมา
 และได้ส่งไปลงนิตยสารวิทยาสาร ของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิชทั้งสองเรื่อง แต่ประวัติศาสตร์สากลลงไม่จบ ก็เลิกลงเมื่อ
ตำรวจได้อาผ้าสบงจีวรไปแล้ว ข้าพเจ้าใช้เครื่องนุ่งห่มผ้าสีขาว
สวมใส่มาโดยตลอด และปฏิบัติกิจของสมณะตามพระธรรม
วินัย ตามขอบเขตที่จะพึงทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และ

ดำเนินการต่อสู้แก้คดีที่ตำรวจกล่าวหาตลอดเวลา 4 ปีเศษ จึง
 สืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จสิ้น ศาลทหารพิพากษาคัดลาคดี
 ยกคำฟ้องของโจทก์ว่า คดีไม่มีมูลตามคำฟ้องและคำเบิกความ
 ของพยานก็มีได้ระบุชัดว่า จำเลยได้ทำผิดกฎหมายแต่ประการ
 ใด จึงตัดสินยกฟ้องให้ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อกล่าวหา ข้าพเจ้า
 กลับมาครองสบงจีวรตามเดิม และกลับมาจำพรรษาตามเดิมที่
 วัดมหาธาตุ ในปี พ.ศ.2507 รวมเวลาที่ถูกคุมขังและดำเนินคดี
 4 ปี กับ 6 เดือน...” (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล), 2565)

เมื่อมาอยู่คุกกลางยาสถานที่กว้างขวางและขยับตัวได้
 ก็เริ่มปลูกไม้ดอกและไม้ผลในกระถางเป็นการออกกำลังกาย
 และพักผ่อน พอได้หนังสือ *The Glimpses of the World
 History* ของท่านบัณฑิตยวาทธรรลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคน
 แรกของอินเดียใหม่ ที่ข้าพเจ้าอ่านแล้วชอบมาก เพราะท่าน
 เขียนเป็นเชิงวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ของโลก ทั้งด้าน
 ประวัติศาสตร์ การเมือง การเศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม
 โดยเขียนเป็นรูปของจดหมายถึงลูกสาว นางอินทิดา คานธี
 (Indira Priyadarsini Gandhi, พ.ศ. 2460-2527) อดีต
 นายกรัฐมนตรีอินเดีย โดยเขียนเริ่มต้นเล่มเล็กเป็นกำเนิดของ
 โลกแนววิทยาศาสตร์ใช้ชื่อว่า “จดหมายถึงลูกสาว”

หนังสือนี้ได้แปลออกมาเป็นหลายภาษาแล้ว มีคนนิยม
 มาก เพราะท่านบัณฑิตยวาทธรรลาล เนห์รู มีความรู้ภาษาอังกฤษ
 ดีมากและเขียนได้ล้นพินิจเพราะอ่านมาก เพราะท่านเกิดมา

มีคนเลี้ยงเป็นชาวอังกฤษ ทั้งที่เวลานั้นอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ พ่อของท่านคือโมติลาล เนห์รู เป็นนักกฎหมาย เป็นทนายที่มีชื่อเสียงและร่ำรวยมาก จึงสามารถจ้างสตรีชาวอังกฤษมาเลี้ยงบุตรชายของท่านได้...การแปลดำเนินการไปเรื่อย ๆ โดยอาศัยความเมตตาช่วยเหลือจากอาจารย์กรุณา กุศลาสัย ผู้มีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษและรู้เรื่องอินเดียเป็นอย่างดี เป็นที่ปรึกษา ใช้เวลาเกือบสองปีจึงจบเรียบร้อย หนังสือหนาถึง 1000 หน้าเศษ นับว่าเป็นหนังสือใหญ่

การจะพิมพ์จึงต้องใช้ทุนมาก ได้พยายามหาทุนแต่ยังหาไม่ได้ จนมาถึง พ.ศ. 2540 ประเทศอินเดียจัดงานฉลองเอกราชที่พ้นจากการปกครองของอังกฤษครบ 50 ปี จึงขอทุนพิมพ์จากสถานเอกอัครราชทูตอินเดียในกรุงเทพฯ รัฐบาลอินเดียต้องการยกย่องเชิดชูเกียรติคุณของท่านปณิตติยวาทธรรลาล เนห์รู จึงอนุมัติให้ทุนจัดพิมพ์จำนวน 20,000 เล่ม มูลนิธิวาทธรรลาล เนห์รู ก็ให้สิทธิในการพิมพ์ ต้องใช้ทุนในการพิมพ์ 400,000 บาท โดยสถานเอกอัครราชทูตเป็นผู้ดำเนินการประมูลราคาและจ่ายเงินเอง นับเวลาจากที่แปลจบจนได้จัดพิมพ์เป็นเวลา 35 ปี ข้าพเจ้าได้อุทิศรายได้จากการจำหน่ายหนังสือทั้งหมด ให้แก่มูลนิธิวาทธรรลาล เนห์รู และมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด หนังสือมีชื่อว่า "โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล" (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี), 2565)

เหตุการณ์ที่เนื่องต่อการถูกจำคือการแปลหนังสือจนแล้วเสร็จ ซึ่งก่อนจะได้รับการปล่อยตัว ด้วยศาลทหารพิพากษายกฟ้อง ด้วยเงื่อนไขของเวลาและหลักฐาน ดังนั้นเหตุการณ์ในส่วนนี้จึงนับเป็นเรื่องราวของพระสงฆ์อีกรูปที่ถูกจับกุมคุมขังด้วยคติความทางโลก ท่ามกลางความผันผวนปรวนแปรของสภาพการเมืองทั้งในอาณาจักรและศาสนจักร แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ถูกตั้งข้อหาในประเด็นการเมืองเป็นด้านหลัก ทั้งในขณะนั้นท่านก็ยอมรับการถูกจับกุม โดยไม่มีหนทางหลีกเลี่ยง ที่สำคัญคุณอำนาจทางการเมืองสังคม วัฒนธรรมของประเทศไทยยุค 2500 นั้น ยังไม่มีมวลชนอันทรงพลังมหาศาลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นจึงทำให้การถูกจับของท่านเป็นเหตุการณ์แต่ไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางการเมือง

ความเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย

เมื่อกล่าวถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา รวมทั้งเป็นการสืบปณิธานล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนา ท่านได้เป็นส่วนหนึ่งของผู้สืบทอดจากบูรพาจารย์ โดยพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี, 2465-2551) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงที่ใช้คำว่า “พระบรมราชูปถัมภ์” ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 โดยเป็นยุคก่อนได้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย และมามีคำนำหน้าสถาบันการศึกษาว่า “มหาวิทยาลัย” ดังนั้นบทบาทของท่านจึงถือว่าเป็นผู้ที่สืบทอดปณิธานเจตนารมณ์ของครูอาจารย์ ในช่วงเปลี่ยนผ่าน การดำรงตำแหน่ง

อธิการบดีมหาวิทยาลัย ร่วม 12 ปี ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 บทบาทที่เด่นชัดเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการนำคนหนุ่มในเวลานั้น ทั้งในส่วนของพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) [เป็น พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.] พระมหาสุรพล สุจริตฺโต [เป็น รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม] พระมหาสมชัย กุศลจิตฺโต [เป็น พระราชปริยัติโมลี,รศ.ดร.] และอีกหลายท่าน ให้มาเป็นกลไกขับเคลื่อนจนกระทั่งขับเคลื่อนเกิดการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติ เมื่อ พ.ศ.2540 ท่านจึงเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่าน ของสถาบันการศึกษาสงฆ์ก่อนการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน ตลอดอายุภาระงานของความเป็นอธิการบดี อาจมีทั้งความจริง ความขัดแย้ง และประสบการณ์ทางการบริหารของท่าน อาจเป็นทั้งความทรงจำสำหรับคนรุ่นหลัง ที่ท่านทำหน้าที่ส่งต่อและในเวลาเดียวกัน ก็ไม่มีความทรงจำ ที่ควรค่าแก่การจดจำหรือทำให้ทรงจำ อันควรแก่การปฏิบัติแต่ประการใด ? (1) เป็นการบริหารเพื่อส่งต่อและสืบต่อให้กับอนุชน การจัดการศึกษาจึงตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ ฯ และขยายเครือข่ายไปยังวัดศรีสุदारาม เพื่อเป็นฐานสำหรับรองรับการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ (2) การแสวงหาคนหนุ่มวัยทำงานที่พร้อมทำงานมาทำงานในหน่วยของมหาวิทยาลัย ที่จะทำให้งานประสบผลสำเร็จ หรือเปิดผลเชิงประจักษ์ตามกรอบการบริหาร (3) การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ทำงาน จึงเป็นประเด็นการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งกลายเป็นความสำเร็จตามกรอบเวลาในช่วงเวลานั้นทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4 การจัดพิธีหล่อรูปเหมือน และจัดสร้างอาคาร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาส
ชาตกาล 100 ปี พระราชรัตนโมลี (นคร เขมราปาลี) (ภาพหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ เมื่อ 29 มิถุนายน 2565)

ความเป็นจริงตามธรรมชาติ สุตท้ายของชีวิต

ในโอกาส 100 ปี ชาตกาลของท่าน การใช้ช่วงชีวิตของคนที่เกิด 100 ปีมาเป็นแบบอย่าง ของชีวิตท่านมาเป็นฐาน ต้นธาร หรือแบบในการก้าวเดิน ของวงการคณะสงฆ์ ซึ่งมีประเด็นน่าสนใจที่ว่า

(1) **ปรากฏการณ์ของการจับพระติดคุก** ภายใต้กฎหมายพิเศษที่ฝ่ายนำทางการเมืองเข้ามาเป็นเครื่องมือในอดีต แต่ก็ยังคงเป็นปรากฏการณ์ของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน นับแต่พระพิมลธรรม พระมหานคร เขมราลี พระมหาสวัสดี โกวิท (เจ้าอาวาสวัดคลองครุ กทม.) พระมหามนัส พวงลำเจียก เป็นต้น รวมไปถึงในสมัยหลังทั้ง พระพรหมสิทธิ (ธงชัย) พร้อมคณะพระภิกษุภายในวัดสระเกศอีกหลายรูป พระพรหมดิลก (เอื้อน) วัดสามพระยา และพระเลขาณูการ ทั้งหมดล้วนเกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย กฎ กติกา ที่เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณต่อ

คณะสงฆ์ ซึ่งประเด็นนี้จะต้องศึกษาและหาทางแก้ไขเพื่อให้ถูกต้อง การที่ให้อำนาจหรือดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการปฏิบัติต่อพระสงฆ์โดยขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ พอเกิดความผิดพลาด หรือจับสีกไปก่อน โดยไม่ได้มีการวินิจฉัยอย่างเป็นธรรม หรือถูกต้องตามครรลอง และระบบที่เหมาะสม ทำให้ค่าความเสียหายและโอกาสที่กระทบส่งผลเป็นความรุนแรงและเสียหายต่อพระสงฆ์ผู้ถูกกระทำและภาพรวมของกิจการพระพุทธศาสนาดังปรากฏ จับพระสีกแล้วปล่อย แต่ทุกอย่างที่สร้างมาหรือโอกาสที่เสียไปมลายหายไปกับการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาด ?

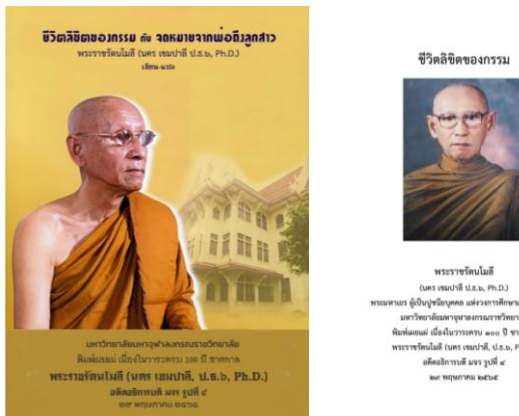
(2) บทบาทและการดำเนินชีวิตของท่านพระมหานคร เขมปาไล นัยหนึ่งจะยังเป็นแบบอย่างของการต่อสู้สำหรับอนุชนรุ่นต่อไป และอีกนัยหนึ่งจะยังเป็นการนำเหตุการณ์วิกฤติมาเป็นชุดความรู้ พร้อมหาทางป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นอีก

(3) ทางสู่ในชีวิตของท่านเปลี่ยนวิกฤติมาเป็นโอกาส จากติดคุก ก็เปลี่ยนความสรว้อยเศร้ามาเป็นการสร้างงาน ทำงานอย่างไม่รู้เหนื่อย ผ่านการแปลวรรณกรรม จนกระทั่งกลายเป็นมรดกของท่าน การแปล และเขียน จึงเป็นเครื่องมือ รอคอยเวลากลับคืนสู่สรีรภาพ ใช้วิกฤติ มาเป็นโอกาสในการสร้างงาน ปรากฏเป็นผลงานทางวิชาการที่ควรค่าแก่การจดจำ

(4) หลังออกมาจากคุก กลับมาเป็นพระ และเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย การที่ไม่ติดต่อกับอำนาจ เปิดโอกาส สร้างคน และสนับสนุน จนกระทั่งเกิดพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย มิ่งบประมาณ และเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติ ซึ่งทำให้กลายมาเป็นกลไกสำคัญ

ของมหาวิทยาลัย ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศาสนาและคนในสังคมประเทศชาตินี้ และถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนและหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง

(5) การเป็นผู้ไม่สยบยอมต่อชะตากรรม คุณกักขังท่าน แต่ไม่สามารถกักขังจิตวิญญาณเสรีและการเรียนรู้ได้ การแปลหนังสือจึงเป็นทางสู้ รอเวลาอย่างไม่สิ้นหวัง ดังนั้นการติดคุกอยู่หลายปี จนกระทั่งออกมาเริ่มชีวิตนักบวชที่นอกกำแพงคุกอีกครั้ง ประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่า คุณไม่สามารถขังอิสรภาพทางจิตวิญญาณได้ วรรณกรรมที่แปล จึงเป็นประหนึ่งบันทึกชีวิต ทางเดิน และทางสู้ของชีวิตท่านด้วย แม้ท่านจะมรณภาพ และมีชาตกาล ครบ 100 ปีแล้ว แต่สิ่งที่เป็นหลักยึดและแบบอย่างคือทางสู้ที่จะเป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 5 หนังสือชีวิตลิขิตกรรม บันทึกถึงอดีตชีวิตประวัติเกี่ยวกับการถูกจำของเจ้าคุณนคร เขมปาตี (พระราชาธน์โมลี (นคร เขมปาตี), 2565)

ภาพที่ 6 รูปปั้นท่าองค์จริงภายในอาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) อนุสรณ์ชาตกาล 100 ปี ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา (ภาพ หลักรัฐธรรมนูญบดินทศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์, 2565)

บทสรุป

การเขียนถึงท่านในมิติของพระสงฆ์กับการเมือง มหาวิทยาลัย กับพัฒนาการที่ถูกส่งต่อมาในยุคสมัยของท่าน เพื่อเป็นอนุสรณ์ใน โอกาส 100 ปีชาตกาล หรือถ้ายังไม่ตายก็เรียกว่าเป็นคนมีอายุ 100 ปี ก็คงไม่ผิดเสียทีเดียว แต่สาระสำคัญของการนำเสนอต้องการบอกว่า 100 ปี ของท่านได้สะท้อนเหตุการณ์ระหว่างทางของอดีตได้เป็นอย่างดี ี่นี่คือเหตุการณ์ที่ควรค่าแก่การจดจำ ท่านเป็นพระสงฆ์กับการต่อสู้ ทางการเมืองภายใต้แนวคิด ว่าด้วยลัทธิหรือแนวคิดในเรื่องความเป็น ลัทธิทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน ท่านจึงเป็น

พระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ถูกเหตุการณ์ทางการเมือง ลัทธิ ความเชื่อ ส่งผลให้เกิดการกระทำอันเป็นผลผลของการเมืองจนทำให้ต้องติดคุก ติดตารางเป็นเวลาหลายปี นัยหนึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อีกนัยหนึ่งเป็นเงื่อนไขของการต่อสู้ในฐานะนักการศาสนาที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำด้วยเหตุผลของการเมืองในช่วงเวลานั้น

เอกสารประกอบ

พระราชรัตนโมลี. (2541). *โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล = Glimpses of world history*/ยวหารลาล เนห์รู, เขียน. กรุงเทพฯ : สภาเพื่อความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชรัตนโมลี (ดร.นคร เขมปาณี). (2556). *จดหมายจากพ่อถึงลูกสาว*.ยวหารลาล เนห์รู เขียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม

พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาณี). (2565). *ชีวิตลิขิตของกรรม*. พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปราปต์ บุนปาน. (2559). *พระสงฆ์-ประชาธิปไตย-เรือนจำ*. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก

https://www.matichon.co.th/columnists/news_181306

Nehru, Jawaharlal. (2004). *Letters from a Father to His Daughter (4th ed.)*. Haryana: Puffin Books.

Nehru, Jawaharlal. (1934). *Glimpses of World History*. Penguin Books India.

พระสงฆ์กับการเมือง : พระมหาสวัสดิ์ โกวิท
วัดคลองครุ (ปฐวิกรณ์) เมื่อต้องติดคุก
ด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์⁴

Buddhist Monks and politics: A Case Studies Phra
Mahasawat Kowito, Khlong Khru Temple (Pattawikorn)
had to go to prison for being a communist

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง พระสงฆ์กับการเมือง : เมื่อพระมหาสวัสดิ์
โกวิท วัดคลองครุ (ปฐวิกรณ์) ต้องติดคุกด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ ใช้
การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และสัมภาษณ์สนทนา เขียนเป็นความ
เรียงในรูปแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษา พบว่าประเด็นสาธารณะเรื่องพระสงฆ์กับ
การเมืองยังคงเป็นเรื่องที่ต้องถกเถียงกัน และกำหนดท่าทีให้ชัดว่าแค่
ไหนอย่างไร ในส่วนพระสงฆ์ที่ต้องถูกติดคุกในบริบทของการเมืองไทย
จะมีหลายท่านทั้งพระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ) พระมหานคร เขมปาลี
และอีกหลายรูปในช่วงเวลานั้น รวมทั้งมหาสวัสดิ์ โกวิท เจ้าอาวาสวัด
คลองครุ (ปฐวิกรณ์) นี้ จึงเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่เคยต้องติดคุก ด้วย

⁴ปรับปรุงจากบทความเคยตีพิมพ์ในวารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและ
เทคโนโลยี.ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566),หน้า 1-11.

ประเด็นการเมืองในช่วงอำนาจนิยมปลายกระบอกปืนแม้จะออกจากคุกมา พร้อมกลับมายืนยันสถานะความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พร้อมยังมุ่งมั่นกับการทำงานเพื่อศาสนาจนช่วงปลายของชีวิตในปัจจุบัน แต่เจตนาธรรมและความมุ่งมั่นจากที่พบได้ถูกส่งต่อไปเป็นอุดมการณ์ของพระสงฆ์เพื่อพระพุทธศาสนาดังปรากฏในรุ่นศาสนาทายาทต่อไป คำสำคัญ, พระสงฆ์กับการเมือง, พระต้องติดคุก, ขั้วหาเป็นคอมมิวนิสต์

Abstract

Academic article on Monks and politics: when Phra Maha Sawat Kowito of Khlong Khru Temple (Pattawikorn) was imprisoned for being a communist. This paper use the study from documents, research and interview interviews, and write an essay in the form of an academic article.

The results of the study revealed that public issues of monks and politics are still debated and clearly define how much and how As for the monks who were imprisoned in the context of Thai politics, there were many monks, including Phra Phimontham (Aj Asapa), Phra Mahanakhon, Khempali and many others during that time including Mahasawat Kowito, the abbot of Khlong Khru Temple (Pattawikorn), this is another monk who used to go to prison with political issues during the age of authoritarianism, the

barrel of a gun, even after coming out of prison ready to return to confirm his status as a monk in Buddhism ready to remain committed to working for religion until the end of his life today. However, the will and determination from that found have been passed on to the ideology of the monks for Buddhism as shown in the next generation of religious descendants.

Keywords: Monks and Politics, Monks in Prison, Charges of being a Communist

บทนำ

ประเด็นเรื่องพระสงฆ์กับการเมือง สืบเนื่องจากผู้เขียนมีความทรงจำบางประการเกี่ยวกับ พระมหาสวัสดิ์ โกวิท (พ.ศ.2479-) เจ้าอาวาสวัดคลองครุ (ปฐวิกรณ์) ด้วยเป็นวัดที่อยู่ไม่ไกลกันนักกับวัดบึงทองหลาง ที่ผู้เขียนพำนักอาศัย มีศิษย์ในสำนักดังกล่าวเคยเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนเมื่อคราวมัธยมปลาย ปริญญาตรี เช่น พระมหาประสิทธิ์ เปรียญธรรม 7 ประโยค ที่ได้ลาสิกขาไปใช้ชีวิตในแบบฆราวาส และได้ข่าวว่ากลับมาดำเนินชีวิตในวิถีนักบวช พระพนม คนสงขลา ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเกริก รวมทั้งความทรงจำร่วมเกี่ยวกับท่าน อาทิ เป็นคนได้ ตั้งสำนักเรียนบาลีที่วัดเมื่อคราวแรก ๆ มาตั้งและพัฒนาวัด รวมไปถึงการใช้ระบบ “เงินรวม” นำปัจจัยเข้ากองกลางและส่งเสริมการศึกษาด้วยการนำปัจจัยเหล่านั้นมาส่งเสริม

พระในอาราม ให้ได้รับการศึกษาจนกระทั่งสำเร็จปริญญาตรี โท เอก ทั้งพระภิกษุสามเณรจำนวนมากในนามของวัดคลองครุ แต่ภาพความจำก็ยังไม่จำอยู่ พร้อมนำไปบอกเล่าเป็นประสบการณ์ว่ามีวัดในแบบที่กล่าวมา ใช้วิธีการบริหารในแบบนี้ ทำให้เกิดประสบการณ์และการแบ่งปันอย่างต่อเนื่อง 12 พฤศจิกายน 2565 ได้ผ่านไปยังวัดคลองครุ โดยลักษณะทางกายภาพที่เคยเห็นเมื่อหลายสิบปีก่อนแตกต่างไปจากเดิมมากและเปลี่ยนไปหมด ทั้งในเชิงโครงสร้าง ที่กุฏิหลังเล็กในแบบกรรมฐาน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนหลังใหญ่ สีสดใสโต แต่ความทรงจำเกี่ยวกับท่านคือ ท่านเคยต้องถูกจองจำ ในข้อหาอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับท่านในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลที่ควรบันทึกไว้ แม้ในข้อเท็จจริงประเด็นว่าพระสงฆ์กับการเมือง ยังคงเป็นประเด็นถกเถียง และเป็นประเด็นสาธารณะร่วมกันในประเด็นดังกล่าวเคยเกิดขึ้น และจะยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นวาทกรรมของกลุ่มการเมืองที่ยังได้ประโยชน์กับความเป็นการเมืองที่เนื่องด้วยพระสงฆ์ก็ตามอาทิ (1) มีแนวคิดพระสงฆ์กับการเมืองอย่างไร (2) พระสงฆ์กับการเมือง จะยังคงเป็นประเด็นสาธารณะ ว่าพระควร หรือไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง (3) พระสงฆ์ควรหรือไม่ควรมีส่วนร่วมด้วยเหตุผลอะไร แบบเดียวกันแก้เก้อว่า ตัวเองได้ประโยชน์ พระไม่ควรพูด ฝ่ายฝั่งที่เสียประโยชน์พระต้องพูด หรือมีส่วนร่วมด้วยเหตุผลว่า พระสงฆ์กับการเมือง เป็นเนื้อเดียวกัน แยกกันไม่ออก จึงเป็นสิ่งที่ควรกล่าวอ้างหรือศึกษาถึง เนื่องด้วยการเกิดขึ้น นับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ยังคงส่งผลเป็นปรากฏการณ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการเขียนบทความนี้มุ่งเขียนบันทึกชีวิตของท่านในฐานะที่

เป็นพระสงฆ์หัวก้าวหน้า กับผลกระทบ ที่ถูกกระทำทางการเมือง ต้องติดคุก ติดตาราง ความเป็นหัวก้าวหน้าของท่านส่งผลกระทบต่อชีวิตของท่านเป็น “อิสรภาพ” แต่จิตวิญญาณและความมุ่งมั่นไม่ได้แปรเปลี่ยน ภายใต้อาณัติการศึกษา “พระสงฆ์กับการเมือง” ซึ่งจะได้นำเสนอแบ่งปันสะท้อนคิดต่อประเด็นดังกล่าวต่อไป

ภาพที่ 1 พระมหาสวัสดิ์ โกวิท เจ้าอาวาสวัดคลองครุ ผู้ที่เคยต้องถูกจองจำในข้อหาอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ภาพผู้เขียน 17 ธันวาคม 2565)

ภาพที่ 1 ดังที่กล่าวมา ในวันที่ผู้เขียนเดินทางไปพบท่านกราบและพูดคุย จึงเป็นประหนึ่งทวนความทรงจำร่วมกับท่านแม้ตัวท่านเองจะจำอะไรบางอย่างลืมนไปแล้วก็ตาม ซึ่งตัวท่านจึงเป็นประเด็นตำนานที่ยังมีลมหายใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์กับการเมือง พระสงฆ์กับกลไกสำคัญทางการเมืองในอดีต

พระสงฆ์กับการเมือง

ประเด็นพระสงฆ์กับการเมือง ยังคงเป็นประเด็นสาธารณะว่าพระเกี่ยวข้องการเมืองได้หรือไม่ หรือเกี่ยวแค่ไหนอย่างไร คำว่าประเด็นการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องพูดคุยถกเถียงกันพอสมควรว่าอย่างไร ซึ่ง

หากดูท่าทีของพระพุทธเจ้าในอดีต ในฐานะที่พระพุทธเจ้าเป็นต้นธารของพระสงฆ์ ก็ต้องกลับไปหาหลักการดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาว่า มีอะไรแค่ไหนอย่างไร ต่อประเด็นความเป็นพระสงฆ์ (1) พระพุทธศาสนามีหลักการอย่างไร ? ก็ต้องตอบว่าไม่ได้มีหลักการโดยตรง เช่น มีห้ามพระภิกษุเข้าไปในกองทัพ ซึ่งเป็นเพียงอาบัติ ดังนั้นอาจใช้คำว่าเป็นหลักการในทางพระพุทธศาสนาว่าไว้อย่างนี้ (2) บทบาทของพระพุทธเจ้า ซึ่งตรงนี้จะชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมประเด็นสาธารณะในหลายเหตุการณ์ เช่น พระพุทธเจ้าเข้าไปห้ามประยุรญาติ ในสงครามแย่งน้ำ พระพุทธเจ้าจึงเข้าไปในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ความขัดแย้งในสงครามแย่งน้ำของพระประยุรญาติ (3) พระพุทธเจ้าเข้าไปห้ามทัพของพระเจ้าวิทูทกะในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศายกวงศ์ ถึง 3 ครั้ง จึงมีความหมายว่าพระพุทธเจ้า มีแนวคิดและทำทืออย่างไรในการแสดงออก ในประเด็นพระสงฆ์กับการเมืองหรือพระพุทธศาสนากับการเมืองตามที่ปรากฏเป็นเหตุการณ์ เมื่อย้อนกลับไปดูตัวพฤติกรรมและการกระทำของพระสงฆ์ร่วมสมัยในบริบทของกษัตริย์ รัชกาลที่ 4 ลาสิกขาไปครองราชย์หลังจากอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอยู่ 27 ปี จากพระไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระธรรมเจดีย์แห่งรัฐมอญ ลาสิกขาไปเป็นกษัตริย์ในแผ่นดินมอญ ซึ่งอาจตีความได้ว่าพระสงฆ์กับการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน ถึงไม่ได้เป็นเรื่องเดียวกันโดยตรง แต่สัมพันธ์ถึงว่าความเชื่อเกี่ยวกับผู้ปกครองต้องมีธรรมหรือธรรมราชา ซึ่งยังคงมีอยู่ในบริบทของสังคมและการเมือง หรือแนวคิดในเรื่อง “ธรรมาธิปไตย” ในสังคมก็เป็นชุดความคิดหนึ่งที่เนื่อง

ด้วยศาสนา สู่การเมืองที่มีธรรมาภิบาล ดังนั้นความเป็นศาสนากับการเมืองคงเป็นเหตุปัจจัยของกันและกันที่เกื้อหนุน ดังกรณีของวัดเส้าหลิน กับการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์จีนต่างเป็นปัจจัยค้ำยันในกันและกันโดยส่วนหนึ่ง การที่ครูบาโพชนเส้มก หรือยาครูชีหอมได้สนับสนุนยุวกษัตริย์จนต้องได้รับผลกระทบจากราษฎร ต้องลี้ภัยพคนไปยังจำปาสัก พร้อมกับตำนานสร้างพระธาตุพนม และพระธาตุอิงฮัง ในบริบทของสองฝั่งโขงไทยลาว

ในส่วนหลักคิดคำสอนมีหลักธรรมของผู้ปกครองที่เรียกว่า “จักรวรรดิธรรม” หรือ “ทศพิธราชธรรม” ที่เป็นคำสอนหรือหลักการหลักปฏิบัติของผู้นำที่เรียกว่า “ชนชั้นปกครอง” มาถึงร่วมสมัยหนองกรณีครูธรรมโชติแห่งป้อมค่ายบางระจัน กรณีของมหาเถรคันฉ่อง ที่ปรึกษาฝ่ายพระของสมเด็จพระนเรศวร หรือกรณีร่วมสมัยอย่างพระสุธีวรบัณฑิต (พระมหาโชวี ทสฺสนิโย) หรือพระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาน จนทสโร) ของไทย ที่ออกไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองหรือหลาย ๆ ประเด็นที่เป็นประเด็นสาธารณะ การบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การขับเคลื่อนธรรมาคารพระพุทธศาสนา หรือประเด็นอ่อนไหวต่าง ๆ ทั้งในเชิงบุคคลกับบุคคลหรือบุคคลกับศาสนา หรือระหว่างศาสนาก็ตาม หรือประเด็นร่วมเชิงแฝงในเชิงของพระพุทธศาสนา เช่น การกระตุ้นให้เกิดการตั้งซึ่งสังฆราชในนิยามมหานิกาย (หรือไม่ใช่ธรรมยุติ) แต่ทั้งหมดเป็นกามารแสดงออกผ่านการสื่อสารทางการเมืองของบุคคลเหล่านี้ ซึ่งผู้เขียนถือว่ามีส่วนร่วมในแบบพระเป็นการแสดงท่าทีหรือจุดยืนทางสังคม โดยมีการเมืองเป็น

ส่วนนำและศาสนาเป็นภาควิธีร่วมกันคงไม่ผิดกระมัง แต่ทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้ทำที่ หรือการแสดงออกที่พอไปได้ ดังนั้นหากมองบริบทแล้ว พระสงฆ์กับการเมืองจึงเป็นเนื้อเดียวกัน อย่างแยกไม่ออก กลายเป็นส่วนเกี่ยวเนื่องกันด้วยหลักธรรม เป็นส่วนสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติในกันและกันด้วยเช่นกัน จึงอาจใช้คำว่าพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนหรือมีบทบาทต่อการชี้นำ ทั้งสิ่งที่เหมาะสม ในประเด็นนี้คงไม่ได้ตอบโดยตรงว่าพระสงฆ์กับการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน แต่เป็นประเด็นเกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรณีตัวอย่างให้เห็นว่าจริง ๆ แล้ว พระสงฆ์กับการเมืองเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ?

ทัศนะของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2558) ในงานศึกษา เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย" สะท้อนคิดไว้ว่า

ตลอดระยะเวลา 2,600 กว่าปีที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้เข้าไปสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบอบราชาธิปไตย ตัวแปรที่ชี้ชัดคือ พระพุทธเจ้าทรงมีฐานะก่อนออกผนวชเป็นพระมหากษัตริย์ พระสหายของพระองค์ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์ก่อนผนวชคือกษัตริย์เช่นกัน และเมื่อพระองค์ออกผนวชแล้ว พระองค์ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในหลากหลายมิติและสถานการณ์ ในขณะเดียวกัน สาวกบางกลุ่มที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในองค์กรพระพุทธศาสนามีสถานะของการเป็นกษัตริย์

จากตัวแปรในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการออกแบบหลักธรรม การวางท่าที และพิธีกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของการปกครองในระบอบราชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการจัดวางธรรมะเพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระราชา เช่น หลักจักกวัตตสูตร หลักทศพิธราชธรรม และหลักราชสังคหวัตถุธรรม ในขณะที่การปรับพฤติกรรมและท่าทีของพระสงฆ์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมของพระราชานั้น พระองค์ได้ทรงออกแบบหลักการเสขียวัตรเพื่อเป็นแนวในการวางท่าทีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “คุณสมบัติผู้ดี” สำหรับพระสงฆ์ที่จะเข้าไปสู่สังคมชั้นสูง อันจะนำมาซึ่งความเคารพและศรัทธาในวัตรปฏิบัติ เพราะพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งมาจากกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นทาส และจันทร

จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับกษัตริย์ตามระบอบราชาธิปไตยนั้นมีความผสมกลมกลืนทั้งในหลักการดำเนินชีวิต การจัดวางสถานะ และการจัดวางพิธีกรรมแนวทางในลักษณะนี้ถือว่าการเข้าไปช่วยส่งเสริมบทบาทระหว่างกันและกันมากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์ในบางยุคจะพบว่า ความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับพระราชา ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าโศกมหาราช พระเจ้า

เทวานัมปิยติสสะ รวมไปถึงพระราชานในประเทศศรีลังกา
ประเทศพม่า ประเทศกัมพูชา และประเทศลาว

ในงานศึกษาของ ประคอง มาโต ,พระครูอุทิศธรรมพินัย
(ประตน ปริบุญโณ), (2563) เรื่อง พระสงฆ์กับการเมืองไทย สะท้อนคิด
เสนอทัศนะร่วมไว้ว่า

พระสงฆ์ที่มีข้อห้ามหรือข้อบังคับที่เรียกว่า วินัย
บัญญัติ เป็นข้อบัญญัติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ไว้
ว่า พระสงฆ์สามารถยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้หรือไม่เพราะ อะไร
จากคัมภีร์ว่า ในพระวินัยบัญญัติไม่มีข้อห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับ
การเมืองหรือลง เล่นการเมืองแต่อย่างใด มีเพียงแต่กฎหมาย
คณะสงฆ์หรือเรียกอีกอย่างว่ากฎหมายเถร สมาคมได้กำหนด
ห้ามพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่พระสงฆ์เป็นที่เลื่อมใส
ศรัทธา จึงทำให้พระสงฆ์ไม่เหมาะสมกับการที่จะเล่นการเมือง
หรือยุ่งกับการเมือง แต่เป็นผู้อยู่เหนือการเมือง ควรจะเป็นผู้ที่
ให้แนะนำและเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษาทางการ เมือง

ในงานศึกษาของ วิทยากร โสวัตร (2020) พระสงฆ์กับการเมือง
(1) :พระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ? เสนอทัศนะเชิง
วิพากษ์ไว้ว่า

พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาร่วมชุมนุมทางการเมือง มัก
ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายจารีตอนุรักษนิยมค่อนข้างหนักหน่วง
ทั้งจากพระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กรชาวพุทธต่างๆ นำ
โดยสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ และในบางกรณีถึงขั้น

ดำเนินการต่างๆ เพื่อจัดการกับพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้ที่ทำตัวไม่สมกับเป็นพระสงฆ์สามเณร โดยให้เหตุผลว่าพระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์

แต่ปัญหาคือวาทกรรมแบบนี้กลับไม่ใช้กับพระที่เคยไปร่วมเคลื่อนไหวกับฝ่ายขวาจัดซึ่งบางครั้งส่งเสริมหรือกระตุ้นความรุนแรงด้วยซ้ำ เช่น กิตติวุฑโฒ และพุทธอิสระ ข้อที่น่าศึกษาคือว่าวาทกรรม พระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์ มีข้อเท็จจริงรองรับแค่ไหน หรือมันอาจเป็นแค่วาทกรรมที่ให้ร้ายคนอื่นฝ่ายอื่นและเพื่อปกป้องตัวเอง

ภาพที่ 2 พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในงานการศึกษาของ วิทยากร โสวัตร (2020) ในเรื่อง พระสงฆ์กับการเมือง (2) : ไม่ใช่กิจของสงฆ์? ได้สะท้อนคิดเสมอมาว่า

พระสงฆ์สามเณรส่วนใหญ่ในประเทศเข้ามาบวชเพื่อเรียนหนังสือ เพื่อที่จะอาศัยช่องทางการศึกษาในการยกระดับชีวิตขึ้นไปจากความยากไร้ของตัวเองและครอบครัว ในโครงสร้าง

ที่ไร้รัฐสวัสดิการที่เป็นธรรมนั้น ช่องทางที่ประชาชนคนยากไร้ที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้อาศัยสังคมสงฆ์เพื่อยกระดับชีวิต เกิดขึ้นในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และเกิด พ.ร.บ.สงฆ์ ปี 2484 ที่กระจายอำนาจและกระจายการศึกษาไปตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เวลาเราพูดว่า ‘ไม่ใช่กิจของสงฆ์’ เรามักจะหลงลืม (หรืออาจไม่รู้ข้อมูลความจริง) ว่ากิจการของสถาบันสงฆ์ไทยนั้นส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่กิจของสงฆ์ตามความหมายที่ว่า กิจของสงฆ์คือการปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน แต่ถ้าเรายอมรับว่ากิจหรือกิจการขององค์กรสงฆ์ไทยนั้นเกี่ยวเนื่องกับภาวชีวิตของประชาชน เราก็ต้องยอมรับว่ากิจที่ไม่ได้เกี่ยวกับการบรรลุมรรคผลนิพพานของพระสงฆ์นั้น ย่อมเป็นกิจของสงฆ์ด้วยเช่นกัน

ในงานการศึกษาของ กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล (2020) พระสงฆ์การเมือง มหาเถรสมาคม และสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อการไม่ยุ่งการเมืองคือการเมือง เสนอทัศนะไว้ว่า

เมื่อพระสงฆ์ออกมาประชุมชุมนุมหรือแสดงออกทางการเมือง มักถูกตำหนิว่าพระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ไทยกลับเป็นเครื่องมือรับใช้อุดมการณ์รัฐและยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอด มหาเถรสมาคมที่ยังคงอยู่ในระบอบแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กลับประกาศให้พระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

มหาเถรสมาคมมีมติตั้งแต่ปี 2538 เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่มีมติที่ 579/2563 ให้พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนเกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

มหาเถรสมาคมกับกษัตริย์มีความสัมพันธ์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และรับใช้อุดมการณ์รัฐแบบอนุรักษนิยม ทั้งยังมีความเชื่อว่าตนเองทำเพื่อ ‘บ้านเมือง’ ไม่ใช่ ‘การเมือง’ ที่เป็นเรื่องของนักการเมือง การชุมนุม การอภิปราย เป็นต้น

พุทธศาสนาเกิดขึ้นในบริบทที่มีความเป็นการเมือง พระพุทธเจ้ามีการพูดถึงการเมืองโดยอ้อมคือมิได้กล่าวกับผู้ปกครองโดยตรง แต่คำสอนก็มีลักษณะแนะนำว่าควรปกครองอย่างไร ซึ่งจุดนี้เป็นปัญหาการนิยามคำว่า การเมือง ว่ามีความกว้างแค่ไหน

ในงานการศึกษาทั้งหมดสะท้อนคิดลักษณะใกล้เคียงกันในประเด็นพระสงฆ์กับการเมือง ว่าควร และไม่ควร โดยมีหลักการและแนวคิดค้ำยันตามกรอบของการศึกษา พร้อมเสนอเหตุผลและประเด็นร่วม (ก) ควรด้วยเหตุผลในเชิงทศนะ (ข) ไม่ควรด้วยเหตุผลในเชิงทำที่และสถานะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานเขียนอีกจำนวนมากในลักษณะดังกล่าว ที่สะท้อนคิดประเด็นพระสงฆ์กับการเมือง อาทิ พระปลัดระพิน พุทธิสาร (2562) การห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538: ทศนะเชิงวิพากษ์ ภายใต้หลักการ ความจริงและความคิดรวบทั้งในงานศึกษาเรื่อง การล้อมปราบจลาจลรัฐศาสนา : จับพระพิมล

ธรรมลีล มายาคติว่าด้วยความ เป็นลาว ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์ (พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, 2561) ในงานศึกษาเรื่อง *เขมปาลีศึกษา* ว่า ด้วยพระสงฆ์กับการเมืองและถูกคุมขัง : บันทึกไว้ในโอกาส 100 ปีชา ตกาล พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) (พระปลัดระพิน พุทธิสารโร , 2566) หรือในงานของ เกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2561) เรื่อง *พระครูโพน สะเม็ก: ตัวตนทางประวัติศาสตร์และบทบาททางพุทธศาสนากับสังคม การเมือง* ในงานศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2561) *การเมืองไทยสมัย พระนารายณ์* หรือในงานของ เบญจา มังคละพฤกษ์ (2551) *การ ลือสารทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย: กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) พ.ศ. 2544-2548* ในงานศึกษาของ ปุญญานุช อธิภักดิ์ภาคิน. (2561) *การลือสารทางการเมืองของพระ ราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ): ศึกษาในห้วงวิกฤติทางการเมือง ปี พ.ศ. 2548-2558* ในงานศึกษาของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557) *แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า* ในงานศึกษาของ พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ (2561) เรื่อง *รัฐกับ ศาสนา: ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ ความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น* ความรุนแรงจากรัฐสู่ศาสนา ในงานศึกษาของ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2562) *ความเชื่อในพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์และความเชื่อ ทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย* หรือในงานของ วิศรุต บวงสรวง (2557) เรื่อง *ก่อนจะมาเป็นธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ: การ เคลื่อนไหวทางความคิดของพุทธศาสนิกชน ในทศวรรษ 2490 -พ.ศ. 2509* หรือผู้เขียนท่านเดียวกันในเรื่อง *กิตติวุฒโฒภิกขุ บนเส้นทางสู่ 6*

ตุลาฯ (วิศรุต บวงสรวง, 2561) ในงานศึกษาของ วุฒินันท์ กันทะเตียน (2541) เรื่อง *พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทย* ปัจจุบัน ในงานของ สมภาร พรหมทา (2552) เรื่อง *พระสงฆ์กับการเมือง* ในงานศึกษาของ สุภักขญา โลกิตสถาพร. (2559) *การสื่อสารทางการเมืองของพระไพศาล วิสาโล: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2526-2558* ในงานศึกษาของ สุรพล สุษะพรหม และนันทนา นันทวโรภาส (2562) เรื่อง *การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาทิ(เจ้าคุณพิพิธ): ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2540-2560* ในงานของ สุรพศ ทวีศักดิ์ (2554) *ความคิดทางจริยธรรมกับการเลือกฝ่ายทางการเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน* รวมทั้งผู้เขียนท่านเดียวกัน ในเรื่อง *รัฐกับศาสนา: ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ* (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2561) ในงานศึกษาของ อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า (2562) *การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย: ศึกษากรณีภิกษุณีธัมมันทา* เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดที่ยกมาเป็นการศึกษาจากบางส่วน โดยมีลักษณะร่วมกันในหลายประเด็นและเห็นต่างในหลายเงื่อนไข แต่ทั้งหมดเป็นประเด็น พระสงฆ์กับการเมือง โดยต้องการชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องของพระสงฆ์กับการเมือง หรือที่คาบเกี่ยวกับศาสนาดังปรากฏ

โดยในการเขียนบทความนี้ คงไม่ได้บอกว่าต้องทำได้หรือไม่ได้ เพราะต้องการสื่อต่อไปยังประเด็นว่าพระสงฆ์ที่มีส่วนต่อการเมือง หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่าทำได้และทำไม่ได้ แต่ต้องการสื่อไปถึงว่าพระสงฆ์ เคยติดคุก ในประเด็นทางการเมืองอันเนื่องด้วยรัฐ ดังกรณีพระมหาสวสดี โกวิท นัยหนึ่งเป็นเหตุการณ์จริง นัย

หนึ่งเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ พร้อมต้องการบอกว่าเรื่องนี้เคยเกิดขึ้นจริงระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์กับการเมือง และการถูกจองจำ ซึ่งจะได้นำมาเล่าแบ่งปันต่อไป

พระสงฆ์กับถูกจองจำและติดคุก

พระสงฆ์กับการถูกจองจำ หรือติดคุก คงเป็นประเด็นที่เหมือนกัน กรณีของพระไทย เช่น ครูบาศรีวิชัย กับการถูกกักบริเวณ เจ้าพระฝางประเด็นศาสนากับการเมือง กบฏมหาดา ในช่วงสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี กบฏพระองค์ไต่ แห่งจังหวัดตราด หรือกบฏฝิบุญถึง ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเป็นพระแต่ก็มีท่าทีหรือแนวทางในเรื่องของการใช้ความเชื่อและศาสนามาเป็นเครื่องมือในการจัดการ แม้ทั้งหมดจะถูกล้อมปราบจากรัฐภายใต้แนวคิดความเป็นศูนย์กลางนิยมก็ตาม หรือร่วมสมัยมาถึงเหตุการณ์ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ด้วยข้อหาทางการเมืองและกฎหมาย (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2561) แต่ทั้งหมดเป็นเหตุการณ์ที่เนื่องด้วยคำว่าพระสงฆ์ ต้องคดีความถูกจองจำ หรือถูกกักบริเวณด้วยเหตุผลในเรื่องของคดีความ แม้จะมีกรณีอื่นของพระที่ถูกการเมืองกระทำ เช่น พระมหานคร เขมปาณี (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2565) พระมหามันัส พ่วงลำเจียง พระมหาสวัสดิ์ โกวิท ทั้งหมด พระได้กลายเป็นผู้ถูกจองจำด้วยประเด็นการเมือง หรือข้อหาที่เนื่องด้วยกฎหมายบ้านเมือง หรือร่วมสมัยล่าสุดหน่อย กรณีของพระพรหมสิทธิ (ธงชัย สุขญาโณ, 2499-) พร้อมคณะสงฆ์วัดสระเกศ พระพรหมติลก (เอื้อน หาสธมโม, 2488-) วัดสามพระยา พระพรหมเมธี (จำนงค์ ธรรม

จारी,2484-) วัดสัมพันธวงศ์ จนทำให้ต้องลี้ภัยทางการเมืองออกนอกประเทศ ล้วนเป็นท่าทีของพระสงฆ์กลุ่มนำกับประเด็นทางการเมือง ในการเข้าไปมีส่วนร่วมจนกลายเป็นผู้ถูกระงับ ทำให้ถึงขั้นจองจำติดคุก และเปลี่ยนผ้า เปลี่ยนจีวร เปลี่ยนสี แต่ประเด็นของการเขียนต้องการจำเพาะไปที่พระสงฆ์รูปหนึ่งที่เกริ่นนำไว้คร่าวแรกคือพระมหาสวัสดิ์ โกวิท ที่ต้องติดคุกด้วยข้อหาอันเป็นคอมมิวนิสต์ (พระปลัดระพิน พุทธิสาร,2562)

กรณีพระนานาชาติในต่างประเทศก็มีหลายท่านที่ต้องถูกจองจำ หรือมีส่วนร่วมในประเด็นทางการเมือง เช่น ในพม่า พระอุวิสาระ (U Wisara,ค.ศ.1889-1929) ก็ถูกจองจำ จนกระทั่งมรณภาพ ในเขมรกรณีของพระภิกษุเฮม เจียว (Hem Chieu; ค.ศ.1898-1943) ที่มีบทบาทในช่วงสมัยของอาณานิคมและถูกขังคุกจนกระทั่งมรณภาพก็สะท้อนภาพพระสงฆ์กับการต่อสู้เพื่อชาวกัมพูชา และหรือต่อสู้เพื่อป้องกันการปกครองของประเทศเจ้าอาณานิคมให้เกิดขึ้นด้วย ในเวียดนามกรณีของพระภิกษุ ติจ กวางตึก (ค.ศ.1897-1963) ที่เฝ้าตัว แสดงออกซึ่งความสันติภายในสู่สันติภายนอก เฝ้าตัวเองเพื่อประท้วง เน้นจัดการตัวเอง ภายใต้แนวทางการต่อสู้ จนเป็นข้อพิพาทประเด็นวิพากษ์ ระหว่างพระสงฆ์กับการเมือง เป็นต้น

พระสงฆ์กับการเมืองและสู่การจองจำติดคุก พระมหาสวัสดิ์ โกวิท

ประโยคที่เคยได้ยินและเป็นคำบอกเล่าว่าหลวงพ่อกเคยถูกคดีอันเป็นคอมมิวนิสต์ จึงเหมือนกับว่าพระสงฆ์กับการเมือง หรือพระสงฆ์ต่อ

ประเด็นเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง หรือประเด็นสาธารณะ ซึ่งต้อง
ถกเถียงกันต่อไป ว่าพระสงฆ์ควรเกี่ยวกับการเมือง หรือควรเข้าไปพูด
ประเด็นสาธารณะเพื่อเรียกร้องความถูกต้องถูกต้องหรือไม่ ? ถ้าไม่ จะ
เท่ากับเฉย หรือไม่ได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะที่ต้อง “บำเพ็ญ
ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม”

ในส่วนของพระมหาสวัสดิ์ โกวิท ปรากฏข้อมูลว่าท่านถูกจับ
และถูกตั้งข้อกล่าวหาอันเนื่องด้วยประเด็นทางการเมืองในช่วงเวลานั้น
ดังปรากฏหลักฐานที่ว่า

“...ปีนั้น ท่านสอบได้เปรียญประโยค 7 แต่ต้องเผชิญ
ปัญหาถูกจับกุมด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ ถูกนำไปขังที่
โรงเรียนพลตำรวจบางเขน เขานำไปให้หลวงพ่อดังบางพุทสี่ก
แต่ท่านไม่ยอมสึก ขอแต่งชุดขาวแทน รักษาสิกขาบทตามพระ
ธรรมวินัย ไม่ยอมขาดจากความเป็นพระ ท่านกล่าวว่ากับพระวัด
บางพุทสี่กทำพิธีสึกว่า “ท่านจะเปลื้องความเป็นพระของ
อาตมาได้แต่เพียงจิวรห่มกายภายนอก แต่จะเปลื้อง
ความรู้สึกกับวิญญานของความเป็นพระจากอาตมาไม่ได้”
ด้วยอารมณ์กตัญญูในใจท่านพูดกับพลตำรวจโท ผู้คุมคดีว่า

“พวกคุณคือพวกปล้นจิวร...ฉันบวชตามพระธรรม
วินัย...ไม่ควรทำเหมือนกับการปล้นเช่นนี้...”

ตำรวจได้ไปตรวจค้นกุฏิของท่าน แต่ไม่พบหลักฐานใด
ที่แสดงว่าท่านฝึกฝัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้นยังมีตำรวจ
และผู้ต้องขังรวม 9 คนมาปรนนิบัติดูแลท่าน หลังจากถูกขังอยู่

5 เดือน 9 วัน จึงได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากไม่มีความผิดใด ๆ ต่อมาหลวงพ่อยู่ที่วัดบางพุทก์ครองจีวรคืนให้หลังจากยืนยันว่าไม่ได้ล่วงสิกขาบทใดเลย ในวันรุ่งขึ้นท่านเข้าร่วมสังฆกรรมกับพระวัดชลประทานฯ ราว 150 รูป ซึ่งพระทั้งหมดรับความบริสุทธิ์ของท่าน ไม่ถือว่าท่านขาดจากความเป็นสงฆ์

จากข้อมูลส่วนนี้ลูกศิษย์และตัวท่านได้ทำเป็นบันทึกไว้ในหนังสือสวดมนต์ เพื่อบันทึกเป็นข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ได้สะท้อนคิด ทวนย้อนเป็นข้อมูลว่าเคยเกิดขึ้น และมีอยู่จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงว่าเคยเกิดเหตุการณ์แบบนี้ ในมิติทางประวัติศาสตร์ของพระสงฆ์กับการเมืองในภาพใหญ่ กับมิติเชิงบุคคลที่ยังคงเป็นประเด็นเกาะเกี่ยว หรือเกี่ยวเนื่องนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ป้ายวัดเย็นยันเจตนารมณ์ ปณิธานของท่าน “วัดคลองครุ (ปฐุมิกรณ) ไม่ต้อนรับพระภิกษุ และสามเณรที่ยังไม่เลิกสูบบุหรี่ไม่ได้
ลงชื่อ พระมหาสวัสดิ์ โกวิท,เจ้าอาวาสวัดคลองครุ (ปฐุมิกรณ)
(ภาพผู้เขียน 17 ธันวาคม 2565)

สะท้อนคิดกับความมุ่งมั่นของพระสงฆ์ในแบบพระมหาสวสดี โกวิท

การเขียนถึงพระมหาสวสดี โกวิท ด้วยหายากในพระสงฆ์ ที่จะมุ่งมั่นและมีอุดมคติ รวมไปถึงอุดมการณ์ของการเป็นนักต่อสู้ และการทำงานเพื่อพระธรรมและพระพุทธศาสนาในองค์กรรวม อาทิ (1) การบุกเบิกการเรียน การสอน การอบรมธรรม การแสดงธรรม การดูแลพระภิกษุสามเณร สร้างศาสนทายาท สร้างคนให้เป็นพระ สร้างพระให้มีจิตวิญญาณของความเป็นพระแท้ พุทธแท้ บรรจุในจิตใจของพระเณร อุบาสก อุบาสิกาจำนวนมาก จัดให้มีการเรียน การสอนนักธรรมและบาลีตลอดมา เป็นประจำทุกปี (2) สำนักเรียนวัดคลองครุ มุ่งให้พระเณรยังคงรักษาพระธรรมวินัย มุ่งให้พระเณรในวัด จะต้องเป็นพระเณรที่แท้ โดยมีแนวปฏิบัติ อาทิ (ก) สู้บู้หรีไม่ได้ (ข) ใช้ระบบสังฆในการบริหาร สิ้นทรัพย์สินได้จากพระสงฆ์ โดยเก็บเงินเพื่อตนเองไม่ได้ เงินสวดมนต์ เงินบิณฑบาต เงินสังฆทาน เงินบริจาค ทุกอย่างต้องนำมารวมกันที่กองกลาง (สังฆะ) เท่านั้น และนำมาบริโภคใช้สอยเพื่อหมู่คณะเป็นหลัก จากอุดมการณ์หรือปณิธานของท่านในการทำงาน เพื่อรักษาสืบอายุพระพุทธศาสนาตลอดอายุของท่าน ตามที่ผู้เขียนได้สัมผัสตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา เมื่อวันทีผู้เขียนไปกราบและพบท่าน จึงเป็นประหนึ่งไปทวนสอบเจตนารมณ์ และยืนยันว่าคนรู้ปณิธานของท่านตลอดหลายปีที่ผ่านมายังมีอยู่ และรับทราบต่อเจตนารมณ์นั้น แม้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงกลืนกลายไปบ้างก็ตาม และอีกนัยหนึ่งความมุ่งมั่นของท่าน จะยังถูกสานต่อ ส่งต่อจนกระทั่งได้กลายเป็นส่วนสำคัญให้เกิดพลวัฒน์ในเชิงสังคม วัดซึ่งริเริ่มสร้างโดยท่านได้กลายเป็นส่วนสำคัญแก่ชุมชนดัง

ปรากฏในปัจจุบัน ประเด็นเกี่ยวกับพระมหาสวัสดิ์ โกวิท ในการถูกจับขังคุกควรเป็นความทรงจำร่วม และเป็นข้อให้ต้องศึกษาในกรณีของพระสงฆ์กับการเมือง ให้รับรู้ต่อสังคมในภาพกว้าง

ภาพที่ 4 ศิษย์รุ่นแรก ๆ พระมหาประเวช อธิเมโธ รองเจ้าอาวาส และพระมหาธณฤทธิ รวยรื่น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสในปัจจุบัน ที่ยังคงสืบปณิธาน สานงานต่อของ พระมหาสวัสดิ์ โกวิท เจ้าอาวาสวัดคลองครุ (ปฐุมิกรณ)

(ภาพผู้เขียน 17 ธันวาคม 2565)

จากภาพ 4 พระมหาประเวช อธิเมโธ ป.ธ.7 ที่เป็นผลผลิตของนโยบายจากทางวัด กับนโยบายเงิน “สังฆะ” กองกลางเพื่อสนับสนุนศาสนทายาท ส่งทุนการศึกษาให้ท่านจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกจากอินเดีย และไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดธรรมภาวนาอลาสก้า ในสหรัฐอเมริกา นานกว่า 10 ปี จนกระทั่งกลับมาเมื่อพระมหาสวัสดิ์ โกวิท อายุมาก และต้องการศาสนทายาท ท่านจึงกลับมาสนองงานและสืบวัดสานเจตนารมณ์ของวัดคลองครุ ต่อจากท่านในปัจจุบัน ร่วมกับพระมหาธณฤทธิ รวยรื่น กับศาสนทายาทร่วมสมัย ที่รักษาวัดสืบเจตนารมณ์ร่วมอยู่ในขณะนี้ เพื่อส่งต่อวัดให้เป็นหลักในการยึดเป็นสรณหรือที่อันจะพึงของชุมชนและสังคม รวมไปถึงการส่งต่อให้

วัดได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการต่อไป ซึ่งขณะที่ผู้เขียนไปพบกราบทูลขอพรพระมหาสวัสดิ์ ได้พบท่านทั้งสอง กำลังทำหน้าที่พัฒนาวัดพัฒนาเสนาสนะภายในวัด นำพระใหม่ เก่า กวาดวัดในยามเย็น ก็เป็นบรรยากาศของวิถีของนักบวชและการถือปฏิบัติตามกิจสงฆ์ในส่วนของกวาดวิหารลานเจดีย์ร่วมกัน

สรุป

หากได้ยืมเรื่องราวของท่านมาตลอดระยะเวลาหลายปี นับเป็นช่วงเวลาคงเกินกว่า 30 ปี จนกระทั่งได้กลับไปพบท่านขณะยังมีชีวิตอยู่ ยังมีลมหายใจ เป็นตำนานที่ยังมีลมหายใจ แม้สังขารของท่านจะไม่เหมือนเดิม อาทิ การเป็นผู้มีภาวะหลงลืม จนไม่สามารถทรงจำอะไรได้มาก แม้สุขภาพภายนอกจะดูด้วยตาเนือยสมบูรณ์ดีอยู่ อาจเรียกว่าตำนานที่ยังมีลมหายใจ จึงมุ่งบันทึกถึงท่านให้เป็นความทรงจำประหนึ่งเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ร่วมกับท่าน ทั้งด้วยเหตุผลในเรื่องของการบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ของความทรงจำต่อประเด็นพระสงฆ์กับการเมือง และพระสงฆ์กับการตกเป็นผู้ถูกกระทำด้วยประเด็นทางกฎหมายและการเมือง ทำให้พระสงฆ์ถูกจองจำ ถูกพรากจิวรออกจากภายในบริบทของกาลเวลา จากข้อมูลเหตุการณ์เหล่านี้ ทำทุกฝ่ายในรุ่นปัจจุบัน ให้ต้องมาคิดกันต่อว่าจะมีแนวทางหรือมาตรการอย่างไร ป้องกันหรือป้องปรามไม่ให้เกิดขึ้นอีก และอีกนัยหนึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติและศาสนาโดยตรง เมื่อจำเพาะไปที่พระมหาสวัสดิ์ โกวิท ท่านได้ใช้ความจริง เป็นเครื่องมือหลักในการ

ป้องกัน ความไม่จริง แม้ในที่สุดท่านจะถูกจับติดคุก จอจจำ แต่ด้วย
เจตนาแห่งความเป็นพระ และเจตนาที่มุ่งมั่นอย่างมีเป้าหมาย รวมทั้งใช้
ความจริงเพื่อต่อสู้กับความไม่จริง ทำให้ชีวิตของท่านผ่านความ
ยากลำบากนี้ไปได้ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จออกจากคุก จากตาราง
และมุ่งต่อความเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจนกระทั่งปัจจุบัน ในวัย
กว่า 80 ปี ที่กลับมาทำหน้าที่ในการปลุกศาสนทายาทส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น
จากคนสู่คนจนกระทั่งปัจจุบัน แม้จะด้วยอายุสังขารจะเปลี่ยนไปบ้างก็
ตาม แต่เจตนารมณ์และความมุ่งมั่นเชื่อว่าจะถูกส่งต่อไปเป็นเป้าหมาย
และอุดมการณ์ของการเวลาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ศุภวรรณกุล. (2020). พระสงฆ์ การเมือง มหาเถรสมาคม
และสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อการไม่ยุ่ง การเมืองคือการเมือง
จาก <https://prachatai.com/journal/2020/11/90577>
- เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2561). พระครูโพนสะเม็ก: ตัวตนทางประวัติ
ศาสตร์และบทบาททางพุทธศาสนากับสังคมการเมือง.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี, 9 (2),131-142.
- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2561). การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์.
กรุงเทพฯ: มติชน.
- เบญจมา มังคละพุกษ์. (2551). การสื่อสารทางการเมืองของพระสงฆ์
ไทย: กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว

ญาณสัมปันโน) พ.ศ. 2544-2548. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญญนุช อธิภัทท์ภาคิน. (2561). การสื่อสารทางการเมืองของพระ
ราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ): ศึกษาในห้วงวิกฤติทาง
การเมืองปี พ.ศ. 2548-2558. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

ประคอง มาโต, พระครูอุทิศธรรมพินัย (ประตน ปริบุญโณ), (2563).
พระสงฆ์กับการเมืองไทย. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์. 2 (3), 45-51.

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ. (2561). "การล้อมปราบจากรัฐสู่ศาสนา :
จับพระพิมลธรรมสีก มาयाคิดว่าด้วยความเป็นลาว
ความก้าวหน้า และคอมมิวนิสต์". การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ พื้นที่โขง ซี มูล ราชภัฏอุดรธานี ครั้งที่ 3.
ศูนย์การเรียนรู้พุทธศิลป์ถิ่นอีสาน สำนักวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ถ.ทหาร ต.หมากแข้ง อ.เมือง
จ.อุดรธานี ระหว่างวันที่ 25-26 ตุลาคม 2561.

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ. (2566), เขมปาตีศึกษา ว่าด้วยพระสงฆ์กับ
การเมืองและถูกคุมขัง : บันทึกไว้ในโอกาส 100 ปีชาตกาล
พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี). วารสารพุทธนวัตกรรมและ
การจัดการ. 6 (4), 157-167.

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ. (2562). การห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้อง
กับการเมือง พ.ศ. 2538: ทศนะเชิงวิพากษ์ภายใต้หลักการ

ความจริงและความคิด. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 4 (2), 195-217.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. (2558). "บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย" สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/301>

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 21 (3), 29-54.

พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ. (2561). รัฐกับศาสนา: ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ ความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น ความรุนแรงจากรัฐสู่ศาสนา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2), 273-292.

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2562). ความเชื่อในพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์และความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*. 6 (1), 17-32.

วิศรุต บวงสรวง. (2557). ก่อนจะมาเป็นธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ: การเคลื่อนไหวทางความคิดของพุทธศาสนิกชน ในทศวรรษ 2490 -พ.ศ. 2509. *วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 1 (1), 209-261

_____. (2561). กิตติวุฒโฒภิกขุบนเส้นทางสู่ 6 ตุลาฯ. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2562,

จาก <https://prachatai.com/journal/2018/10/79079>

วิทยากร โสวัตร. (2020). พระสงฆ์กับการเมือง (2) : ไม่ใช่กิจของสงฆ์?

สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2566, จาก

<https://themomentum.co/buddhist-monks-and-politics-2/>

วิทยากร โสวัตร. (2020). พระสงฆ์กับการเมือง (1) : พระสงฆ์สามเณรไม่

ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ? สืบค้นเมื่อ

15 กรกฎาคม 2566, จาก

<https://themomentum.co/buddhist-monks-and-politics-1/>

วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2541). พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและ

บทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมภาร พรหมทา. (2552). พระสงฆ์กับการเมือง. วารสารพุทธศาสน์

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 16 (3),1-2.

สุภักขญา โลกิตสถาพร. (2559). การสื่อสารทางการเมืองของพระไพศาล

วิสาโล: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2526-2558. ดุษฎีนิพนธ์

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

สุรพล สุยะพรหม และนันทนา นันทวโรภาส. (2562). การสื่อสารทาง

การเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ): ศึกษาในช่วง

เวลา พ.ศ. 2540-2560. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.

6 (5),2501-2518.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2554). ความคิดทางจริยธรรมกับการเลือกฝ่ายทาง

การเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสารพุทธศาสน์

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.18(3), 29-54.

_____. (2561).รัฐกับศาสนา: ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ.

กรุงเทพฯ: สยามปริทรรศน์

อภิญา ฉัตรข้อฟ้า. (2562) การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณี

ในประเทศไทย: ศึกษากรณีภิกษุณีธัมมนันทา.วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 8 (1), 214-225

คำสั่งคณะสังคมศาสตร์

ที่ ๙ /๒๕๖๗

เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิชาการ

ประเภท หนังสือ

เพื่อให้การพิจารณาผลงานวิชาการของอาจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามดังต่อไปนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาผลงานวิชาการประเภท หนังสือ ชื่อ “พระสงฆ์ การเมือง กุญ ในสังคมไทย” โดยมีผู้นิพนธ์ คือ (๑) พระปลัดระพิน พุทธิสารโ ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

- ๑.ศ.ดร.บุญทัน ดอกไผ่สง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ๒.ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง มหาวิทยาลัยทักษิณ
 - ๓.ผศ.ดร.มนัสสวาท กุลวงศ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

(พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

เกี่ยวกับผู้เขียน

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ อธิการ์ประจำหลัก
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สำเร็จ การศึกษาปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย จาก
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2545) พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
(2555) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

ตำแหน่งทางวิชาการ อธิการ์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ อนุสาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ (2567) ตำแหน่งบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการ (2566)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่น 11/2548 ปฏิบัติศาสนกิจวัดไทย
ไอซ์แลนด์ เรกยาวิก ประเทศไอซ์แลนด์ วัดไทยเดนมาร์ก โคเปนเฮเกน
ประเทศเดนมาร์ก วัดอภิรธรรมพุทธวิหาร เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ประเทศรัสเซีย
วัดพุทธาราม เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ วัดพุทธบูชา รุแบร์ ประเทศฝรั่งเศส

ปฏิบัติศาสนกิจวัดเทพสุวรรณาราม ประเทศมาเลเซีย (2539)
ศึกษาในพื้นที่วิจัยประเทศกัมพูชา วัดอุณาโลม พนมเปญ กัมพูชา
(2543/2545) และวัดอิสรมสาร เสียมเรียบ กัมพูชา (2544)

ผลงานทางวิชาการ. งานวิจัย หนังสือ แบบเรียน และบทความทาง
วิชาการ

BUDDHIST MONKS

IN THAI POLITICS AND PRISON

พระสงฆ์ การเมือง คูก ในสังคมไทย

พร.พลีธรรม พุทธิธรรม

ด.ล.สันติธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย